

aile çocuk şiddet

“Şiddetin
her türünden,
her ortamda
korunmak
tüm çocukların
hakkıdır”

TÜRKİYE’DE 0-8 YAŞ ARASI ÇOCUĞA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI

**TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARAŞTIRMASI**

Mayıs 2014, İstanbul

Bu araştırma Bernard van Leer Vakfı'nın finansal ve teknik desteği ile gerçekleştirilmiştir.

Bernard van Leer Vakfı

Marc Mataheru / Türkiye Program Sorumlusu
Selim İltuş / Araştırma ve Değerlendirme Sorumlusu
Yiğit Aksakoğlu / Türkiye Danışmanı

Araştırma Ekibi

Doç. Dr. Serra Müderrisoğlu, Boğaziçi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
Uzm. Psk. Ceyda Dedeoğlu, Boğaziçi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
Av. Seda Akço, Hümanist Büro
Bürge Akbulut, Hümanist Büro

Saha Ekibi

Frekans Araştırma Şirketi

Danışma Kurulu

(alfabetik sırayla)

Prof. Dr. Ufuk Beyazova
Prof. Dr. Fatoş Erkman
Uğur Gülderer
Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu
Doç. Dr. Abdullah Karatay
Doç. Dr. Ufuk Sezgin
Prof. Dr. Dianne Sunar
Prof. Dr. Figen Şahin
Prof. Dr. Sezen Zeytinoğlu

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	11
1 / GİRİŞ	17
2 / YÖNTEM	21
2.1 / Araştırmanın Örneklemi.....	21
2.2 / Araştırmanın Anket Formu.....	25
2.3 / Veri Toplama Süreci.....	26
2.4 / Araştırma Etiği.....	27
3 / BULGULAR	29
3.1 / 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Sıklığı.....	30
3.1.1 / İhmal.....	31
3.1.2 / Duygusal ve Fiziksel Şiddet.....	34
3.1.3 / Cinsel İstismar.....	39
3.1.4 / Aile İçi Şiddete Tanıklık.....	40
3.1.5 / Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Yarar ve Zarar Algıları.....	41
3.2 / 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet İle İlişkili Etmenler.....	42
3.2.1 / Çevre Koşulları.....	43
3.2.2 / Demografik Özellikler.....	46
3.2.3 / Ekonomik Durum.....	51
3.2.4 / Baba Desteği.....	62
3.2.5 / Ebeveyn Ruh Sağlığı.....	66
3.2.6 / Ebeveynin Şiddet Deneyimi.....	70
3.2.7 / Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	74
3.3 / Çocuğa Yönelik Şiddetin Yaygınlığı ve Müdahale Yöntemlerine İlişkin Görüşler.....	83
3.3.1 / Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı.....	83
3.3.2 / Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri.....	87
4 / SONUÇ VE ÖNERİLER	93
4.1 / Araştırma Önerileri.....	93
4.2 / Politika Önerileri.....	97

TABLolar

Tablo 1. Örneklemin Coğrafi Dağılımı.....	22
Tablo 2. Örneklemin Yaş Dağılımı	22
Tablo 3. Örneklemdaki Hanehalkı Kişi Sayısı Ortalaması.....	22
Tablo 4. Örneklemin Medeni Durumu (%).....	22
Tablo 5. Örneklemin Eğitim Düzeyi Oranları (%).....	23
Tablo 6. Örneklemin Bölgelere Göre Eğitim Düzeyi Oranları (%)	23
Tablo 7. Örneklemin Çalışma Durumu (%).....	24
Tablo 8. Örneklemin Bölgelere Göre Çalışma Durumu (%)	24
Tablo 9. Odak Çocukların Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı.....	25
Tablo 10. Odak Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Bilgi (%)	25
Tablo 11. Çocuğa Yönelik İhmal ve Şiddet Türlerinin Araştırma Kapsamındaki Tanımları	29
Tablo 12. Çocuğa Yönelik İhmal Sıklığının Yaş, Kent/Kır ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	31
Tablo 13. Çocuğa Yönelik İhmal Sıklığının Bölgelere Göre Dağılımı (%)	32
Tablo 14. Çocuğa Yönelik Çoklu İhmal Durumları	33
Tablo 15. Çocukların Yaş Aralığına Göre Ebeveynlerini Kızdıran Davranışları.....	35
Tablo 16. Çocukların Kızdıran Davranışlarına Verilen Tepkilerin Türleri ve Oranları (%).....	36
Tablo 17. Çocuğa Yönelik Uygulanan Şiddet ve İhmal Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	37
Tablo 18. Çocukların Kızdıran Davranışına Verilen Tepkilerin Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	38
Tablo 19. Çocuğa Yönelik Şiddet Türlerinin Birlikteliği	39
Tablo 20. Çocuğa Yönelik Şiddet Türlerinin Birlikteliği – Alt Kırılımlar	39
Tablo 21. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklığı	40
Tablo 22. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklık Oranlarının Yaş, Kent/Kır ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%).....	41
Tablo 23. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklık Oranlarının Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	41
Tablo 24. Mahallede Var Olan Olanaklar	43
Tablo 25. Mahalledeki Olanakların Kullanım Oranı	44
Tablo 26. Mahalledeki Çevre Risk Koşulları	44
Tablo 27. Çevre Koşulları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	44
Tablo 28. Çevre Koşulları, Çocuğa Yönelik Şiddet ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	45
Tablo 29. Anne ve Babaların Eğitim Yılı Ortalaması	46
Tablo 30. Çocuk Sayısı ve Hane Halkı Sayısı Ortalamaları.....	49
Tablo 31. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	50
Tablo 32. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	51
Tablo 33. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	51
Tablo 34. Örnekleimde İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı Dağılımı	52
Tablo 35. Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	53

Tablo 36.	Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranlarına Göre Eğitim Yılı Ortalamaları	54
Tablo 37.	Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	54
Tablo 38.	Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	55
Tablo 39.	Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	55
Tablo 40.	Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri.....	55
Tablo 41.	Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	56
Tablo 42.	Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	56
Tablo 43.	Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler (%)	58
Tablo 44.	Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler ve Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı	58
Tablo 45.	Refah Endeksi Maddelerinin Mevcudiyet Oranları.....	60
Tablo 46.	Ailenin Refah Düzeyi ve Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler	61
Tablo 47.	Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	61
Tablo 48.	Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	61
Tablo 49.	Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	62
Tablo 50.	Babanın Düzenli Olarak Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Katkı Oranı.....	62
Tablo 51.	Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Katkısı Endeksleri Ortalamaları	63
Tablo 52.	Bölgelere Göre Baba Destek Endeks Ortalamaları	63
Tablo 53.	Baba Destek Endekslerinin Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı	63
Tablo 54.	Baba Destek Endekslerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	63
Tablo 55.	Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	64
Tablo 56.	Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	64
Tablo 57.	Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	64
Tablo 58.	Bölgelere Göre Babaların Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olma Oranları (%)	65
Tablo 59.	Babanın Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olması ve Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı	65
Tablo 60.	Babanın Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olması ve Eğitim Düzeyleri	65
Tablo 61.	Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	65
Tablo 62.	Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	66
Tablo 63.	Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	66
Tablo 64.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalaması ile Eşik Altı ve Üstü Dağılımı	66
Tablo 65.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalamalarının Bölgelere Göre Dağılımı	67
Tablo 66.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalamalarının Ailenin İhtiyaç / Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı	67
Tablo 67.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	67
Tablo 68.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	68
Tablo 69.	DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	68
Tablo 70.	Travmatik Olay Listesi ve Sıklık Oranları	68
Tablo 71.	Yaşanan Travmatik Olayların Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	69
Tablo 72.	Yaşanan Travmatik Olayların Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı (%)	69
Tablo 73.	Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	70
Tablo 74.	Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	70
Tablo 75.	Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	70
Tablo 76.	Ebeveynlerin Geçmiş Şiddet Deneyiminin Kendilerine Zarar Verme Algısı	71

Tablo 77.	Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	71
Tablo 78.	Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	72
Tablo 79.	Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	72
Tablo 80.	Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	73
Tablo 81.	Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%).....	74
Tablo 82.	Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	74
Tablo 83.	Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri.....	76
Tablo 84.	Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	76
Tablo 85.	Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	76
Tablo 86.	Çocuğun Yaş Grubuna Göre Ev İçi Bakım Yüğü (%).....	77
Tablo 87.	Bölgelere Göre Çocuğun Ev İçi Bakım Yüğü (%).....	77
Tablo 88.	Çocuğun Ev İçi Bakım Yüğü ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	78
Tablo 89.	Çocuğun Ev İçi Bakım Yüğü Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	78
Tablo 90.	Çocuğun Ev İçi Bakım Yüğü Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları.....	78
Tablo 91.	Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Oranları (%).....	79
Tablo 92.	Annelerin ve Babaların Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Oranları (%)	79
Tablo 93.	Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	80
Tablo 94.	Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Düzeyleri ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	80
Tablo 95.	Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Düzeyleri ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	80
Tablo 96.	Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	81
Tablo 97.	Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	81
Tablo 98.	Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	81
Tablo 99.	Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	82
Tablo 100.	Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	82
Tablo 101.	Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%).....	82
Tablo 102.	Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%).....	88
Tablo 103.	Kent/Kır Ayrımına Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%)	88
Tablo 104.	Bölgelere Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%).....	89
Tablo 105.	Kent/Kır Ayrımına Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabileceği Beyan Edilen Kurumlar (%).....	90
Tablo 106.	Kent/Kır Ayrımına Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algısı (%)	91
Tablo 107.	Bölgelere Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabileceği Beyan Edilen Kurumlar (%).....	91
Tablo 108.	Bölgelere Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algıları (%)	91

GRAFİKLER

Grafik 1.	Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamalarının Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	34
Grafik 2.	Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamalarının Kent/Kır ve Coğrafi Bölgeye Göre Dağılımı	34
Grafik 3.	Çocuğa Uygulanan Şiddet Türüne Göre Beyan Edilen Nedenleri (%)	41
Grafik 4/5.	Şiddet Türüne Göre Ebeveynlerin Şiddetin İşe Yarama ve Zarar Verme Algıları (%)	42
Grafik 6.	Çocuğun Dışarıda Tek Başına Kalması ve Çevre Risk Koşulları Endeks Ortalamaları	46
Grafik 7.	Anne-Baba Eğitim Durumu ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri	47
Grafik 8.	Anne-Baba Eğitim Durumu ve Düşük/Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D1/D2) Oranları (%)	47
Grafik 9.	Anne-Baba Eğitim Durumu ve Düşük/Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F1/F2) Oranları (%)	48
Grafik 10.	Anne-Baba Eğitim Durumu ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	48
Grafik 11.	Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamaları	49
Grafik 12.	Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik Duygusal Şiddet (D1-D2) Oranları (%)	49
Grafik 13.	Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik Fiziksel Şiddet (F1-F2) Oranları (%)	50
Grafik 14.	Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	50
Grafik 15.	Ekonomik Durum ve Mahalle Olanaklarının Mevcudiyeti (%)	52
Grafik 16.	Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamaları	53
Grafik 17.	Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	53
Grafik 18.	Gelir Kırılganlık Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)	57
Grafik 19.	Gelir Kırılganlık Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	57
Grafik 20.	0-2/2-5/5-8 Yaş Çocuğun Materyal Gereksinimleri Endeksi ve Şiddet Oranları (%)	59
Grafik 21.	Çocuğun Materyal Gereksinimleri Endeksi ve Şiddet Tanıklığı Oranları (%)	60
Grafik 22.	Ebeveynlerin Çocuklukta ve Şu Anda Yaşadıkları Şiddet Deneyimleri (%)	70
Grafik 23.	Türkiye'de Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)	83
Grafik 24.	Bölgelere Göre Türkiye'de 0-8 Yaş Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)	84
Grafik 25.	Bölgelere Göre Türkiye'de 9-18 Yaş Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)	84
Grafik 26.	Bölgelere Göre Türkiye'de 0-8 Yaş Çocukların Cinsel İstismara Uğrama Yaygınlığı Algısı (%)	85
Grafik 27.	Bölgelere Göre Türkiye'de 9-18 Yaş Çocukların Cinsel İstismara Uğrama Yaygınlığı Algısı (%)	86
Grafik 28.	Bölgelere Göre Türkiye'de Çocuğa Yönelik Şiddetin Ne Kadar Önemli Bir Sorun Olduğu Algısı (%)	86
Grafik 29.	Bir Çocuğun Aşağıdaki Şiddet Türlerine Maruz Kaldığına Tanık Olursanız Ne Yaparsınız? (%)	87
Grafik 30.	Bir Çocuğun Şiddete Maruz Kaldığına Tanık Olursanız Nereye Başvurabilirsiniz? (%)	90
Grafik 31.	Bir Çocuğun Şiddete Maruz Kaldığına Tanık Olduğunda Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algısı (%)	90

YÖNETİCİ ÖZETİ

Amaç ve Gerekçe

Bernard van Leer Vakfı, çocukların daha sağlıklı, güvenli ve destekleyici bir ortamda yetişmelerine destek olmak amacı ile faaliyet gösteren, Hollanda merkezli bağımsız bir kuruluştur. Vakıf 15 yıldan uzun bir zamandır, Türkiye’de farklı paydaş ve ortaklarla, çeşitli projelere finansal ve teknik destek sağlamaktadır. Vakfın Türkiye’de uyguladığı program stratejisinin hedefleri içerisinde çocuğa yönelik aile içi şiddetin boyutlarının anlaşılması ve konunun tüm paydaşlarıyla birlikte müdahale yöntemleri geliştirerek, çocukların hayatları üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması yer almaktadır.

2013 yılında Vakıf, Boğaziçi Üniversitesi, Hümanist Büro ve Frekans Araştırma tarafından Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuklara yönelik aile içi şiddet konusunda, ulusal ölçekte bir araştırma yapılmasını desteklemiştir.

Araştırmanın temel amacı çocuğa yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı, yöntemleri ve özellikle de şiddetin uygulanmasına neden olan koşullarla ilgili somut veriler elde etmektir. Verilere dayalı bu araştırmanın sonuçlarıyla, Türkiye’de bu alanda çalışan farklı paydaşlar için bir mevcut durum analizi sunulması; kamu, STK, akademi ve medya çevrelerinde bulguların yaygınlaştırılarak, müdahale yöntemleri geliştirilmesine fayda sağlayacak ortak bir zemin oluşturulması hedeflenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın **hedef grubunu** 0-8 yaş arası çocukların bakımından birinci derecede sorumlu olan yetişkinler oluşturmuştur. Anne ya da babası bulunan çocuklar için anne ya da babaları ile; bulunmayan çocuklar için ise birincil bakım veren yetişkin ile (örn. babaanne, teyze, vb.) görüşme yapılmıştır.

Araştırma kapsamında 0-8 yaş arası en az bir çocuğun birincil bakımından sorumlu 3.000 kadın/anne ve 1.000 erkek/baba ile görüşülmesi hedeflenmiştir. Örneklem Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (IBSS) göre temsil gücü olan 26 ilden kır ve kent dağılımı dikkate alınarak ve adrese dayalı kayıt sistemi üzerinden "tabakalı rastsal küme örnekleme" yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda hanede 0-8 yaş arası çocuğu olduğu tespit edilen adreslerde %81'lik bir cevap oranı ile toplam 3.043 kadın ve 1.058 erkek ile anket çalışması tamamlanmıştır.

Araştırma örnekleminin büyüklüğüne ve dağılımına dair genel tanımlayıcı bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Araştırma Örneklemi	Kadın / Anne		Erkek / Baba		Toplam	
	Kent	Kır	Kent	Kır	Kent	Kır
Görüşülen Kişi Sayısı	2.363	680	793	265	3.156	945
Toplam	3.043		1.058		4.101	

Araştırmada kullanılan **anket formunun** hazırlık aşamasında, çocuğa yönelik şiddet ya da şiddet araştırmaları alanında deneyimli ve farklı meslek alanlarından (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, pediatrist, istatistikçi) bir uzman grubun geri bildirimleri alınmış; hedef grup ile odak grup çalışmaları ve pilot uygulamalar yürütülmüştür. Anket formu Boğaziçi Üniversitesi İnsan Araştırmaları Kurumsal Değerlendirme Kurulu tarafından da değerlendirilmiş ve etik kurul onayı alınmıştır.

Veri toplama aşamasında görev alan tüm anketörlere saha çalışması öncesinde anket formunu hazırlayan uzmanlar tarafından 2 günlük bir eğitim verilmiştir. Eğitimlerde öncelikle araştırmanın amacı, yöntemi ve olası zorlukları ayrıntılı olarak anlatılmış, sonrasında araştırma konusunun hassasiyeti dikkate alınarak anketörlerin "çocuğu koruyucu çevre ve ihmal", "çocuğa yönelik şiddet" ve "Türkiye'de çocuk koruma sistemi" konularında bilgi ve farkındalıklarını artırmaya yönelik sunum ve çalışmalar yapılmıştır. Veri toplama süreci boyunca da anketörlere soruların içeriği ve olası sorunlara dair destek hizmeti sunulmuştur. Ayrıca, araştırmada yapılan anketlerin %40'ı ya sahada süpervizörler tarafından ya da merkez ofiste telefonla aranarak kontrol edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada ilk olarak çocuğa yönelik **ihmal ve duygusal/fiziksel şiddetin boyutları** ayrı ayrı ve şiddet derecesine göre ele alınmıştır. Buna göre elde edilen bulguların öne çıkanları aşağıda özetlenmiştir:

- 0-8 yaş arası çocukların %32'si oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde, internet kafede yanında bir yetişkin olmadan zaman geçiriyor.
- 0-8 yaş arası çocukların %66'sı günde en az 2 saatlerini TV izleyerek geçiriyor.
- 0-8 yaş arası çocukların %8'i 12 yaşından küçük bir başka çocuğun gözetiminde, %6'sı ise tek başına 1 hafta içinde evde en az 1 saat geçiriyor.
- Çocuklarının kendilerini kızdıran davranışlarına karşı ebeveynlerin %74'ü duygusal

şiddet yöntemlerine (çocuğun sevdiği bir şeyin yasaklanması, temel ihtiyaçların ke-silmesi, bir odaya kilitlemek, bağırarak, tehdit etmek, vb.), %23'ü ise fiziksel şiddet yöntemlerine (tokat atmak, itmek, sarsmak, saç/kulak çekmek vb.) başvurduklarını belirtmişlerdir.

- Ebeveynler duygusal şiddete çoğunlukla işe yaradığını düşündükleri için, fiziksel şiddete ise öfkelerini kontrol etmeyi başaramadıkları için başvurduklarını ifade etmişlerdir.
- Duygusal şiddete başvuran ebeveynlerin çoğu, bu yöntemlerin çocuklarına hiç zarar vermediğini düşünmektedirler.
- Evde duygusal veya fiziksel şiddet var ise, o evde bulunan 0-8 yaş arası çocukların %70'i şiddete tanıklık etmektedir.

Araştırmanın önemli bir bölümü de **ihmal ve duygusal/fiziksel şiddetin ilişkili olduğu değişkenlerin** belirlenmesine ayrılmıştır. Buna göre elde edilen bulguların öne çıkanları aşağıda özetlenmiştir:

- Ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça çocuğa yönelik ihmal ve duygusal/fiziksel şiddet azalmaktadır.
- Ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuğa yönelik ihmal ve duygusal/fiziksel şiddet ile çocuğun aile içi şiddet tanıklığı artış göstermektedir.
- Ailede engelli bir bireyin olduğu hanelerde çocuklar daha çok ihmal ve duygusal/fiziksel şiddete maruz kalmakta ve tanıklık etmektedir.
- Ailenin ekonomik durumu düzeldikçe çocuğun ihmal düzeyinde, duygusal/fiziksel şiddet düzeylerinde ve çocuğun şiddet tanıklığında azalma olmaktadır. Bu fark özellikle 'en temel gereksinimlerini karşılayamayan' aileler için çarpıcıdır.
- Psikolojik/psikiyatrik sorunları olma olasılığı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının ihmal ve duygusal/ fiziksel şiddete maruz kalma ve tanıklık etme olasılığı artmaktadır.
- İşsiz kalma, ciddi hastalık/yaralanma/kaza, göç/şehir değiştirme/taşınma, ölüm vb. travmatik olayların yaşandığı ailelerde çocuklar daha çok ihmal ve duygusal/fiziksel şiddete maruz kalmakta ve tanıklık etmektedir.
- Çocukluklarında ve halihazırda şiddet gören ebeveynlerin çocuklarına yönelik aile içinde yaşanan ihmal ve duygusal/ fiziksel şiddet deneyimlerine dair beyanları, şiddet görmeyenlere göre daha yüksektir.
- Olumlu çocuk yetiştirme tutumlarına sahip olan ebeveynlerin çocukları daha az ihmal ve duygusal/ fiziksel şiddete maruz kalmakta ve tanıklık etmektedir.
- Eşler arasındaki uyum düzeyi arttıkça, çocuğa yönelik ihmal ve duygusal/fiziksel şiddet azalmaktadır.

Araştırmada son olarak ebeveynlerin **Türkiye'de çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığına** dair algıları sorulmuş ve **tanık olunan şiddete müdahale yöntemlerine** yönelik görüşleri alınmıştır. Buna göre elde edilen bulguların öne çıkanları aşağıda özetlenmiştir:

- Ebeveynlerin %60'tan fazlası Türkiye'de çocuğa yönelik şiddetin 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğunu düşündüklerini beyan etmişlerdir.
- Bir çocuğun şiddete maruz kaldığını gördüklerinde ebeveynlerin yüksek oranda 'kendilerinin duruma müdahale etmeyi' tercih ettikleri görülmüştür. Böyle bir durumda 'yetkililere haber vereceklerini' söyleyenlerin oranı hakaret etme, tokat atma, dayak atma gibi durumlarda %6-12 arası olmakta, yaralama vb. ağır şiddet durumlarında ise sadece %39'a çıkmaktadır.
- Bir çocuğun şiddete maruz kaldığını gördüklerinde hangi kurumlara başvurmayı düşünecekleri sorulduğunda ise ebeveynlerin %73'ü 'kolluk' cevabını vermiş, yalnızca %19'u 'sosyal hizmet kuruluşları'na başvurmayı düşündüğünü belirtmiştir.

Politika ve Strateji Önerileri

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında, bundan sonrası için önerilen araştırma konuları ve yapılması önerilen politika değişiklikleri ise aşağıdakileri içermektedir:

Araştırma Önerileri

- Çocuğa yönelik ihmalin nedenleri ve ihmal davranışını etkileyen faktörleri kapsayacak bir "çocuğa yönelik ihmal araştırması".
- Aile eğitim programlarının yaygınlığı, etkililiği, bilinirliği ve bu programlar konusundaki algının anlaşılmasına yönelik bir "aile eğitim programları etki araştırması".
- Toplumun cinsel istismar ile ilgili algısı ile istismar durumunda refleksini anlamaya ve cinsel istismar mağdurlarına yönelik hizmetlerin tanınırlığı ve etkililiğini tespiti yönelik bir "çocuğa yönelik cinsel istismar araştırması".
- Çocuğa yönelik istismarın bildirimine dair tercihleri ve bildirim süreçlerinin anlaşılmasına yönelik bir "çocuk koruma hizmetlerinin bilinirliği araştırması".
- Özellikle küçük yaşta çocukların üstlenmek zorunda oldukları aile içi sorumluluklar ile babaların aile içindeki rollerine dair algı ve tutumlarını içerecek şekilde bir "ailede rol ve sorumluluk dağılımı araştırması".
- Çocuğun refahı için asgari standartlar ile bu standartların maliyeti, aile destek hizmetleri ile sağlanan fayda ve sosyal yardımların çocuğun refahına katkısını anlamaya yönelik bir "aile geliri ve destek hizmetleri araştırması".
- Şiddeti önlemeye yönelik kampanyaların şiddet davranışı ve algısı üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir "şiddet ile ilgili kampanya ve haberlere dair algı araştırması".

Politika Önerileri

- "Anne-baba eğitimleri" her ebeveyn için erişilebilir olacak şekilde yaygınlaştırılmalı; etkililikleri kanıta dayalı hale getirilmelidir.
- "Aile danışmanlık hizmetleri" hem kalite hem de ücret bakımından tüm nüfus için erişilebilir şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

- Çok çocuk, tek / çalışan ebeveyn, ailede engelli birey bulunması gibi çocuğun bakım ve ilgi ihtiyacını karşılama konusunda ebeveynlerin zorlanabileceği haller için, ebeveynin kendine veya çocuğa daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak “aile destek hizmetleri” geliştirilmelidir.
- Çocuğu olan her aile için “temel gelir güvencesi” sağlanmalı; çocuk yardımları ve asgari ücret belirlemesi ailedeki çocukların ihtiyaçları dikkate alınarak yapılmalıdır.
- “Sosyal yardım politikası” gözden geçirilmeli; aileye yönelik sosyal destek hizmetleri verilirken çocuğun ihtiyaçları her zaman birinci öncelik olmalıdır.
- Çocuğa yönelik ihmal ve şiddeti hem fark etme hem de önleme yükümlülüğünün yerine getirilebilmesi için, “sosyal hizmet birimleri” yaygınlaştırılmalı; sosyal hizmetler en küçük idari birim (mahalle) dikkate alınarak örgütlenmelidir.
- “Eğitim politikası”, tüm çocukların zorunlu eğitim süresi olan 12 yılı tamamlamalarını sağlamayı ve temel eğitim içerisinde bireylerin yaşam becerilerini geliştirmeyi önceliklendirmelidir.
- Her ailenin en az 3 çocuk sahibi olmasını talep eden “nüfus artış politikası” gözden geçirilmeli; ya 3 çocuğa göre ihtiyaç duyulacak hizmetlerin öngörüsü yapılarak bu hizmetlerin eksiksiz yerine getirilmesi için bir politika geliştirilmeli, ya da nüfusun büyüme hızına dair politika Devletin bu hizmetleri gerçekleştirme olanaklarına göre belirlenmelidir.
- Güncel ve ağır tehlikeler için “istismar mağdurlarına yönelik destek hizmetleri” çeşitlendirilmeli, yaygınlaştırılmalı ve kolay erişilebilir hale getirilmelidir.
- “Ruh sağlığı tedavi hizmetleri”, tüm nüfusa yönelik olarak hem kalite hem de ücret bakımından rahatlıkla erişilebilir hale getirilmelidir.
- Koruyucu hizmetlerden yararlanma şiddet mağduru olma koşuluna bağlı olmamalı; “şiddete tanıklığın da korunma sebebi olarak kabul edilmesi” için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çocuğa yönelik ihmallerin ve istismar riskinin fark edilmesi ve önlenmesine yönelik bir “erken uyarı sistemi” kurulmalıdır.
- Çocuğa yönelik hizmetleri içerisinde riski fark etme, bildirme ve müdahale mekanizmaları oluşturulurken etkin bir “veri toplama sistemi” oluşturulmalıdır.

1 / GİRİŞ

Şiddetin her türünden, her ortamda korunmak tüm çocukların hakkıdır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ni imzalayan tüm Devletler¹, çocukların her tür şiddet, ihmal ve istismara karşı korunması için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel tüm önlemleri almayı taahhüt etmişlerdir. Ancak, dünyanın her yerinde birçok çocuk bu hakından mahrum yaşamaktadır. Türkiye'de de çocukların özellikle aile içinde maruz kaldıkları şiddet, hem boyutları hem de sonuçları açısından üzerinde önemle ve ivedilikle durulması gereken toplumsal bir sorundur.

Çocukların maruz kaldıkları şiddetin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen birçok farklı yönü bulunmaktadır. Çocuğun sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma gibi gelişimsel ihtiyaçlarının göz ardı edilerek **ihmal** koşullarının oluşması çocuğa yönelik şiddetin önemli, ancak sıkça göz ardı edilebilen bir yönüdür. İhmal çocuğun sadece fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimi için önemli olan gereksinimlerinin karşılanmamasını değil, ayrıca çocuğa yaşına uygun olmayan sorumlulukların taşınmasını da içermektedir.

Duygusal şiddet çocuğun kendini değersiz, sevilmeyen, istenmeyen biri olarak hissetmesine neden olan davranış ve tavırları içerir. Bu davranış ve tavırların bazıları (örn. küsmek, çocukla konuşmamak, cezalandırmak için ihtiyaçlarını karşılamamak, azarlamak) olağan olarak kabul görebilmektedir. Bu hali ile çocuğun üzerinde bıraktığı olumsuz etki yok sayılmaktadır. Bununla beraber, çocuğa yönelik aşağılayıcı sözler sarf etmek, küfretmek, fiziksel ve duygusal bütünlüğünü tehdit etmek gibi davranışlarda bulunmak halen her zaman ve her yerde şiddet olarak kabul edilmemektedir.

¹ 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 yılında imzalanmış, 9 Aralık 1994 tarihinde onaylanmış, 11 Aralık 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. T.C. Anayasası'nın 90. maddesi uyarınca, kanun hükmündedir.

Fiziksel şiddet ise tanımı itibariyle çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı olabilecek her tür fiziksel güç kullanımını içerirken hangi davranışların bu tanım kapsamına girdiği halen tartışılmaktadır. Olağan sayılan fiziksel şiddet türleri (örn. tokat atmak, terlik atmak, kulağını ya da saçını çekmek) halen kabul görebilmektedir.

Benzer şekilde, çocukların cinsel içerikli herhangi bir davranışa maruz kalması **cinsel istismar** olarak tanımlanırken, toplumsal bakış açıları her zaman bu tanımla örtüşmeyebilmektedir.

Şiddetin her türünün çocuklar üzerinde kalıcı olumsuz etkileri vardır. Özellikle erken dönem çocuklukta şiddete maruz kalmak, henüz olgunlaşma sürecindeki beyni etkileyebilir. Şiddetin mağduru olmak kadar, tanığı olmak da çocuklarda fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel sorunlara yol açar; anksiyete, depresyon, saldırgan tavırlar, madde bağımlılığı, riskli cinsel davranışlar, intihar eğilimi, yaralanma ve ölüm gibi sonuçlara neden olabilir.^{2,3,4}

Türkiye’de çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığı, sebepleri ve etkileri konusunda yürütülen çalışmalar kısıtlı olmakla beraber, sorunun büyüklüğüne dair fikir vermektedir:

- 2006 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 27.647 yetişkin ile yürütülen “Aile Yapısı Araştırması” sonuçlarına göre, annelerin çocuklarına verdikleri cezalar arasında %81 oranında “azarlamak”, %36 oranında “dövmek”, %10 oranında ise “odaya kapatmak” yer almaktadır.
- 2007 yılında ortaöğretime devam eden 26.009 çocuk ile yürütülen anket çalışması sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan “Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu”, son üç ayda çocukların %53’ünün sözel, %36’sının duygusal, %22’sinin fiziksel ve %16’sının cinsel şiddetle karşılaştıklarını göstermektedir.
- 2010 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu koordinasyonunda ve UNICEF’in teknik desteği ile 7-18 yaş arası 1.886 çocuk ile yürütülen “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçları okul, aile vb. ortamlarda çocukların %25’inin ihmale, %45’inin fiziksel istismara, %51’inin duygusal istismara ve %3’ünün cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir.
- 2012 yılında Genç Hayat Vakfı koordinasyonunda, 11-17 yaş arasındaki 440 okul öğrencisi ile yürütülen “Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması”; çocukların %26’sının ihmal davranışlarına, %68’inin duygusal şiddete, %26’sının ise fiziksel şiddete hayatları boyunca en az bir kez maruz kaldıklarını, %21’inin de ev içi şiddete tanıklık ettiğini göstermektedir.

Bu alanda bugüne kadar elde edilen verilere katkı sunmak ve 0-8 yaş arası çocuklara yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı, yöntemleri ve özellikle de şiddetin uygulanmasına neden

2 UN Committee on the Rights of the Child (2011). **General Comment No.13: The Right of the Child to Freedom from all Forms of Violence.**

3 Parlamentolar Arası Birlik (2007). **Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması.**

4 World Health Organisation (2006). **Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence.**

olan koşullarla ilgili somut veriler elde etmek amacıyla 2013 yılında çocuğa birincil derecede bakım veren ebeveynlerin beyanlarını hedef alan ulusal ölçekte bir araştırma yürütülmüştür. Verilere dayalı bu araştırmanın sonuçlarıyla, Türkiye’de bu alanda çalışan farklı paydaşlar için bir mevcut durum analizi sunulması; kamu, STK, akademi ve medya çevrelerinde bulguların yaygınlaştırılarak, müdahale yöntemleri geliştirilmesine fayda sağlayacak ortak bir zemin oluşturulması hedeflenmektedir.

Araştırma, çocukların daha sağlıklı, güvenli ve destekleyici bir ortamda yetişmelerine destek olmak amacı ile faaliyet gösteren ve Hollanda merkezli bağımsız bir kuruluş olan Bernard van Leer Vakfı tarafından desteklenmiştir.

Vakıf 15 yıldan uzun bir zamandır, Türkiye’de farklı paydaş ve ortaklarla, çeşitli projelere finansal ve teknik destek sağlamaktadır. Vakfın Türkiye’de uyguladığı program stratejisinin hedefleri içerisinde çocuğa yönelik aile içi şiddetin boyutlarının anlaşılması ve konunun tüm paydaşlarıyla birlikte müdahale yöntemleri geliştirerek, çocukların hayatları üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması yer almaktadır.

Vakıf tarafından desteklenen bu araştırma Boğaziçi Üniversitesi⁵, Hümanist Büro⁶ ve Frekans Araştırma⁷ tarafından yürütülmüştür.

Bu rapor, yürütülen araştırmanın yöntemi ile bulgularını açıklamakta ve araştırma sonuçları ışığında oluşturulan araştırma ve politika önerilerini sunmaktadır.

---

5 www.boun.edu.tr

6 www.humanistburo.org

7 www.frekans.com.tr

2 / YÖNTEM

2.1 / Araştırmanın Örnekleme

"Türkiye’de 0-8 Yaş Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" ile, Türkiye’de çocuklara yönelik şiddetin sıklığına dair veri elde etmenin yanı sıra bu şiddetin anne-baba tutumları, disiplin anlayışı ve metotları gibi faktörler ile olan ilişkisinin anlaşılması hedeflenmiştir.

Bu amaçla araştırmanın hedef grubunu 0-8 yaş arası çocukların bakımından birinci derecede sorumlu olan yetişkinler oluşturmuştur. Anne ya da babası bulunan çocuklar için anne ya da babaları ile; bulunmayan çocuklar için ise birincil bakım veren yetişkin ile (örn. babaanne, teyze, vb.) görüşme yapılmıştır.

Araştırma kapsamında 0-8 yaş arası en az bir çocuğun birincil bakımından sorumlu 3.000 kadın/anne ve 1.000 erkek/baba ile görüşülmesi hedeflenmiştir. Örneklem Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (IBSS) göre temsil gücü olan 26 ilden kır ve kent dağılımı dikkate alınarak ve adrese dayalı kayıt sistemi üzerinden “tabakalı rastsal küme örnekleme” yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda hanede 0-8 yaş arası çocuğu olduğu tespit edilen adreslerde %81’lik bir cevap oranı ile toplam 3.043 kadın ve 1.058 erkek ile anket çalışması tamamlanmıştır. Görüşülen kadınların 3.026’sı anne, 17’si ise birincil bakım veren yetişkindir. Görüşülen erkeklerin ise tamamı babalardan oluşmaktadır.

Araştırma örnekleminin coğrafi dağılımı ve demografik özelliklerine dair genel bilgiler Tablo 1-8'de sunulmuştur:

Tablo 1. Örneklemin Coğrafi Dağılımı

	Görüşülen Kişi Sayısı		Toplam	
	Kadın	Erkek	N	%
Marmara	863	313	1176	28,7
İç Anadolu	414	146	560	13,7
Ege	314	108	422	10,3
Akdeniz	415	137	552	13,5
Karadeniz	237	88	325	7,9
Doğu Anadolu	311	108	419	10,2
Güneydoğu Anadolu	489	158	647	15,8
Kent	2.363	793	3.156	77,0
Kır	680	265	945	23,0
Toplam	3.043	1.058	4.101	100,0

Tablo 2. Örneklemin Yaş Dağılımı

	Genel	Kent	Kır	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Anne	32,2 (ss:6,5)	32,2 (ss:6,4)	32,0 (ss:6,9)	32,7 (ss:6)	32,1 (ss:6,7)	32,2 (ss:6,1)	31,8 (ss:6,8)	31,6 (ss:6,8)	32,2 (ss:7,1)	32,0 (ss:6,5)
Baba	35,8 (ss:7,1)	35,4 (ss:6,9)	36,9 (ss:7,5)	35,5 (ss:5,7)	34,6 (ss:8,3)	36,4 (ss:8)	35,2 (ss:6,7)	37,9 (ss:7,6)	36,5 (ss:7,9)	34,3 (ss:6,2)

Tablo 3. Örneklemdaki Hanehalkı Kişi Sayısı Ortalaması

Genel	Kent	Kır	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
4,5 (ss:1,5)	4,3 (ss:1,4)	5,0 (ss:1,8)	4,1 (ss:1,1)	3,8 (ss:0,9)	4,4 (ss:1,3)	4,2 (ss:1,2)	5,3 (ss:1,7)	5,5 (ss:1,9)	4,2 (ss:1,2)

Tablo 4. Örneklemin Medeni Durumu (%)

Evli	97,6
Bekar	0,3
Boşanmış	1,5
Eşi ölmüş / dul	0,6

Tablo 5. Örneklemın Eğitim Düzeyi Oranları (%)

	Genel		Kent		Kır	
	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba
Eğitimi yok	11,6	3,1	8,7	2,9	21,6	3,8
İlkokuldan terk	3,3	2,0	2,8	1,9	4,7	2,3
İlkokul mezunu	36,5	31,5	36,1	27,4	37,9	43,8
İlköğretim terk	1,6	1,2	1,6	1,4	1,6	0,8
İlköğretim mezunu	4,4	1,7	4,1	1,6	5,4	1,9
Ortaokul terk	1,4	2,5	1,5	2,1	0,9	3,4
Ortaokul mezunu	9,5	11,5	9,5	11,6	9,7	11,3
Lise terk	2,2	3,9	2,2	3,5	2,5	4,9
Lise mezunu	19,9	25,7	22,2	28,4	11,9	17,7
Üniversite terk	0,5	0,9	0,5	1,1	0,6	0,0
Üniversite ve üzeri mezunu	8,9	15,9	10,6	17,8	2,9	10,2

Tablo 6. Örneklemın Bölgelere Göre Eğitim Düzeyi Oranları (%)

	Marmara		Ege		Akdeniz		İç Anadolu		Doğu Anadolu		G.Doğu Anadolu		Karadeniz	
	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba	Anne	Baba
Eğitimi yok	2,0	0,3	2,5	0,9	7,7	2,2	1,4	1,4	33,8	7,4	37,2	10,8	1,3	1,1
İlkokuldan terk	0,8	1,0	1,9	1,9	3,1	3,6	1,0	0,7	8,4	2,8	8,0	3,2	1,7	2,3
İlkokul mezunu	38,9	30,0	29,9	21,3	42,7	39,4	41,8	19,2	32,2	44,4	27,6	46,2	40,1	14,8
İlköğretim terk	2,1	1,0	0,6	0,0	1,7	2,2	0,5	0,7	3,2	1,9	1,6	1,9	0,8	1,1
İlköğretim mezunu	3,5	1,0	7,0	1,9	4,1	0,7	6,5	0,0	4,2	4,6	3,5	3,8	3,4	1,1
Ortaokul terk	1,3	2,2	2,5	1,9	1,9	2,9	0,7	0,7	1,6	4,6	0,8	3,2	1,3	2,3
Ortaokul mezunu	9,7	15,0	14,0	10,2	9,4	10,9	10,1	15,8	7,1	4,6	5,1	7,6	14,3	10,2
Lise terk	2,7	3,8	2,5	5,6	2,4	5,1	2,2	2,7	0,6	0,9	1,8	2,5	3,0	8,0
Lise mezunu	27,1	27,8	22,9	34,3	19,3	19,0	23,4	33,6	5,5	22,2	9,8	10,1	24,5	37,5
Üniversite terk	0,6	1,6	0,6	1,9	0,5	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,4	0,6	0,8	1,1
Üniversite ve üzeri mezun	11,1	16,0	15,3	20,4	7,0	13,9	11,6	25,3	3,2	5,6	3,9	10,1	8,9	20,5

Tablo 7. Örneklemin Çalışma Durumu (%)

	Anne			Baba		
	Genel	Kent	Kır	Genel	Kent	Kır
Tam zamanlı	10,8	12,0	6,6	79,5	85,6	61,1
Kısmi zamanlı	1,2	1,4	0,6	6,5	4,4	12,8
Mevsimlik işte çalışıyor	0,4	0,3	0,6	2,9	1,5	7,2
Ücretsiz aile işçisi	0,6	0,6	0,9	2,9	0,4	5,7
Ev kadını	86,1	84,7	91,0			
Emekli	0,4	0,5	0,0	1,7	1,4	2,6
İşsiz ama gelir sahibi	0,1	0,1	0,0	0,4	0,3	0,8
İşsiz	0,3	0,3	0,3	5,4	4,7	7,5
Hastalık nedeniyle çalışmıyor				1,1	1,0	1,5

Tablo 8. Örneklemin Bölgelere Göre Çalışma Durumu (%)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Anne							
Tam zamanlı	13,1	22,6	10,4	11,8	4,2	3,3	10,1
Kısmi zamanlı	1,6	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8
Mevsimlik işte çalışıyor	0,2	0,6	1,0	0,0	0,0	0,4	0,4
Ücretsiz aile işçisi	0,8	0,0	1,2	0,2	1,0	0,6	0,0
Ev kadını	83,5	73,6	86,0	85,7	92,9	93,9	87,8
Emekli	0,3	0,6	0,5	0,5	0,3	0,2	0,0
İşsiz ama gelir sahibi	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
İşsiz	0,1	0,3	0,0	0,7	0,0	0,4	0,8
Baba							
Tam zamanlı	93,9	92,6	75,2	91,1	51,9	50,6	79,5
Kısmi zamanlı	0,6	0,9	3,6	1,4	9,3	27,2	6,8
Mevsimlik işte çalışıyor	0,3	0,9	3,6	0,0	5,6	8,9	4,5
Ücretsiz aile işçisi	0,0	0,0	2,9	0,7	12,0	0,0	0,0
Emekli	1,0	1,9	2,2	3,4	1,9	1,3	1,1
İşsiz ama gelir sahibi	0,3	0,0	0,0	0,0	1,9	0,6	0,0
İşsiz	2,6	0,9	8,8	2,7	15,7	8,9	1,1
Hastalık nedeniyle çalışmıyor	1,0	0,0	2,2	0,7	0,0	2,5	1,1

Anket çalışmasına katılan kişilerin bakımından birincil derecede sorumlu olduğu birden fazla 0-8 yaş arasında çocuk var ise, sorulara yanıt verirken referans alacakları bir “odak çocuk” belirlenmiştir (bu belirleme anketör tarafından isminin baş harfi “A” harfine en yakın olan çocuk seçilerek yapılmıştır). Buna göre örneklem kapsamındaki odak çocukların cinsiyet ve yaş dağılımı Tablo 9’da, ebeveynlerine ilişkin bilgi ise Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 9. Odak Çocukların Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı

	Cinsiyet		Toplam	
	Kız	Erkek	N	%
0-24 ay	471	457	928	22,6
25-60 ay	724	743	1.467	35,8
61-96 ay	823	883	1.706	41,6

Tablo 10. Odak Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Bilgi (%)

Anne-baba birlikte yaşıyor	97,1
Anne-baba boşanmış	1,6
Anne-baba evli ancak ayrı yaşıyor	0,4
Anne ölmüş	0,2
Baba ölmüş	0,7

2.2 / Araştırmanın Anket Formu

Anket formunun geliştirilmesinde **beş aşamalı** bir süreç izlenmiştir. Öncelikle yürütülen bir **masabaşı araştırmasıyla** ulusal ve uluslararası çaptaki benzer çalışmalar taranmış, ilgili soru örneklerinin kümelendiği bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzundan araştırmanın hedefine hizmet eden sorular belirlenmiş ve bu sorulardan hareketle yapılan düzenleme ve eklemeler ile anket formunun ilk taslağı oluşturulmuştur. Oluşturulan taslağa ayrıca (1) anne-baba ve çocuk arasındaki bağın şiddet davranışı ile bağlantısını anlayabilmek üzere bu konuda geçerlik ve güvenilirliği kapsamlı bir şekilde çalışılmış olan "Ebeveyn Kabul-Red Ölçümü Kısa Formu" (Ebeveyn EKRÖ Kısa Formu); (2) hanenin sosyo-ekonomik seviyesinin bir göstergesi olarak Hacettepe Üniversitesi önderliğinde hazırlanan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları kapsamında kullanılan “Hanehalkı Dayanıklı Tüketim Malları” endeksi ve (3) Dünya Sağlık Örgütü'nün genel ruh sağlığı taraması için geliştirmiş olduğu "Kendini Değerlendirme Ölçeği" eklenmiştir.

Oluşturulan anket formu taslağının uygunluğunu teyit edebilmek ve yapılması gereken değişiklikleri belirleyebilmek için çocuğa yönelik şiddet ya da şiddet araştırmaları alanında deneyimli ve farklı meslek alanlarından (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, pediatrist, istatistikçi) bir uzman grubu ile **geri bildirim toplantısı** düzenlenmiştir. Bu toplantıda tek

tek soruların üzerinden gidilerek araştırma amacına uygunluğu, sorudan elde edilecek çıktının vereceği bilgi ve soruluş şeklinin uygunluğu tartışılmıştır. Anketin kapsayıcılığı ve Türkiye’de çocuğa yönelik şiddet hakkında elde edeceği bilginin yeterliliği hakkında da görüş alınmıştır. Alınan geri bildirimler doğrultusunda anket formu tekrar düzenlenmiştir.

Üçüncü aşama olarak, anket formunun hedef grup tarafından anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla İstanbul örneklemeden seçilen 10’ar kişilik iki ayrı **odak grup çalışması** yapılmıştır. Bu çalışmalarda özellikle soruların soruluş şekli ve anlaşılabilirliği üzerinde durulmuş, alınan geri bildirimlerle anket formunun son taslağı oluşturulmuştur.

Oluşturulan son taslak Boğaziçi Üniversitesi İnsan Araştırmaları Kurumsal Değerlendirme Kurulu’na sunulmuş ve **etik kurul onayı** alınmıştır.

Son aşamada, 16-26 Mart 2013 tarihlerinde İstanbul’un 10 ilçesinde 107 kişinin katılımı ile bir **pilot uygulama** yürütülmüş ve alınan geri bildirimler ışığında anket formuna son hali verilmiştir (bkz. EK).

2.3 / Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci 09 Mayıs – 08 Temmuz 2013 tarihleri arasında toplam 173 anketör ile yürütülmüştür. Tüm anketörlere saha çalışması öncesinde anket formunu hazırlayan uzmanlar tarafından 2 günlük bir eğitim verilmiştir. Eğitimler İstanbul (08-09 Nisan), Erzurum (19-20 Nisan) ve Adana (22-23 Nisan)’da çevre illerden gelen anketörlerin katılımı ile 3 grup halinde düzenlenmiştir.

Eğitimlerde öncelikle araştırmanın amacı, yöntemi ve olası zorlukları ayrıntılı olarak anlatılmış, sonrasında araştırma konusunun hassasiyeti dikkate alınarak anketörlerin “çocuğu koruyucu çevre ve ihmal”, “çocuğa yönelik şiddet” ve “Türkiye’de çocuk koruma sistemi” konularında bilgi ve farkındalıklarını artırmaya yönelik sunum ve çalışmalar yapılmıştır. Bu oturumlar ile aşağıdakiler hedeflenmiştir:

- Çocuğun sahip olması gereken standartları sağlamak konusunda aile, toplum ve Devletin ortak sorumlulukları hakkında farkındalık oluşturmak,
- Fiziksel ve duygusal istismar türleri (ve çocuk üzerindeki etkileri) hakkında bilgilendirme yapmak,
- Cinsel istismarda yetişkin rolü ve sorumluluğu hakkında bilgilendirme yapmak,
- İhmal ve istismar durumunda aileyi bilgilendirebilecek kadar kurumlar ve usuller hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamak.

Ardından tüm soruların soruluş şekli ve dikkat edilmesi gereken noktalarına dair hazırlanan “anket kılavuzu” anketörler ile paylaşılmış ve her bir anket sorusu bu kılavuz ışığında tartışılmıştır. Son olarak, anketörlerin görüşme süreci ile ilgili bilgi ve becerilerini güçlendirmek amacıyla bir çalışma yapılmış ve olası etik sorunlar ile uyulması gereken etik kurallar üzerinde durulmuştur.

Veri toplama süreci boyunca da anketörlere soruların içeriği ve olası sorunlara dair destek hizmeti sunulmuştur. Ayrıca, araştırmada yapılan anketlerin %40’ı ya sahada süpervizörler tarafından ya da merkez ofiste telefonla aranarak kontrol edilmiştir.

2.4 / Araştırma Etiği

Çocuğa yönelik şiddet konusunda araştırma yapmak, konunun hassasiyeti nedeniyle birçok etik tartışmayı da ortaya çıkarmaktadır. Oluşabilecek etik problemlere yanıt bulabilmek için, bu araştırma öncesinde de kapsamlı bir ön çalışma yapılmış ve bir dizi önlem alınmaya çalışılmıştır.

Karşılaşılabilecek etik problemlere yanıt bulabilmek için, öncelikle bu konudaki mevcut ulusal ve uluslararası literatür taranmış ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2001 yılında yayınlanan "Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Konusundaki Uluslararası Araştırmalarda Etik ve Güvenlik Önerileri" esas alınarak bazı etik ilkeler belirlenmiştir. Çocuğa yönelik şiddet konusunda yapılacak araştırmalara yol gösterecek benzer bir ilkesel metin oluşturulmadığından, bu alanda da kadına yönelik şiddet araştırmaları için yürütülen etik tartışmalardan yararlanılmıştır. Ayrıca, konu uzmanlar ile düzenlenen geri bildirim toplantısında da gündeme getirilmiş ve alan uzmanlarının görüşü alınmıştır.

Bu kapsamda, aşağıdaki kararlar ve önlemler alınmış ve izlenmiştir:

a. Katılımcıların ve araştırma ekibinin güvenliğinin sağlanması son derece önemlidir ve araştırma projesine dair tüm kararlarda yön verici olmalıdır.

"Çocuğa karşı şiddet" başlıklı bir araştırmanın katılımcıların ve sahada anketör olarak çalışan kişilerin güvenliği bakımından risk oluşturma ihtimali düşünülerek, önlem olarak anket formu üzerinde araştırmanın adı "Türkiye'de Çocuk Yetiştirme Tutum Araştırması" olarak değiştirilmiştir.

b. Sıklık araştırmaları metodolojik olarak sağlam olmalı ve eksik bildirim durumunu en aza indirmek için son zamanlardaki araştırmaların bulgularına dayanmalıdır.

Araştırma metodolojik olarak bildirim en üst düzeyde tutmayı birinci plana alarak tasarlanmıştır. Araştırmalar somut ve yargı içermeyen soruların daha rahat cevaplanabileceğini gösterdiğinden, şiddete ilişkin sorular genel kavramlar üzerinden sorulmamış (örn. şiddete maruz kalma), somut davranışlar üzerinden sorulmuştur. Ayrıca, anketör eğitimlerinde özellikle bu tür soruları sorma ve verilecek cevaplara gösterilecek tepkiler gibi katılımcının rahat cevaplamasını sağlamaya yönelik yöntemlere özel olarak yer verilmiştir.

c. Gizliliğin sağlanması hem katılımcının güvenliği hem de veri güvenliği açısından önemlidir.

Gizliliğin sağlanabilmesi için, veri toplama esnasında katılımcı ile anketörün bulunduğu mekanda başka bir kişinin bulunmamasının sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca, katılımcıların öznel cevaplarının başkaları ile paylaşılmaması, verilerin grup bazında istatistiksel değerlendirmelere tabi tutularak incelenmesi esası benimsenmiştir. Anket formlarının da veri toplama esnasından veri girişi ve sonrasına kadar güvenli bir yerde tutulması sağlanmıştır.

d. Tüm araştırma ekibi ve saha ekibinin dikkatlice seçilmesi, konuya ilişkin iyi eğitilmesi ve süreç içinde desteklenmesi gerekmektedir.

Anketör olarak sahada veri toplayan kişiler belli bir süredir bu alanda çalışan, deneyimli kişilerden seçilmiştir. Bu araştırmanın konusunun hassasiyeti nedeniyle anketörler için yukarıdaki bölümde de anlatıldığı üzere ek bir 2 günlük eğitim programı hazırlanmış ve bütün anketörlerin bu eğitime katılması sağlanmıştır. Bu eğitim ile anketörlerin hem konu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeleri ve böylece anket formunu doldururken (özellikle şiddet türlerinin örtüşen ve ayrışan yanları konusunda) yanlış bir yönlendirme yapmamaları; hem de anket çalışması sırasında ailelere veya çocuklara sorumluluk yükleyici vurgulardan kaçınmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

e. Araştırma yöntemi ebeveynlerin araştırmaya katılım yüzünden yaşayabileceği sıkıntıyı azaltmak için yapılabilecek adımları içermelidir.

Bu araştırmanın soruları kişileri itham altında bırakmamak, onları suçlayıcı bir dil kullanmamak ya da katılımcıların güncel bir tehdit veya ihtiyaç ile ilgili beklenti içerisine girmemesi için dikkatlice oluşturulmuştur. Bu tür araştırmaların temel etik ikilemlerinden biri güncel bir şiddet tehdidinin bildirilmesidir. Bu durumda görmezden gelmek de, katılımcıyı şikayet veya bildirim yöneltmek de veya anketörün kendisinin bildirimde bulunması da etik açıdan tartışmalı tercihlerdir. Bu nedenle anketörün böyle bir durumda katılımcılara vereceği bir broşür hazırlanmıştır. Broşürde, il ve ilçede ebeveynlerin başvurabilecekleri destek mekanizmaları ile gerektiğinde kullanabilecekleri başvuru mekanizmaları gösterilmiş ve bunların iletişim bilgilerine yer verilmiştir.

f. Araştırmacıların ve araştırmalara maddi destek sunan kurumların etik sorumluluğu, çalışmanın sonuçlarının konu ile ilgili politikaların ve müdahalelerin oluşması için doğru şekilde yorumlanmasını ve kullanılmasını sağlamaktır.

Yürütülen araştırmanın başlıca amacı, sadece çocuğa yönelik şiddetin sıklık düzeyini ortaya koymak ve sorunu tarif etmek değildir. Araştırma ile şiddet davranışının ne tür değişkenlerle ilişki içinde olduğunu göstererek, geliştirilmesi gereken politikalara ve müdahalelere yön verebilmek hedeflenmiştir. Bu nedenle sorular, şiddet davranışını ortaya çıkaran kişisel, ailesel ve çevresel faktörleri tanımayı sağlayacak biçimde oluşturulmuştur.

g. Araştırmaya katılacak kişiler, araştırmayı yapan kurum ve araştırmanın amacı konusunda bilgilendirilmeli ve araştırmaya katılım konusunda onamları alınmalıdır.

Katılımcı onayının alınış yöntemi olarak, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü İşbirliği ile yürütülmüş olan "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması" örnek alınmış ve bu araştırmaya özel bir onam formu hazırlanmıştır (bkz. EK).

3 / BULGULAR

Türkiye’de 0-8 yaş arası çocukların ev içinde maruz kaldıkları ihmal ve şiddet deneyimlerini etkileyen faktörleri daha iyi anlayabilmek için tasarlanan bu araştırma kapsamında şiddet, literatürde tanımlandığı şekilde duygusal şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet ve ihmal boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu ana boyutların ayrıntılı olarak irdelenebilmesi için alt alanlara ayrıştırılması ve farklı niteliklerinin ortaya konulabilmesi de gerekmiştir. Çocuğa yönelik ihmal ve şiddet türlerinin araştırma kapsamında hangi boyutları ile ele alındığı Tablo 11’de anlatılmaktadır.

Tablo 11. Çocuğa Yönelik İhmal ve Şiddet Türlerinin Araştırma Kapsamındaki Tanımları

İhmal

- Çocuğun doğum sonrası ilk yıl sağlık kontrolüne düzenli götürmemesi, sadece hastalandıkça sağlık kuruluşuna götürülmesi ya da hiç sağlık kontrolüne götürülmemiş olması.
- Çocuğun oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde ya da internet kafede yetişkin olmadan zaman geçirmesi.
- Çocuğun günde 2 saatten fazla TV izlemesi.
- Ebeveynin, çocuğun arkadaşlarının hiçbirini tanımaması.
- Çocuğun, son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirmiş olması.
- Çocuğun, son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez 12 yaş altı başka bir çocukla tek başına evde kalması.
- Çocuğun, son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez tek başına evde kalması.

Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)

- Cezalandırmak için çocuğun ihtiyacını karşılamamaya yönelik davranışlar (sevdiği bir şeyi yapmasını ya da arkadaşını görmesini yasaklamak, küsmek, aç bırakmak, onu dinlememek)
- Odaya kapatmak, kilitlemek
- Bağırarak, azarlamak
- Eşyalara zarar vermek, zarar vermeye tehdit etmek

Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)

- Küfretmek, hakaret etmek
- Başkalarının önünde küçük düşürmek
- Terk etmekle, evden kovmakla vb. tehdit etmek

Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)

- Tokat atmak
- Terlik vb. fırlatmak
- İtmek, sarsmak ya da saç/kulak çekmek

Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)

- Yumrukla ya da bir cisimle vurmak
- Tekmelemek, sürüklemek ya da dövmek
- Boğazını sıkarak
- Bir yerini yakmak
- Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etmek ya da bunları kullanmak

Cinsel İstismar

- Çocuğun bir başkasının cinsel arzusu, doyumu için kullanılması

Şiddet Tanıklığı

- Çocukların ev içi şiddete tanıklık etmeleri

Araştırmanın bulguları üç bölümde sunulmaktadır. Birinci bölümde şiddetin sıklığına ilişkin temel bulgular verilmektedir. İkinci bölümde elde edilen bulgular, şiddet türlerinin etkileşim içinde olduğu faktörler ışığında ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise, çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığı ve müdahale yöntemleri konusundaki görüşlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.1 / 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Sıklığı

0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddetin sıklığına dair bulguların paylaşıldığı bu ilk kısımda **ihmal düzeyi, çocuğa yönelik duygusal ve fiziksel şiddet oranları ve çocuğun şiddet tanıklığına ilişkin dağılımlar** çocuğun cinsiyeti, yaş grubu, kent/kır ayrımı ve coğrafi bölge gibi temel faktörlere göre ele alınmaktadır. Araştırmada **cinsel istismara** uğrayan odak çocukların oranı çok düşük çıktığı için bu alandaki dağılımlar sadece çocuğun cinsiyeti ve yaş grubuna göre verilmektedir. Bölüm sonunda ayrıca, çocuklarına yönelik şiddet içeren davranışlar gösterdiğini beyan eden ebeveynlerin uyguladıkları bu şiddet türlerinin çocuklar üzerindeki etkilerine dair görüşlerine yer verilmiştir.

3.1.1 / İhmal

Bu araştırmanın en önemli ayaklarından biri, 0-8 yaş arasındaki odak çocukların maruz kalabilecekleri ihmal durumlarını somut olarak sorarak, ihmale ilişkin bulguları ortaya koymaktır. Özellikle küçük yaş çocukların sağlıklı gelişmelerini ve korunma ihtiyaçlarını sağlayacak koşulların yerine getirilmemesi ihmal durumlarını belirler. Bu doğrultuda ankette kullanılan somut ihmal maddeleri ve her ihmal maddesinin ne sıklıkta görüldüğü Tablo 12'de yaş gruplarına, kent/kır dağılımına ve odak çocuk cinsiyetine göre; Tablo 13'te ise bölgelere göre ayrıştırılarak verilmiştir.

Tablo 12. Çocuğa Yönelik İhmal Sıklığının Yaş, Kent/Kır ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

İhmal Maddeleri	Toplam	0-2 Yaş	2-5 Yaş	5-8 Yaş	Kent	Kır	Kız	Erkek
Doğum sonrası ilk yıl sağlık kontrolüne düzensiz götürme, hastalandıkça götürme ya da hiç götürmeme	3,6	3,1	2,6	4,8	2,9	4,9	3,0	3,8
Oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde, internet kafede yetişkin olmadan zaman geçirmek	32,1	5,6	22,7	54,5	27,2	48,1	29,0	35,0
Günde 2 saatten fazla TV izlemek	65,5	23,6	70,6	82,7	65,7	59,6	63,5	65,0
Çocuğun arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımamak	7,0	2,5	5,0	11,1	7,5	5,3	6,8	7,2
Son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirme	5,3	4,3	5,5	5,6	5,3	5,2	4,4	6,1
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez 12 yaş altı başka bir çocukla tek başına evde kalmak	8,1	4,7	8,2	14,1	8,2	6,8	7,3	8,4
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez tek başına evde kalmak	5,7	2,8	4,3	10,4	6,7	5,5	6,0	6,9
İhmal Endeksi (0-7) ortalaması*	1,3 (ss:1,0)	0,4 (ss:0,7)	1,2 (ss:0,9)	1,8 (ss:1,0)	1,2 (ss:1,0)	1,4 (ss:1,0)	1,2 (ss:1,0)	1,3 (ss:1,1)

*İhmal endeksi Sayfa 33'te anlatılmaktadır.

Tablo 12'deki maddelerin oranları incelendiğinde, odak çocukların 'her gün en az iki saat televizyon izlemeleri' en sık karşılaşılan ihmal maddesidir. Çocuk gelişiminin sağlıklı ilerleyebilmesi için 0-2 yaş grubunda hiç bir şekilde televizyon izlenmemesi önerilirken⁸, bu yaş dilimindeki odak çocukların yaklaşık % 24'ü her gün en az iki saat televizyon izlemektedir. Odak çocukların günde iki saatten fazla televizyon izleme oranlarına kent/kır ve bölge açısından bakıldığında dağılımlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

İkinci en yüksek ihmal maddesi çocukların 'dışarıda bir yetişkin olmadan zaman geçirmeleri'dir. Özellikle 0-8 yaş arasındaki çocukların kendilerini koruma açısından henüz çok

8 Zimmerman, F.J. & Christakis, D.A. (2005). Children's Television Viewing and Cognitive Outcomes. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 159, 619-625.

donanımlı olmadıkları düşünülürse, bu konunun da önemli bir ihmali ortaya koyduğu düşünülebilir. Kentte yaşayan odak çocuklar kırdaki çocuklara göre genel olarak daha az oranda yanlarında bir yetişkin olmadan dışarıda zaman geçirmektedirler. Bu bulgunun kent/kır yaşamsal pratiklerinin farklılığından etkilendiği düşünülebilir. Tablo 13'te sunulan bölgeler arasındaki farklara bakıldığında ise Akdeniz (%25) ve Marmara (%25) bölgelerinde bu oranın düşük olduğu, Doğu Anadolu (%44) ve Ege (%43) bölgelerinde ise yüksek olduğu görülmektedir. Aynı oran, genel olarak erkek çocuklarında %35 iken kız çocuklarında %29'dur.

İhmal açısından önemsenmesi gereken bir başka konu da çocukların 'evde 12 yaş altı bir çocukla ya da tek başlarına' bırakılmalarıdır. Bu veriler, 8 yaş altı çocukların, henüz kendi de çocuk olan birinin sorumluluğunda ya da tek başlarına, çeşitli tehlike ve kazalara açık bir konumda evde kaldıklarını göstermektedir. Genel olarak araştırmadaki odak çocukların %8'i son bir hafta içinde bir saatten fazla en az bir kez 12 yaş altı başka bir çocuk ile, %6'sı da son bir hafta içinde bir saatten fazla en az bir kez tek başlarına evde bırakılmıştır. Bu oranlar kız ve erkek çocuklar açısından pek farklı olmayıp, bölgeler açısından farklılık göstermektedir. Her iki madde açısından en yüksek oranlar %12 ile Marmara bölgesine aittir (Tablo 13).

Tablo 13. Çocuğa Yönelik İhmal Sıklığının Bölgelere Göre Dağılımı (%)

İhmal Maddeleri	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Doğum sonrası ilk yıl sağlık kontrolüne düzensiz götürme, hastalandıkça götürme ya da hiç götürmeme	2,5	6,2	3,1	0,7	6,0	5,1	1,5
Oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde, internet kafede yetişkin olmadan zaman geçirmek	24,7	43,4	24,6	29,6	44,2	39,2	30,5
Günde 2 saatten fazla TV izlemek	68,5	68,2	63,0	62,1	59,4	60,7	63,1
Çocuğun arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımamak	5,4	10,4	4,0	2,9	11,0	12,2	5,2
Son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirme	5,4	5,5	3,6	1,4	10,0	8,0	2,5
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez 12 yaş altı başka bir çocukla tek başına evde kalmak	12,1	4,5	7,8	4,8	5,5	7,1	7,4
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez tek başına evde kalmak	12,0	5,2	4,0	3,0	3,6	6,5	1,8
İhmal Endeksi (0-7) ortalaması	1,3 (ss:1,1)	1,4 (ss:1,1)	1,1 (ss:0,9)	1,1 (ss:0,9)	1,4 (ss:1,0)	1,4 (ss:1,1)	1,1 (ss:0,9)

Bir konuda çocuğa yönelik ihmalin varlığı, diğer ihmal risklerine ilişkin bilgi verir mi?

İhmal maddelerinin birbirleri ile olan ilişkisini anlayabilmek amacıyla Tablo 14'te görüleceği üzere bir ihmal maddesinin var olduğu durumlarda diğerlerinin de ne oranda var olduğuna bakılmıştır. Buna göre, ilk 12 ay içinde düzenli sağlık kontrolüne götürülmemiş çocukların %48'i dışarıda yetişkin olmadan zaman geçirmekte; %32'sinin ebeveynleri, arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımadığını beyan etmektedir. 12 yaş altı bir başka çocukla son 1 hafta içinde en az 1 saat evde kalan çocukların %52'si ise yine son 1 hafta içinde evde tek başına en az 1 saat yalnız kalmıştır. Bu veriler de göstermektedir ki, çocukların bazı konularda ihmal ediliyor olmaları, diğer bazı alanlarda da ihmal edilme risklerine dair fikir vermektedir.

Tablo 14. Çocuğa Yönelik Çoklu İhmal Durumları

	Sağlık kontrolüne götürmeme	Dışarıda yalnız kalma	2 saatten fazla TV	Arkadaşlarını tanınamama	Yaralanma	12 yaş altı ile evde kalma	Tek başına evde kalma
Sağlık kontrolüne götürmeme (N=139)	-	67 (%48,2)	102 (%75,6)	44 (%31,7)	6 (%4,3)	15 (%10,9)	8 (%5,8)
Dışarıda yalnız kalma (N=1.315)	67 (%5,1)	-	1.059 (%81,1)	387 (%29,5)	74 (%5,6)	155 (%12,2)	136 (%10,5)
2 saatten fazla TV (N=2.636)	102 (%3,9)	1.059 (%40,3)	-	666 (%25,3)	127 (%4,8)	243 (%9,5)	182 (%7,0)
Arkadaşlarını tanınamama (N=287)	44 (%5,5)	387 (%48,4)	666 (%83,6)	-	51 (%6,3)	88 (%11,3)	73 (%9,2)
Yaralanma (N=216)	6 (%2,8)	74 (%34,3)	127 (%60,2)	51 (%23,6)	-	25 (%11,8)	9 (%4,2)
12 yaş altı ile evde kalma (N=324)	15 (%4,6)	155 (%47,8)	243 (%76,4)	88 (%27,2)	25 (%7,7)	-	151 (%51,9)
Tek başına evde kalma (N=265)	8 (%3,5)	136 (%59,1)	182 (%80,2)	73 (%31,7)	9 (%3,9)	151 (%100,0)	-

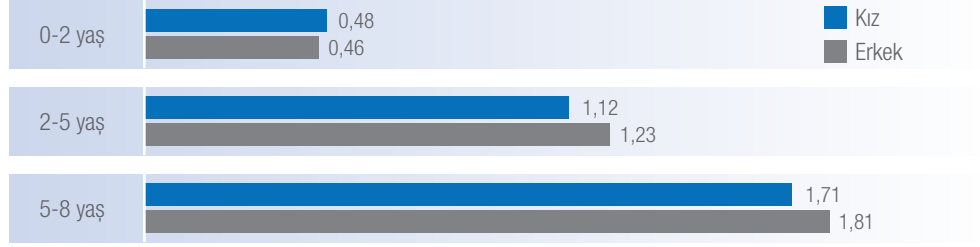
Not: Her hücredeki yüzdeler iki soruya da cevap vermiş kişi sayısı üzerinden hesaplanmıştır. Dolayısıyla, her hücrenin kişi sayısı satır boyunca farklıdır.

İhmal Endeksi

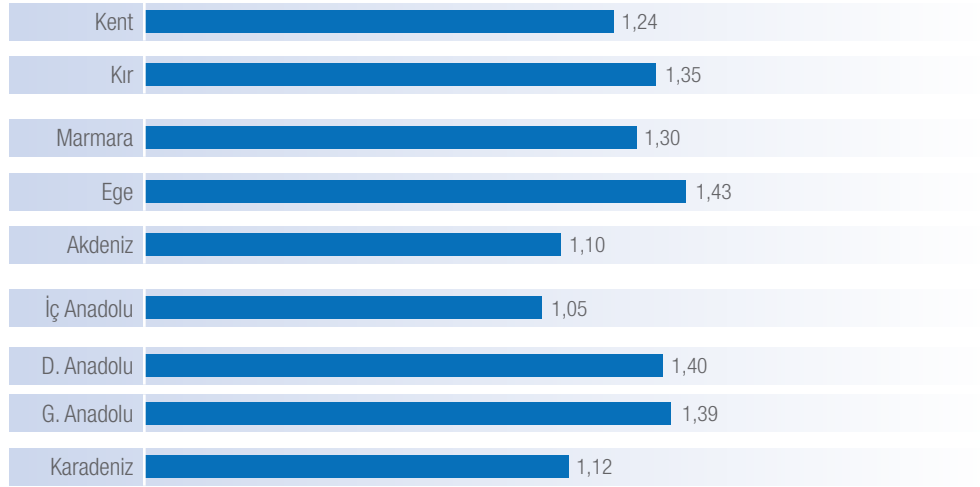
Yukarıda da tartışıldığı gibi, ihmalin farklı alanları olduğu için bir çocuğun birden fazla alanda ihmal ediliyor olmasının yaratabileceği kümülatif etkinin de önemli olduğu düşünülerek, yukarıda sunulan maddelerden oluşan bir **ihmal endeksi** oluşturulmuştur. Her ihmal maddesinin değeri 1 puan olup, endeks puanları ihmal koşullarına 'evet' cevabı verilen maddelerin toplamını göstermektedir. Bu endekse göre daha yüksek değerler, daha yüksek ihmal düzeyini göstermektedir. Tablo 12 ve 13'te de sunulmakta olan karşılaştırmalı ihmal endeksinin çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile bölgeler arasındaki dağılımı Grafik 1 ve

2'de görülebilir. Bulgular çocuğun yaşı arttıkça ihmal düzeyinin de arttığını göstermektedir. Bunun yanında ihmal endeksinin odak çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı; bölgeler düzeyinde bakıldığında ise Ege, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ihmal değerlerinin İç Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 1. Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamalarının Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Grafik 2. Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamalarının Kent/Kır ve Coğrafi Bölgeye Göre Dağılımı

3.1.2 / Duygusal ve Fiziksel Şiddet

Araştırmanın öncelikli amacı şiddetin kullanılmasına zemin hazırlayan faktörlerin tespit edilmesidir. Şiddet sıklığının sorulduğu sorular da bu hedefe hizmet eder şekilde hazırlanmıştır. Bakım veren bireylerin 'çocuklara doğruyu öğretmek için' ve çocuklar onların 'tahammüllerini zorlayan davranışlarda' bulduklarında ne tür tepkiler verdikleri sorulmuştur. Böylece ister eğitim amaçlı olsun, ister öfkelenirici bir durum sonrasında verilen bir tepki olsun, odak çocuklara yönelik duygusal ve fiziksel şiddet oranları, bu iki temel soruya verilen cevaplardan oluşturulmuştur.

Görüşülen kişilere öncelikle odak çocuğa ilişkin ne tür durumların kendilerini kızdırdığı sorulmuştur. Tablo 15'te görüleceği üzere, ebeveynleri kızdıran (ya da baş etmekte zorlandıkları) odak çocuk davranışları yaş grubuna göre değişiklik göstermektedir. 0-2 yaş

grubu çocukların ebeveynlerini öfkeliendiren temel durumlar yemek yememek, uyumamak, ebeveyni uykudan uyandırmak ve sebepsiz ağlamak iken, 2-8 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerini en fazla kızdıran davranışları söz dinlemek, gürültü yapmak ve ortalığı dağıtmaktır.

Tablo 15. Çocukların Yaş Aralığına Göre Ebeveynlerini Kızdıran Davranışları

0-2 Yaş		2-5 Yaş		5-8 Yaş	
Davranış	%	Davranış	%	Davranış	%
Yemek yememe/uyumama	39,0	Söz dinlememe	63,7	Söz dinlememe	62,6
Uykudan uyandırma	35,8	Gürültü yapma	54,7	Gürültü yapma	53,2
Sebepsiz ağlama	34,4	Ortalığı dağıtma	54,1	Ortalığı dağıtma	48,1
Gürültü yapma	33,4	Israrıcı olma	49,6	Israrıcı olma	45,1
Ortalığı dağıtma	32,8	Yemek yememe/uyumama	45,2	Yemek yememe/uyumama	42,7
Söz dinlememe	31,1	Kardeşi/arkadaşı ile kavga etme	38,8	Uzun süre TV/bilgisayar başından kalkmama	40,3
Israrıcı olma	26,1	Sebepsiz ağlama	36,2	Kardeşi/arkadaşı ile kavga etme	39,9
Eşyalara zarar verme	17,7	Uzun süre TV/bilgisayar başından kalkmama	30,5	Ders çalışmama	37,5
Kardeşi/arkadaşı ile kavga etme	14,8	Eşyalara zarar verme	27,1	Sebepsiz ağlama	27,4
Uzun süre TV/bilgisayar başından kalkmama	9,3	Uykudan uyandırma	26,3	Yalan söyleme	26,9
Başkalarının şikayetine sebep olma	7,5	Başkalarının şikayetine sebep olma	18,4	Eşyalara zarar verme	23,1
Yalan söyleme	7,4	Yalan söyleme	16,9	Başkalarının şikayetine sebep olma	21,4
Ders çalışmama	4,3	Ders çalışmama	8,0	Uykudan uyandırma	21,3

Not: Bu soruda aileler birden fazla işaretleme yapabildiği için toplamlar %100'e tamamlanmamaktadır. Tablodaki oranlar her bir maddenin, o yaş grubunun bakım verenlerinin % kaç tarafından tahammüllerini zorlayan durumlar olarak nitelendirildiğini göstermektedir.

Bakım veren bireylerin tahammüllerini zorlayan durumların tespitinin ardından, son 12 ay içinde bu durumlara nasıl tepki verdikleri önce açık uçlu olarak sorulmuştur. Katılımcılardan sadece bir kez bu durumda ne yaptıkları değil, son 12 ay içinde aile içinde ne tür farklı tepkiler verildiği sorularak, odak çocuğa uygulanan olabildiğince çok sayıda davranış tipi açık uçlu olarak elde edilmeye çalışılmıştır. Eğer kişi açık uçlu cevaplarda bahsetmediyse, Tablo 16'da tanımlanmış ve gruplanmış olan davranışların uygulanıp uygulanmadığı sorulmuş ve verilen cevaplar tabloda sıklık sırasına göre sıralanmıştır. Tabloda da görülebileceği gibi, tahammülü zorlayan durumlarda katılımcıların %86'sı son 12 ay içinde odak çocuğa yönelik pek de olumlu etkisi olmayan 'nasihat etmek, yanlış ödüllendirerek yönetmeye çalışmak ya da yanlış görmezden gelmek' gibi davranışlar sergilenmiş olduklarını belirt-

Tablo 18'de ise çocuklarının kendilerini kızdıran davranışlarına karşı ebeveynlerin verdikleri tepkilerin bölgelere göre dağılımı verilmektedir. Tablo 16-17'de ülke ortalamaları verilen düşük düzey fiziksel şiddet dağılımına cinsiyet, kent/kır ve bölge farklılaşmaları üzerinden bakıldığında; (1) kentte uygulandığı beyan edilen düşük düzey fiziksel şiddet (F1) %21 iken, kırdan bu oranın %26 olduğu; (2) erkek çocuklara uygulandığı beyan edilen düşük düzey fiziksel şiddet (F1) %24 iken kız çocuklar için bu oranın %21 olduğu; (3) düşük düzey fiziksel şiddetin (F1) en çok beyan edildiği bölge Akdeniz (%31) ve Karadeniz (%29) iken, en düşük beyan oranının ise Ege (%15) bölgesinde olduğu görülmektedir.

Yüksek düzey duygusal (D2) ve fiziksel (F2) şiddet oranları ise oldukça düşük oranda beyan edilmiştir. Bu tür araştırmalarda önemle hatırlanması gereken nokta, beyan edilen şiddet oranlarının çok büyük olasılıkla gerçeğin altında olduğudur. Araştırmada, odak çocukların %4'üne yüksek düzey duygusal şiddet (D2) uygulandığı, %1'ine ise yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) uygulandığı beyan edilmiştir. Beyan edilen yüksek düzey duygusal ve fiziksel şiddet oranlarının odak çocuğun cinsiyetine göre değişmediği görülmektedir (Tablo 16). Bölgeler arasındaki farklara bakıldığında ise, yüksek düzey duygusal şiddetin (D2) Güneydoğu Anadolu bölgesinde (%11) diğer bölgelere göre daha fazla beyan edildiği görülmektedir (Tablo 18). Yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) beyanlarına bakıldığında ise en yüksek beyan oranının İç Anadolu bölgesinde (%3) olduğu görülmektedir.

İhmal şiddetin öncülü mü?

Literatürde sıklıkla ihmalin şiddet ile yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.^{9,10} Bu araştırma sonuçları da ailede şiddet uygulandığını beyan eden katılımcıların odak çocuklara yönelik ihmal düzeyinin, şiddet uygulanmadığını beyan edenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 17). Bu sonuç, ihmal ve şiddet arasında olası bir ilişkiye işaret ederken, görüşmeler sırasında ihmal ve şiddet soruları eşzamanlı sorulduğu için, ihmalin şiddetin öncüllüğünü yapıp yapmadığı net olarak cevaplanamamaktadır.

Tablo 17. Çocuğa Yönelik Uygulanan Şiddet ve İhmal Düzeyleri Arasındaki İlişki

		İhmal Endeksi
Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Uygulamıyor	0,75 (ss:0,9)
	Uyguluyor	1,45 (ss:1,0)
Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Uygulamıyor	1,24 (ss:1,0)
	Uyguluyor	1,77 (ss:1,1)
Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Uygulamıyor	1,18 (ss:1,0)
	Uyguluyor	1,56 (ss:1,0)
Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)	Uygulamıyor	1,26 (ss:1,0)
	Uyguluyor	1,67 (ss:1,0)

9 Glaser, D. (2000). Child Abuse and Neglect and the Brain - A Review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(1), 97-116.

10 Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1995). A Developmental Psychopathology Perspective on Child Abuse and Neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(5), 541-565.

Tablo 18. Çocukların Kızdıran Davranışına Verilen Tepkilerin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

Verilen Tepkiler	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
OLUMLU ETKİLEMEYEN DAVRANIŞLAR							
Nasihah etmek	86,8	82,5	84,6	83,9	84,7	90,6	87,4
Yanlış davranışa ödüllendirmek							
Yanlış davranışa göz yummak							
GELİŞİME KATKISI OLAN DAVRANIŞLAR							
Davranışın nedenlerini sormak, düşünmesine ve kendi görüşünü ifade etmesine fırsat vermek	84,2	81,5	83,5	83,8	85,4	76,0	87,4
Yapabileceği alternatifleri anlatarak seçim şansı vermek							
Ebeveynin durum karşısında kendi duygusunu söylemesi							
DUYGUSAL ŞİDDET (düşük düzey) (D1)							
Sevdiği bir şeyi yapmasını ya da arkadaşını görmesini yasaklamak							
Küsmek (aç bırakmak, onu dinlememek vb.) cezalandırmak için ihtiyacı karşılamamak, odaya kapatmak, kilitlemek	79,9	59,0	76,4	73,6	66,8	78,7	64,6
Bağırarak, azarlamak							
Eşyalarına zarar vermek ya da zarar vermekle tehdit etmek							
DUYGUSAL ŞİDDET (yüksek düzey) (D2)							
Küfretmek, hakaret etmek							
Başkalarının önünde küçük düşürmek	1,4	3,1	5,4	2,0	5,0	11,1	1,2
Terk etmekle, evden kovmakla vb. tehdit etmek							
FİZİKSEL ŞİDDET (düşük düzey) (F1)							
Tokat atmak ya da terlik vb. fırlatmak	19,9	15,2	30,6	20,2	20,8	25,0	28,6
İtmek, sarsmak ya da saç/kulak çekmek							
FİZİKSEL ŞİDDET (yüksek düzey) (F2)							
Boğazını sıkmak ya da bir yerini yakmak	0,3	2,2	0,0	3,2	0,7	2,3	0,6
Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etmek ya da bunları kullanmak							

Araştırmada çocuğa yönelik duygusal ve fiziksel şiddet ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ancak, odak çocuğa birden fazla şiddet türü ve şiddet derecesi yönetilebileceği gerçeğiyle, şiddetin bir arada olma durumu da incelenmiştir. Tablo 19'da görülebileceği gibi, araştırmada ele alınan şiddet türlerinden herhangi birini uygulamadığını beyan eden katılımcı oranı %26'dır. Dolayısıyla, odak çocukların %74'ünün en az 1 tür şiddete maruz kaldığı beyan edilmiştir.

Tablo 20'de ise şiddet türlerinin birlikteliğine ilişkin detaylı alt kırılımlar verilmektedir. Buna göre, odak çocuğa son bir yılda sadece bir şiddet türünün uygulandığını beyan eden katılımcı oranı %51'dir. Ağırlıklı uygulandığı beyan edilen şiddet türü ise düşük düzey duygusal şiddettir (%50). Dolayısıyla, katılımcıların yarısı, odak çocuğa yönelik son bir yıl içinde sadece düşük düzey duygusal şiddet uygulandığını belirtmişlerdir. Sadece düşük düzey fiziksel şiddetin uygulandığını beyan eden katılımcı oranı ise %1'in altındadır. Çoklu şiddet uygulamalarına bakıldığında katılımcıların %20'si iki şiddet türünün geçen yıl içinde odak çocuğa uygulandığını beyan etmiştir. Üç şiddet türünün geçmiş yıl içinde odak çocuğa uygulandığını beyan eden katılımcı oranı %3 iken, tüm şiddet türlerinin uygulandığını beyan eden katılımcı oranı ise %0,5'tir.

3.1.3 / Cinsel İstismar

Araştırma içerisinde cinsel istismar soruları itina gösterilerek sorulmuş, görüşülen kişinin cevap vermek istememesi durumuna saygı gösterilmiştir. Diğer istismar türleri için de benzer bir durum söz konusu olmakla birlikte, cinsel istismar söz konusu olduğunda konunun hassasiyeti arttığından, anket şeklinde hazırlanan araştırma sorularına net cevap alma olasılığının çok düşük olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmuştur.

Yöntemsel zorluklara rağmen bu araştırmada toplam 17 odak çocuğun (8 kız, 9 erkek) (%0,4) son 12 ay içinde cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir. Cinsel istismara uğradığı be-

Tablo 19. Çocuğa Yönelik Şiddet Türlerinin Birlikteliği

	Odak Çocuk Sayısı (%)
Şiddet yok	1.061 (%25,9)
En az 1 şiddet türüne maruz kalma	3.040 (%74,1)
En az 2 şiddet türüne maruz kalma	963 (%23,4)
En az 3 şiddet türüne maruz kalma	133 (%3,2)
Tüm şiddet türlerine maruz kalma	21 (%0,5)

Tablo 20. Çocuğa Yönelik Şiddet Türlerinin Birlikteliği – Alt Kırılımlar

	Odak Çocuk Sayısı (%)
Sadece 1 şiddet türüne maruz kalma	2.077 (%50,6)
Sadece D1	2.060 (%50,2)
Sadece F1	16 (%0,4)
Sadece D2	1 (%0,0)
2 şiddet türü bir arada	830 (%20,2)
D1 ve F1	774 (%18,9)
D1 ve D2	53 (%1,3)
D1 ve F2	2 (%0,0)
F1 ve F2	1 (%0,0)
3 şiddet türü bir arada	112 (%2,7)
D1, D2 ve F1	90 (%2,2)
D1, F1 ve F2	20 (%0,5)
D1, D2 ve F2	2 (%0,0)
4 şiddet türü bir arada	21 (%0,5)

lirtilen bir çocuk 0-2 yaş, altı çocuk 2-5 yaş, on çocuk ise 5-8 yaş aralığında olan odak çocuklardır. Bu vakaların 7'si resmi bir kuruma bildirilmiş, 2'si danışmanlık almış, 3'ü beden ve ruh sağlığı tedavisi görmüş ve 1 tanesi de Devlet tarafından koruma altına alınmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bu bölümde belirtilen sayılar, sorulan soruya cevap vermek isteyenlerin oranını gösterir. Cinsel istismar sorusu herhangi bir zarar verici etki yaratmak için özenle sorulmuştur. Sorular sadece odak çocuk için sorulmuştur; aile içerisinde istismara uğramış başka çocuklar var ise onlara ilişkin herhangi bir bilgi alınmamıştır. Sonuçların bu gerçekler göz önüne alınarak yorumlanması gerekir.

3.1.4 / Aile İçi Şiddete Tanıklık

Çocukların maruz kaldıkları şiddet tanıklıklarının da önemli olduğu düşünülerek^{11,12} araştırmada odak çocuğun aile içindeki fertlerin birbirlerine yönelik şiddetine ya da ebeveynin bir başkası tarafından duygusal ya da fiziksel şiddete maruz bırakılmasına tanıklığı sorulmuştur. Tablo 21'de hem bu olguların sıklığı, hem de eğer aile içi ya da ebeveyne yönelik bir şiddet var ise, odak çocuğun bu şiddete tanıklık oranları görülebilir.

Tablo 21. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklığı

	Sıklık Oranı (%)	Odak Çocuğun Tanıklık Oranı (%)
Aile fertleri arasında duygusal şiddet	5,8	67,5
Aile fertleri arasında fiziksel şiddet	4,0	67,1
Ebeveyne yönelik duygusal şiddet	4,0	53,7
Ebeveyne yönelik fiziksel şiddet	1,9	69,9

Gerek aile fertleri arasında, gerekse ebeveyne yönelik şiddet durumunda, çocukların şiddet uygulanmasına tanıklık etme oranları oldukça yüksektir. Aile fertleri içinde duygusal ve fiziksel şiddet durumları söz konusu ise, odak çocukların en az %67'si bu şiddete tanıklık etmektedir. Ebeveynine yönelik duygusal şiddet durumu varsa, odak çocuğun tanıklık oranı %54, ebeveynine yönelik fiziksel şiddet durumunda ise, odak çocuğun bu duruma tanıklık oranı %70 olarak beyan edilmiştir.

Tablo 22'de belirtildiği şekliyle çocuğun ev içi şiddete tanıklığı topluca değerlendirildiğinde, araştırmadaki odak çocukların %6'sının en az bir şiddet türüne tanıklık ettiği sonucuna varılmaktadır. Çocukların yaşları arttıkça şiddet tanıklıklarının da arttığı görülmüştür. Odak çocuğun şiddet tanıklığının odak çocuğun yaşı, cinsiyeti, kent/kır ayrımı ve coğrafi bölgeye göre dağılımı Tablo 22-23'te verilmektedir.

11 Kolbo, J. R., Blakely, E. H., & Engleman, D. (1996). Children Who Witness Domestic Violence: A Review of Empirical Literature. *Journal of Interpersonal Violence*, 11(2), 281-293.

12 Edleson, J. L. (1999). Children's Witnessing of Adult Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 839-870.

Tablo 22. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklık Oranlarının Yaş, Kent/Kır ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

	Toplam	0-2 Yaş	2-5 yaş	5-8 yaş	Kent	Kır	Kız	Erkek
Şiddet Tanıklığı Var (%)	6,0	2,9	6,6	7,3	6,4	4,9	5,9	6,2

Tablo 23. Çocukların Aile İçi Şiddete Tanıklık Oranlarının Bölgelere Göre Dağılımı (%)

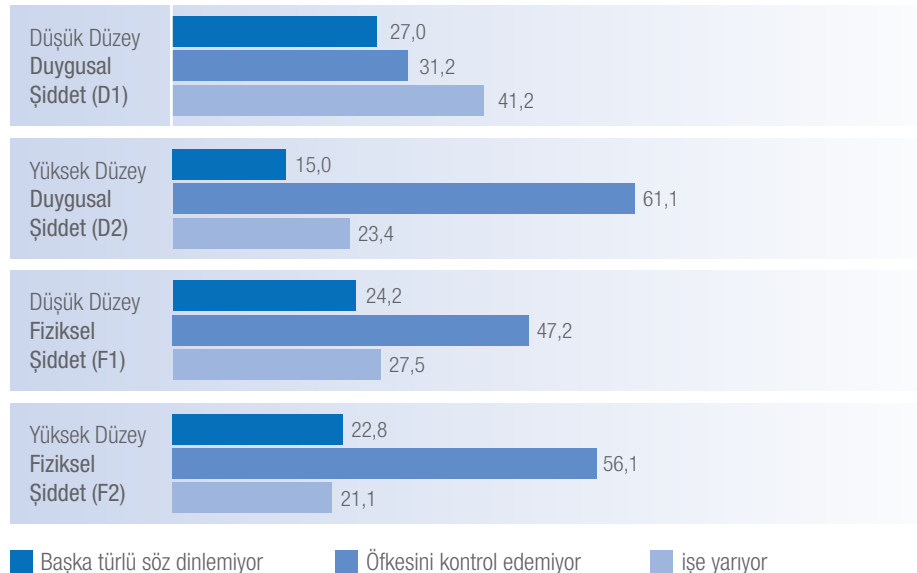
	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Şiddet Tanıklığı Var (%)	6,1	3,3	7,1	4,8	6,4	8,6	4,3

Odak çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermeyen şiddet tanıklığının, çocuğun yaşı büyüdükçe arttığı görülmektedir (Tablo 22). Odak çocuğun şiddet tanıklığının en yüksek olduğu beyan edilen bölge Güneydoğu Anadolu (%9) olup, en düşük oran ise Ege'de (%3) beyan edilmiştir (Tablo 23).

3.1.5 / Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Yarar ve Zarar Algıları

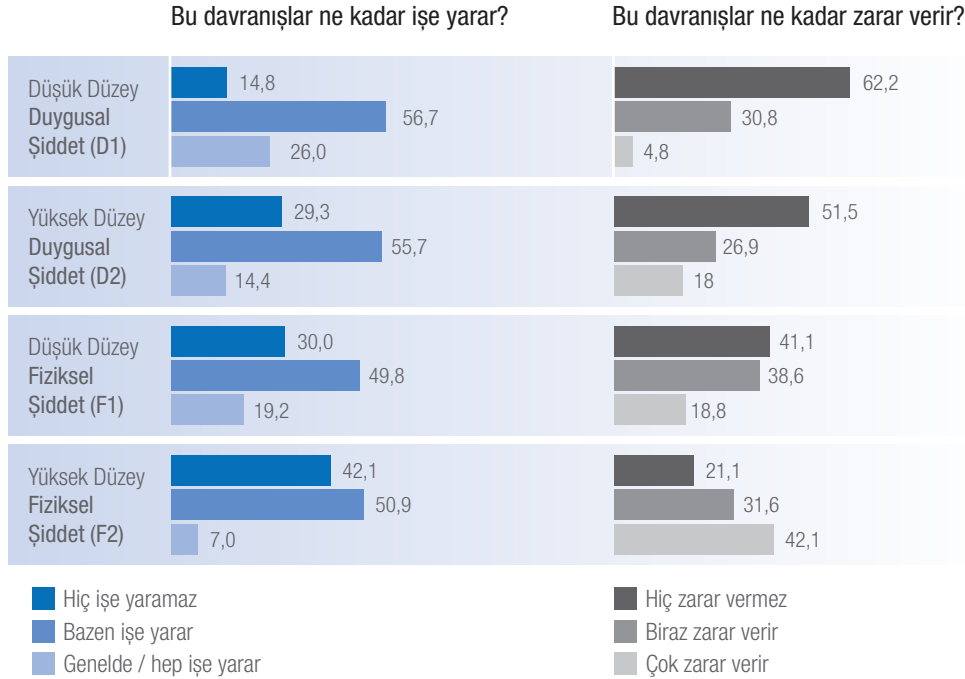
Odak çocuğa yönelik aile içinde şiddet içeren davranışlar gösterildiğini beyan eden ebeveynlere bu davranışların nedeni sorulduğunda, uygulayan kişinin 'öfkesini kontrol edemediği' ya da 'işe yaradığını düşündüğü' için bu tür davranışlarda bulunduğu belirtilmiştir (Grafik 3). Bu bulgular iki farklı konunun çocuğa yönelik şiddette ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bakım verenlerin çocuğun davranışı karşısında kendi duygularını kontrol etmekteki zorluğu ve bu duyguların daha yapıcı bir şekilde taşınabilmesini sağlamanın önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bakım verenlerde şiddetin 'işe yaradığına' ilişkin algının değiştirilmesi de gerekmektedir.

Grafik 3. Çocuğa Uygulanan Şiddet Türüne Göre Beyan Edilen Nedenleri (%)

Odak çocuğa yönelik duygusal ya da fiziksel şiddet içeren davranışların ne düzeyde işe yaradığı sorulduğunda, katılımcıların büyük oranda bu davranışların ‘bazen işe yaradığı’ yönünde algıya sahip oldukları görülmüştür (Grafik 4). Burada dikkati çeken nokta, düşük düzey duygusal (D1) ya da fiziksel şiddetin (F1) onanması olarak da algılanabilecek işe yarama algısıdır. Şiddetin düzeyi arttıkça bu davranışların ‘hiç işe yaramadığı’na yönelik algının da arttığı görülmektedir.

Grafik 4-5. Şiddet Türüne Göre Ebeveynlerin Şiddetin İşe Yarama ve Zarar Verme Algıları (%)

Not: Şiddet davranışı kullanıldığını beyan eden bireylere sorulmuştur.

Benzer şekilde, bu davranışların çocuklara ne düzeyde zarar vereceği sorulduğunda, duygusal şiddetin çoğunlukla ‘hiç zarar vermeyeceği’ ya da ‘biraz zarar verdiği’ cevaplarının çoğunlukta olduğu görülmüştür (Grafik 5). Duygusal şiddetin şiddet olarak görülmediği ve çocuğa zarar vermeyeceği algılarının bütünleştiği görülmektedir. Bu bulgu da yukarıda sunulan düşük düzey duygusal şiddetin (D1) yaygınlığı ile anlamlıdır. Fiziksel şiddetin zarar verme açısından bakım verenlerdeki algısı duygusal şiddetten farklı olup, bakım verenler fiziksel şiddetin düşük ve yüksek düzeylerini (F1 ve F2) duygusal şiddete göre daha fazla zarar verici bulmaktadırlar.

3.2 / 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet İle İlişkili Etmenler

Bu araştırmada çocuğa yönelik ihmal ve istismarı etkilediği düşünülen etmenler, yedi temel kavramsal gruba ayrılarak incelenmiştir. Bunlar aşağıdaki başlıklar altında, en geniş dışsal çemberden başlayarak çocuğu doğrudan etkileyen kavramsal gruplar altında toplanmıştır:

1. Çevre koşulları
2. Demografik özellikler
3. Ekonomik durum
4. Baba desteği
5. Ebeveynin ruh sağlığı
6. Ebeveynin şiddet deneyimi
7. Ebeveynin çocuk yetiştirme tutumları

Raporun bu bölümünde her bir kavramsal grup teker teker ele alınmaktadır. Öncelikle her grubun ölçümü için kullanılan göstergeler tanımlanmakta, daha sonra ihmal endeksi ortalaması, duygusal/fiziksel şiddet ve şiddet tanıklığı oranlarının her bir göstergeye göre dağılımı verilmektedir. Sonuçların daha rahat anlaşılması için her endeksin ortalamasına bakılmış, 'ortalamanın altı' ve 'ortalamanın üstü' olarak iki kategoriye ayrıştırılarak göstergelerin ihmal, şiddet ve şiddet tanıklığına ilişkin dağılımları verilmiştir.

3.2.1 / Çevre Koşulları

Çocuğun ve ailenin içinde bulunduğu çevre koşulları yaşamı doğrudan etkileyebilmektedir. Ailelerin yaşadıkları çevre koşullarını daha iyi anlamak için üç temel gösterge kullanılmıştır:

- Mahallede var olan olanaklar
- Mahalleli olanakların kullanım düzeyi
- Çevre risk koşulları

Mahallede Var Olan Olanaklar

Çevre koşullarının daha iyi anlaşılabilmesi için kullanılan göstergelerden ilki, mahallede ailelerin kolaylıkla (yürüyerek) ulaşabilecekleri ne tür olanakların bulunduğu. Katılımcılara Tablo 24'te sıralanan olanakların mevcudiyetleri sorulmuş, mevcut olanlarına 1 puan verilmiş ve katılımcıların mahallelerinde var olduğunu söyledikleri olanakların toplamı hesaplanarak **mahalle olanakları endeksi** oluşturulmuştur.

Mahalledeki olanakların mevcudiyetine bakıldığında, genel ortalamasının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Mahallelerde en yaygın olarak var olan kurum Sağlık Bakanlığı'na bağlı aile sağlık merkezleridir.

Ailelerin psiko-sosyal ihtiyaçlarına yönelik işlev görebilecek diğer kurumlar ise yaygın değildir. Özellikle toplum merkezleri gibi kurumların mahallelerdeki mevcudiyetinin sadece %20 oranında olması ailelerin gereksinim duyduğu psiko-sosyal destek mekanizmalarının ne denli az sunulduğunu göstermektedir.

Tablo 24. Mahallede Var Olan Olanaklar

Olanaklar	Genel Mevcudiyet Oranı (%)
Oyun parkı	63,5
Spor sahası	35,2
Toplum merkezi/semte konağı/ aile danışma merkezi/halk eğitim merkezi	20,5
Bilgi evi/gençlik merkezi	12,0
Kreş/anaokulu	61,6
Kütüphane	16,5
Etüt merkezi	1,3
Sağlık ocağı/aile sağlığı merkezi (ASM)	88,3
Mahalle Olanakları Endeksi (0-8) ortalaması	3,1 (ss:1,9)

Mahalledeki Olanakların Kullanım Düzeyi

Yukarıda sayılan olanakların herhangi birinin mahallesinde var olduğunu belirten katılımcılara o kaynağı daha önce hiç kullanıp kullanmadığı sorulmuştur. Tablo 25'te, olanakların mahallede var olması durumunda bile kullanımın oldukça düşük olduğu ve temel olarak kullanılan kaynakların aile sağlık merkezleri ve oyun parkları olduğu görülmektedir.

Toplam olanak kullanımını değerlendirebilmek için, en az bir kez kullanılmış olan kaynaklar toplanarak oluşturulan **mahalle olanakları kullanım endeksi** de olanak kullanımına erişebilen katılımcılarının oranının oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

Çevre Risk Koşulları

Çevre koşullarının daha iyi anlaşılabilmesi için katılımcılara son olarak mahallelerinde var olan riskli koşullar sorulmuştur. Tablo 26'da mahalledeki çevresel risk koşullarına ilişkin sorulan maddeler ve bu koşulların var olduğunu beyan edenlerin genel oranları bulunmaktadır. Var olduğu beyan edilen koşullar toplanarak **çevre riski endeksi** oluşturulmuştur. Oluşturulan endekste puanlar arttıkça, yaşanan mahallede daha fazla çevresel risklerin beyan edilmiş olduğu düşünülmelidir.

Çevre Koşulları ve Çocuğa Yönelik Şiddet

Yukarıda detayları verilen her üç göstergeden oluşturulan endeks-

Tablo 25. Mahalledeki Olanakların Kullanım Oranı

Mahallede olanak VARSA:	Genel Kullanım Oranı (%)
Oyun parkı	87,0
Spor sahası	41,0
Toplum merkezi/semte konağı / aile danışma merkezi / halk eğitim merkezi	30,9
Bilgi evi/Gençlik merkezi	23,0
Kreş/anaokulu	34,2
Kütüphane	28,2
Etüt merkezi	18,1
Sağlık ocağı/aile sağlığı merkezi (ASM)	96,6
Mahalle Olanakları Kullanım Endeksi (0-8) ortalaması	1,92 (ss:1,2)

Tablo 26. Mahalledeki Çevre Risk Koşulları

Çevre Riskleri	Genel Mevcudiyet Oranı (%)
Sağlıksız fiziksel alanlar (çöp, kanalizasyon vb.)	21,8
Tehlikeli fiziksel alanlar (trafik, açık çukurlar, korumasız inşaatlar vb.)	26,3
Sokak kavgaları/çeteleri	15,5
Gösteri/çatışma	6,9
Suç/uyuşturucu	9,8
Çevre Risk Koşulları Endeksi (0-5) ortalaması	0,8 (ss:1,2)

Tablo 27. Çevre Koşulları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Mahalle Olanakları Mevcudiyeti	
Düşük	1,3 (ss:1,1)
Yüksek	1,2 (ss:1,0)
Mahalle Olanaklarının Kullanımı	
Düşük	1,2 (ss:2,0)
Yüksek	1,3 (ss:1,0)
Çevre Risk Koşulları	
Risk Yok	1,2 (ss:1,0)
Risk Var	1,3 (ss:1,1)

ler genel ortalamaya göre ortalamanın altında ‘düşük’ ya da ortalamanın üstünde ‘yüksek’ olarak iki gruba bölünmüştür. Bu şekilde her üç göstergenin düzeyine göre çocuğa yönelik ihmal, şiddet ve şiddet tanıklığı dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Çevre koşullarına göre **ihmal** endeksi ele alındığında, Tablo 27’de de görülebileceği gibi, mahalledeki olanakların mevcudiyeti ve kullanımı ile çevre risk koşullarına göre ihmal beyan oranları birbirine yakındır.

Mahalledeki olanak mevcudiyeti ile bu olanakların kullanımının odak çocuğa **şiddet** uygulanması beyanı ile karmaşık bir ilişki içerdiği görülmektedir. Tablo 28’den de görülebileceği gibi, düşük düzey duygusal şiddet (D1) çevre olanakları ve kullanımı daha yüksek olan hanelerde daha fazla beyan edilmiştir. Bu durumun tersi yüksek düzey duygusal şiddet (D2) için geçerlidir. Her iki fiziksel şiddet düzeyi (F1 ve F2) için ise mahalledeki olanak mevcudiyeti ve kullanım oranlarının çok ayrışmadığı görülmektedir. Mahalle olanakları mevcudiyeti ve kullanımının odak çocuğun şiddet tanıklığı açısından da benzer sonuçlar verdiği görülmektedir (Tablo 28). Mahalledeki kaynak kullanımı konusunda farklı şiddet türleri için ortaya çıkan çelişkili bulguların nedeninin ayrıntılı araştırılması, kaynakların etkin kullanımı konusunda fikir sağlamak açısından faydalı olacaktır.

Çevre risk koşulları ele alındığında ise, risklerin olmadığı ortamda yaşadıklarını belirten bakım verenlerin yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) dışında daha düşük oranda şiddet uyguladıklarını beyan ettikleri görülmektedir (Tablo 28). Şiddet tanıklığı söz konusu olduğunda da yaşadıkları mahallede risk koşullarının olmadığını belirten bakım verenlerin çocuklarının daha az oranda şiddet tanıklığına maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 28. Çevre Koşulları, Çocuğa Yönelik Şiddet ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)	Şiddet Tanıklığı
Mahalle Olanakları Mevcudiyeti					
Düşük	71,1	5,0	23,3	0,9	6,0
Yüksek	75,7	3,3	21,9	1,2	6,1
Mahalle Olanaklarının Kullanım					
Düşük	68,3	4,6	22,6	1,0	6,4
Yüksek	77,2	3,7	22,4	1,2	5,8
Çevre Risk Koşulları					
Risk yok	70,4	3,4	20,6	1,1	4,1
Risk var	78,4	4,9	25,1	1,1	8,8

Çevrede riskli koşullar bulunduğunu düşünen ebeveynler gerekli tedbirleri alıyor mu?

İhmal maddelerinden biri olan, odak çocuğun bir yetişkin olmadan dışarıda tek başına zaman geçirmesinin, ailelerin çevrelerinde algıladıkları risklerin düzeyine göre değişip değişmediğine bakıldığında, benzer oranların beyan edildiği görülmektedir (Grafik 6). Bu ise, çevrelerinde riskli koşullar bulunduğunu düşünen ebeveynlerin, çocuklarını bu risklerden korumak için yeterli tedbirleri almadıklarını düşündürmektedir.

Grafik 6. Çocuğun Dışarıda Tek Başına Kalması ve Çevre Risk Koşulları Endeksi Ortalamaları

3.2.2 / Demografik Özellikler

Ailenin bazı temel özellikleri ile ev içi şiddet deneyimi arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için üç temel gösterge kullanılmıştır.

- Ebeveyn eğitim düzeyi
- Ailedeki çocuk sayısı
- Ailede engelli bir bireyin olması

Ebeveyn Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet

Anne eğitim düzeyi çocuğun gelişimi açısından son derece belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada da anne ve baba eğitim düzeyleri açısından önemli farklar olduğu görülmüştür. Türkiye istatistikleri ile uyumlu olarak, anneler ortalamada babalardan 1,5 yıl daha az okula gitmişlerdir (Tablo 29).

Tablo 29. Anne ve Babaların Eğitim Yılı Ortalaması

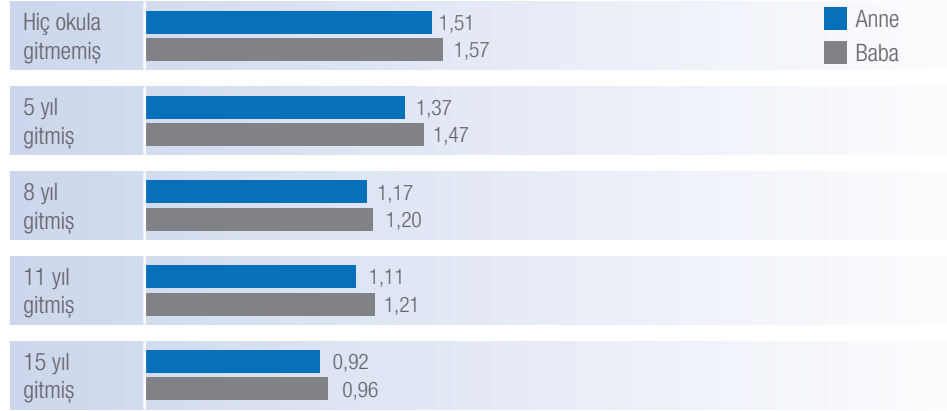
	Görüşülen Anne (n=3.026)	Görüşülen Baba (n=1.058)
Tamamlanan eğitim yılı ortalaması	7,0	8,6

Araştırmada ebeveyn eğitimi düzeyi ile odak çocuğa yönelik **ihmal** durumları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Anne-baba eğitim düzeyi arttıkça çocuğa yönelik ihmal azalmaktadır (Grafik 7).

Çocuğa yönelik duygusal şiddet (D1 ve D2) ve fiziksel şiddet (F1 ve F2) oranları da anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça düşüş göstermektedir (Grafik 8-9). Ancak, önemle vurgulanması gerekir ki, aşağıda sunulan grafikler anne ve babanın şiddet uygulama oranları değildir ve çocuğa yönelik şiddetin kim tarafından uygulandığını belirtmemektedir. Grafikler anne ya da babanın eğitim düzeyine göre beyan ettikleri aile içinde odak çocuğa uygulanan şiddet oranlarını göstermektedir.

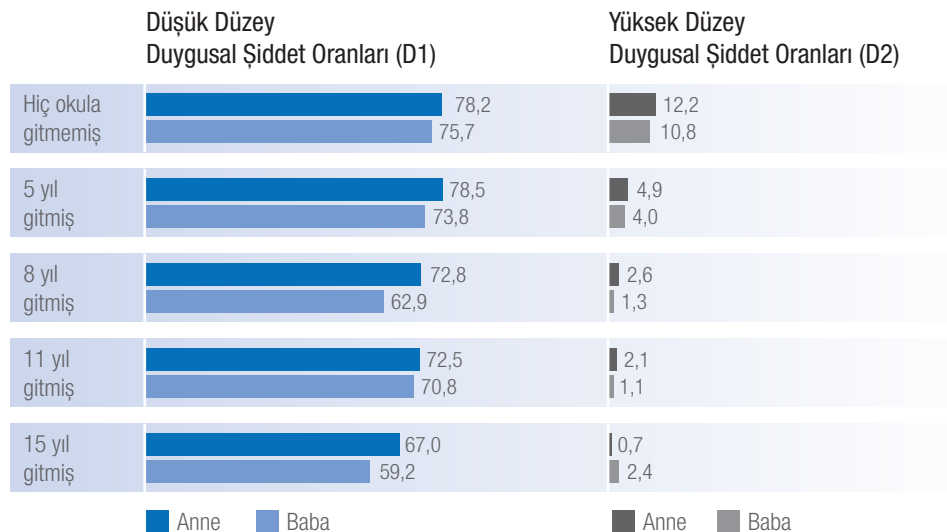
Grafik 7. Anne-Baba Eğitim Durumu ve Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamaları

Grafik 8'den görülebileceği gibi, odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet (D1) beyanı hiç okula gitmemiş ya da ilkokul mezunu anne ve babaların olduğu ailelerde %78 (anne) ile %76 (baba) iken, bu oranlar üniversite mezunu annelerde %67, babalarda ise %59'dur. Eğitim düzeyi ile belli bir azalma söz konusu olsa da düşük düzey duygusal şiddetin (D1) ne denli yaygın bir şekilde kullanıldığı dikkat çekicidir.

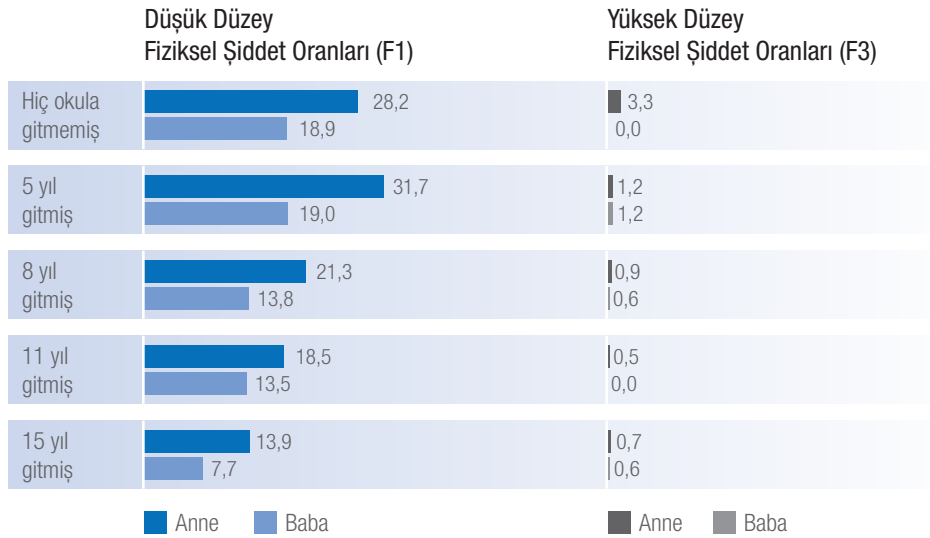
Odak çocuğa yönelik yüksek düzey duygusal şiddet (D2) söz konusu olduğunda ise beyan edilen oran hiç okula gitmemiş annelerde %12 ve babalarda %11 iken, bu oranın okullaşma ile düştüğü görülmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, çocuğa yönelik şiddetin yanlış olduğu bilgisini eğitim sürecinde almış olan kişilerin, şiddet uyguladıkları halde şiddetin kötü olduğu bilincine sahip olmalarından ötürü beyan etmeme eğilimleri olabileceğidir. Dolayısıyla, oranlara ilişkin bir çıkarsama yaparken bu nokta göz önünde bulundurulmalıdır.

Grafik 8. Anne-Baba Eğitim Durumu ve Düşük / Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D1/D2) Oranları (%)

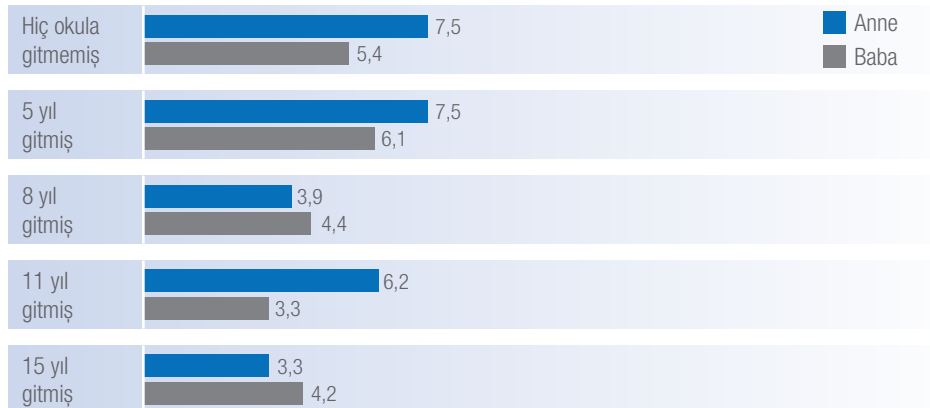
Grafik 9'da görüleceği üzere, araştırmaya katılan kadın bakım verenlerin aile içinde daha yüksek oranda çocuğa yönelik şiddet gerçekleştiği beyanında bulunduğu görülmektedir. Bu beyanlar her eğitim düzeyi için geçerlidir. Beyan edilen düşük düzey fiziksel şiddet (F1) oranlarına bakıldığında eğitim düzeyi ile uygulanan şiddet arasında bir ilişki görülmektedir, ancak ilkökul mezunu anneler okula gitmemiş annelere kıyasla daha fazla aile içinde odak çocuğa yönelik düşük düzey fiziksel şiddet (F1) beyanında bulunmuşlardır. Aile içinde odak çocuğa yönelik yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) beyanlarına bakıldığında ise, en yüksek beyan oranının hiç okula gitmemiş annelerden geldiği görülmektedir.

Grafik 9. Anne-Baba Eğitim Durumu ve Düşük / Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F1/F2) Oranları (%)

Söz konusu odak çocuğun **şiddet tanıklığı** olduğunda, hiç okula gitmemiş ve ilkökul mezunu annelerin %8'i, üniversite mezunu annelerin ise %3'ü; hiç okula gitmemiş ya da ilkökul mezunu babaların % 5-6'sı, üniversite mezunu babaların ise %4'ü odak çocuğun şiddet tanıklığı ettiği beyanında bulunmuştur (Grafik 10).

Grafik 10. Anne-Baba Eğitim Durumu ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik Şiddet

Araştırmada ele alınan demografik özelliklerden bir diğeri ailedeki çocuk sayısıdır. Tablo 30'da görüşme yapılan evler için hane halkı ve çocuk sayısı ortalamaları verilmiştir.

Tablo 30. Çocuk Sayısı ve Hane Halkı Sayısı Ortalamaları

Ailedeki çocuk sayısı ortalaması	Hane halkı sayısı ortalaması
2,3 (Min: 1, Max: 9)	4,5 (Min: 2, Max: 10)

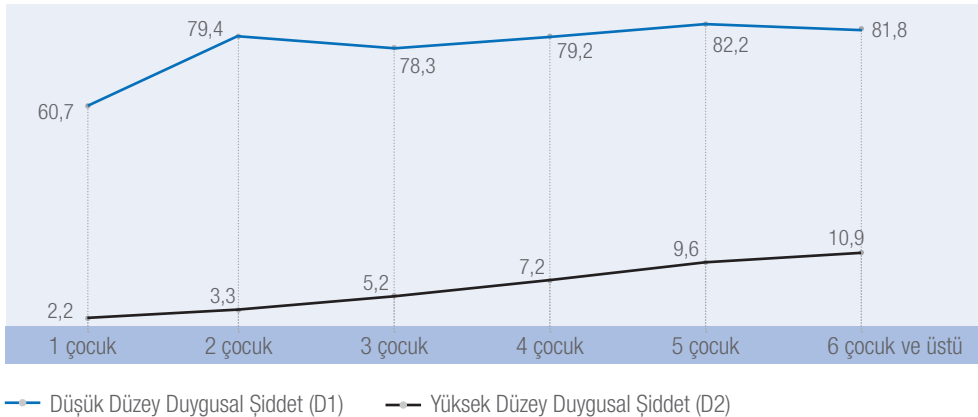
Grafik 11'den de görülebileceği üzere, ailedeki çocuk sayısı artıkça odak çocuğa ilişkin beyan edilen **ihmal** düzeyi de artış göstermektedir.

Grafik 11. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamaları

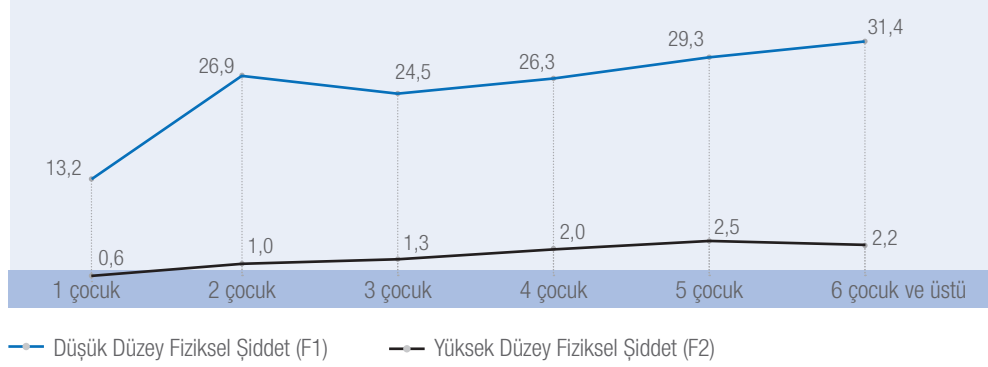

Diğeryandan çocuk sayısının en belirgin etkisi çocuğa yönelik **şiddet** oranlarında gözlemlenmektedir. Çocuk sayısı 1'den 2'ye çıktığında düşük düzey duygusal şiddet (D1) oranları %20'lik bir artış göstermiştir (Grafik 12). Aynı şekilde düşük düzey fiziksel şiddet (F1) de çocuk sayısının 1'den 2'ye çıkmasıyla %13'ten %27'ye çıkmaktadır (Grafik 13). Toplam oranları oldukça düşük olan yüksek düzey duygusal ve fiziksel şiddet (D2 ve F2) de çocuk sayısı arttıkça daha çok beyan edilmektedir.

Grafik 12. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik Duygusal Şiddet (D1-D2) Oranları (%)

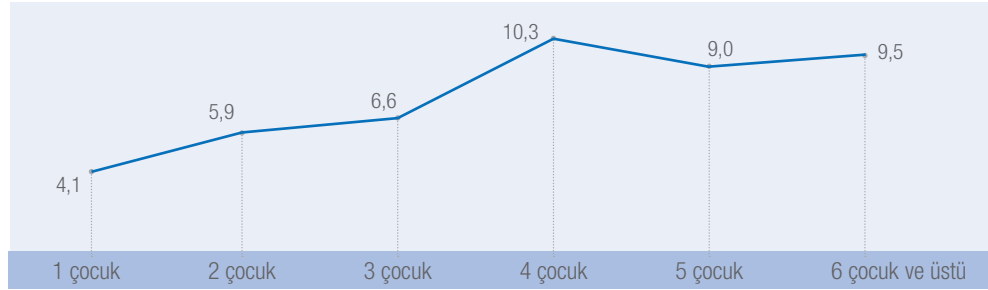

Grafik 13. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğa Yönelik Fiziksel Şiddet (F1-F2) Oranları (%)

Duygusal ve fiziksel şiddete benzer bir şekilde çocuğun şiddet tanıklığı da ailedeki çocuk sayısı arttıkça yükselmektedir (Grafik 14). Ailede 1 çocuğun olduğu hanelerde beyan edilen çocuğun şiddet tanıklığı %4 iken, 4 ve üzeri çocuğun bulunduğu hanelerde bu oran %10'a çıkmaktadır.

Grafik 14. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğa Yönelik Şiddet

Ailenin demografik özelliklerine dair seçilen son göstergeler ailede engelli bir bireyin olup olmamasıdır. Özellikle yeterince destek alınamadığı durumlarda ailede engelli bir bireyin olmasının getirdiği yükün çocuklara yansıyor yansımadığına bakılmıştır. Engelli bir bireyin bulunduğu aileler ile diğer ailelerin odak çocuğa yönelik ihmal düzeyi Tablo 31'de verilmektedir.

Tablo 31. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Ailede Engelli Birey	
Yok	1,3 (ss:1,0)
Var	1,4 (ss:1,0)

Ailede engelli bir bireyin olmasının dolaylı bir başka etkisi de odak çocuğa yönelik artan duygusal (D1 ve D2) ve fiziksel (F1 ve F2) şiddet uygulamalarıdır (Tablo 32). Ailede engelli

bir bireyin olmadığı hanelerde odak çocuğa düşük düzey duygusal şiddet (D1) uygulama beyanı %73'ten ailede engelli bireyin olması ile %80'e, düşük düzey fiziksel şiddet (F1) uygulama beyanı da %21'den %30'a yükselmektedir. Benzer şekilde, yüksek düzey duygusal şiddet (D2) oranı %4'ten %7'ye, fiziksel şiddet (F2) oranı ise %1'den %3'e çıkmaktadır.

Tablo 32. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Ailede Engelli Birey				
Yok	73,2	3,9	21,9	1,0
Var	80,2	6,8	30,2	2,5

Yine benzer bir şekilde, aile içinde engelli bir bireyin olduğu hallerde odak çocuğun **şiddet tanıklığının** daha fazla beyan edildiği görülmektedir (Tablo 33). Odak çocuğun ailede şiddet tanıklığının genel ortalaması %6 iken, bu oran ailede engelli bir birey olduğunda ikiye katlanarak %12'ye yükselmektedir.

Tablo 33. Ailede Engelli Bireyin Olması ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Ailede Engelli Birey	
Yok	5,6
Var	12,4

3.2.3 / Ekonomik Durum

Ailenin ekonomik koşulları hem doğrudan hem de dolaylı olarak çocuklarla kurulan ilişkiyi etkileyebilmektedir.^{13,14} Bu nedenle ailenin maddi durumunu değerlendirebilmek için çeşitli sorular sorulmuştur. Bu sorulardan oluşturulan göstergeler aşağıda belirtilmektedir:

- Ailenin ihtiyaçlarına göre ailenin gelir düzeyi algısı
- Ailenin sağlık için kullanabileceği sosyal güvencesi
- Kırılgan çalışma koşulları
- Gelir kırılganlığı
- Çocuğun materyal gereksinimleri
- Ailenin refah düzeyi

Gelir Düzeyi Algısı

Ailenin ekonomik koşullarına yönelik algısı önemli bir göstergedir. Türkiye'de gelir derecelendirme sınıflaması sağlıklı bir şekilde yapılamadığı için bu alandaki sorular kazanılan maaş/gelir üzerinden sınıflandırılmaktadır. Oysaki, ekonomik yoksunluk ailenin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı gerçeği ile orantılıdır. Bu nedenle, ailenin

13 Brooks-Gunn, J. ve Duncan, G.J. (1997). Effects of Poverty on Children. *The Future of Children*, 7 (2), 55-71.

14 Müderrisoğlu, S. (2010). Psikolojik Gelişim, Yoksulluk ve Hak-Temelli Yaklaşım: STK Uygulamalarında İlkelerden Yönteme Doğru. P. Uyan (Der.) *İnsan Hakları İhlali Olarak Yoksulluk* içinde. Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

İhtiyaçlarına göre kazanılan gelirin oranının ailenin içinde bulunduğu koşulları daha anlamlı bir şekilde anlattığı düşünülmektedir. Araştırmada ailelere doğrudan kazançlarının sorulması yerine Tablo 34'teki maddeler okunup, ailelerinin durumunu en iyi tanımlayan maddeyi seçmeleri istenmiştir. Böylece ailelerin "ihtiyaçlarına göre gelir" durumlarına ilişkin algıları saptanmıştır.

Tablo 34. Örneklemde İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı Dağılımı

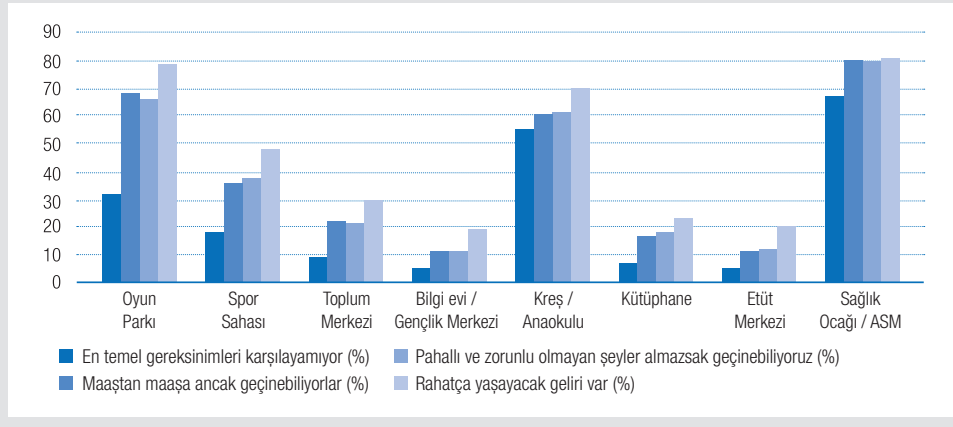
İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı	%
En temel gereksinimlerimizi (kira, ısınma gibi) bile karşılayacak yeterli gelirimiz yok	16,8
Maaştan maaşa ancak geçinebiliyoruz	44,4
Eğer pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almaksak geçinebiliyoruz	25,6
Rahatça yaşamak için gelirimiz var	13,2

Buna göre, örneklemin yaklaşık %17'si 'en temel gereksinimlerini' bile karşılayamamaktadır. Bu oran TÜİK'in yürüttüğü Yoksulluk Çalışmaları sonuçları ile tutarlıdır¹⁵ ve son derece yüksek bir orandır. Ayrıca bir üst seviyedeki aileler de katıldığında örneklemin %61'den fazlasının ciddi geçim derdi yaşadığı görülmektedir. Ancak, en zor durumda olan %17'lik kesimin durumu ivedilikle dikkate alınması gereken bir düzeydedir.

Daha çok ihtiyacı olan, daha çok olanağa erişebiliyor mu?

Özellikle Türkiye'de çocuk bakımı için ebeveynlere sağlanan desteğin veya ücretsiz kreş vb. kurumsal desteklerin yaygın olarak uygulanmadığı göz önüne alındığında, en yoksul ailelerin ne tür destek mekanizmalarından yararlanabilecekleri önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, örneklemdaki mahalle olanaklarının dağılımı incelendiğinde en çarpıcı farklılık ailelerin maddi durumuna göre olan dağılımda kendini göstermiştir. Grafik 15'te verilen bu dağılım farkı, ailelerin çevre koşullarının ekonomik durumları ile nasıl etkileşimde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Maddi koşulları en kötü olan ailelerin yaşadıkları mahallelerde onlara destek olabilecek kurumların varlığının, varsıl ailelerin yaşadığı mahallelere göre çok daha az olduğu görülmektedir. Bu durum da en zor koşullarda yaşayan ailelerin en az desteğe sahip olduğunu göstermektedir.

Grafik 15. Ekonomik Durum ve Mahalle Olanaklarının Mevcudiyeti (%)

15 TÜİK Yoksulluk Çalışmaları Sonuçlarına göre Türkiye genelinde 2009 yılı yoksulluk oranı %18,1'dir.

Ailenin gelir durumunun sadece kendi koşulları ile değil, çevre koşullarıyla da birleştiği bilgisi ışığında Grafik 16'da maddi durum algısı ve odak çocuğa yönelik **ihmal** endeksi dağılımları verilmiştir. Buna göre, ailenin ekonomik durumu düzeldikçe çocuğa yönelik ihmal düzeyinin azalmakta olduğu görülmektedir.

Grafik 16. Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik İhmal Endeksi Ortalamaları

Ailenin ekonomik durumu düzeldikçe odak çocuğa uygulanan tüm **şiddet** türlerinde de azalma olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 35). Bu fark özellikle 'en temel gereksinimlerini karşılayamayan' aileler için çarpıcıdır. Burada yine hatırlanması gereken nokta, şiddetin olumsuz bir davranış olduğu algısı oluştuğunda kişilerin çocuğa yönelik uygulanan şiddeti beyan etmekten kaçınma eğiliminin varlığıdır.

Tablo 35. Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
En temel gereksinimleri karşılamıyoruz	78,7	9,7	30,2	1,5
Maaştan maaşa ancak geçinebiliyoruz	75,0	3,2	23,5	1,0
Eğer pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almazsak geçinebiliyoruz	70,7	2,9	18,1	1,5
Rahatça yaşamak için gelirimiz var	68,8	2,2	17,8	0,4

Benzer bir tablo odak çocuğun **şiddet tanıklığı** durumunda da görülmektedir. En yoksul koşullarda ve dolayısıyla en zor koşullarda yaşayan ailelerdeki çocukların aile içi şiddet tanıklığı, diğer ailelere göre daha yüksek beyan edilmiştir (Grafik 17).

Grafik 17. Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Eğitim, çocuğa yönelik şiddette ekonomik koşulların etkisini azaltıyor mu?

Tablo 36'dan da görülebileceği gibi, neredeyse tüm şiddet türleri için bakıldığında, her gelir grubunun şiddet uygulayan bölümünün tamamlamış olduğu eğitim yılı aynı gelir grubundaki şiddet uygulamayanlara göre daha düşüktür.

Tablo 36. Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranlarına Göre Eğitim Yılı Ortalamaları

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)		Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)		Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)		Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)	
	Uygulamıyor	Uyguluyor	Uygulamıyor	Uyguluyor	Uygulamıyor	Uyguluyor	Uygulamıyor	Uyguluyor
Sık sık en temel gereksinimleri karşılayamıyor	4,3	4,2	4,4	2,7	4,3	4,0	4,3	2,8
Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor	8,0	7,1	7,4	5,5	7,6	6,6	7,4	5,3
Pahalı ve gerekli olmayan şeyleri almazsa geçinebiliyor	8,4	8,0	8,2	6,3	8,4	7,1	8,2	5,6
Rahatça geçinecek geliri var	10,8	9,6	10,0	6,5	10,4	8,1	10,0	5,0

Ailenin Sağlık Güvencesi

Çalışma koşulları ile iç içe olan 'ailenin sosyal güvenceye sahip olmama durumu' yine çocuğa yönelik davranışlara doğrudan ve dolaylı etkileri açısından önemlidir. Örneklemin %16'sının sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Bu veriye, ailenin ihtiyaç/gelir oranına göre bakıldığında, 'en temel gereksinimleri karşılayamayan' ailelerin %40'ının sağlık güvencesinin olmadığı görülmüştür. Bu oran bir sonraki gelir grubunda %14'e düşmektedir. Bu dağılım göz önünde bulundurularak çocuğa yönelik **ihmal** düzeyine bakılınca, sağlık güvencesi olmayan ailelerin daha yüksek düzeyde ihmal durumları belirttiği görülmüştür (Tablo 37).

Tablo 37. Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu	
Yok	1,4 (ss:1,0)
Var	1,2 (ss:1,1)

Ailenin sağlık güvencesinin olmadığı hanelerde odak çocuğa yönelik yüksek düzey duygusal şiddet (D2) %7 iken sağlık güvencesi olan ailelerde aynı oran %4'tür. Yine düşük düzey fiziksel şiddet (F1) oranlarına bakıldığında, sağlık güvencesi olmayan hanelerde şiddet oranı %29 iken, aynı oran sağlık güvencesi olan hanelerde %21'dir (Tablo 38).

Tablo 38. Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu				
Yok	74,5	7,2	28,5	0,9
Var	73,5	3,5	21,3	1,1

Son olarak, sağlık güvencesi olmayan ailelerde odak çocuğun **şiddet tanıklığı** oranı %10 iken, sağlık güvencesi olan ailelerde aynı oran %5'tir (Tablo 39).

Tablo 39. Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Ailenin Sağlık Güvencesi Durumu	
Yok	9,5
Var	5,4

Kırılgan Çalışma Koşulları

Katılımcıların %4'ü kırılgan işlerde çalıştıklarını (mevsimlik işlerde, ücretsiz işçi, vb.) ya da işsiz olduklarını (veya hastalık nedeniyle çalışmadıklarını) beyan etmişlerdir. Bu koşullarda yaşayan ailelerin çocuğa yönelik **ihmal** ve **şiddet** ile çocuğun **şiddet tanıklığı** beyanları Tablo 40-42'de verilmiştir. En temel farklılık yüksek düzey duygusal şiddet (D2) oranında görülmektedir. Kırılgan çalışma koşullarına sahip katılımcıların ailelerinde beyan edilen yüksek düzey duygusal şiddet (D2) oranı %9 iken, kırılgan çalışma koşullarına sahip olmayan ailelerde bu oran %4 olarak beyan edilmiştir. Kırılgan çalışma koşullarına sahip olan ve olmayan ailelerin çocuklarının şiddet tanıklığı oranlarında ise bir fark görülmemektedir.

Tablo 40. Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Kırılgan Çalışma Koşulları	
Yok	1,3 (ss:1,0)
Var	1,4 (ss:1,1)

Tablo 41. Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Kırılgan Çalışma Koşulları				
Yok	73,8	3,9	22,5	1,2
Var	71,3	8,9	22,3	0,0

Tablo 42. Kırılgan Çalışma Koşulları ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Kırılgan Çalışma Koşulları	
Yok	6,1
Var	5,8

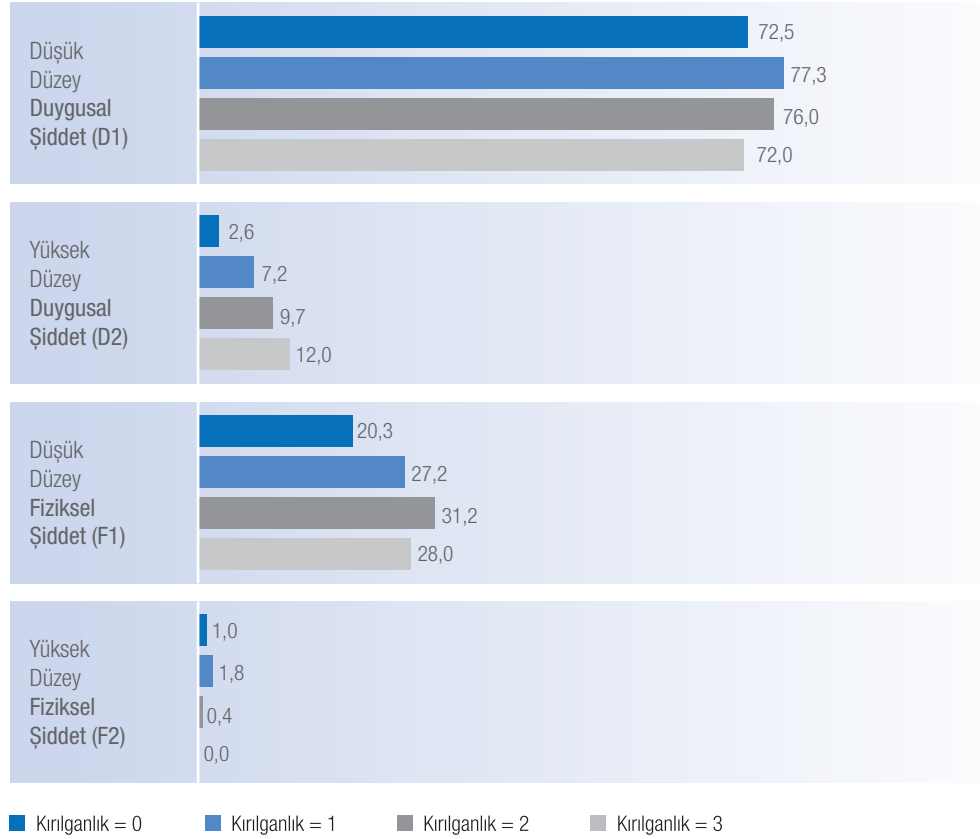
Gelir Kırılganlığı

Yukarıda da tartışıldığı gibi, maddi koşulların oldukça belirleyici olduğunun görülmesi üzerine özellikle ekonomik koşulların yaşamı etkileyen ciddi zorluklara işaret ettiği kırılganlık düzeyine yönelik bir endeks oluşturulması düşünülmüştür. Aşağıda sıralanan üç öge, aileleri ekonomik anlamda kırılgan hale getirmektedir. Kırılganlık düzeyi bu üç ögenin eş zamanlı bir arada bulunması ile daha da artmaktadır. Bu nedenle oluşturulan **gelir kırılganlığı endeksi** bu üç ögenin ne derece bir arada bulunduğunu değerlendirmektedir. Böylece endeks puanı arttıkça ailenin yaşamakta olduğu kırılganlığın arttığı gösterilebilmektedir. Endeksi oluşturan ögeler şunlardır:

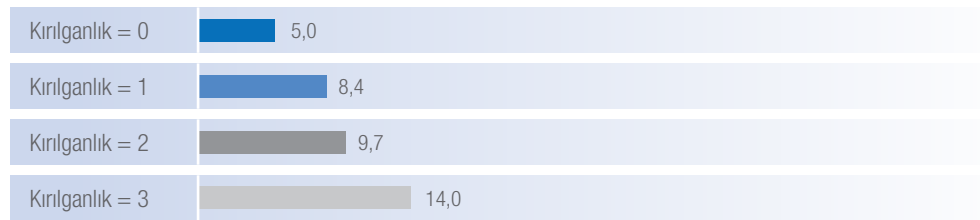
- Ailenin en temel gereksinimlerini (gıda, kira gibi) karşılayamaması
- Ailenin sağlık için kullanabileceği sosyal güvencesinin olmaması
- Görüşülen kişinin kırılgan işlerde çalışması ya da işsiz olması (mevsimlik işlerde veya ücretsiz işçi olarak çalışmak ya da hastalık nedeniyle çalışmıyor ya da işsiz olmak)

Gelir kırılganlık endeksi ile **şiddet** oranlarının dağılımı incelendiğinde, doğrusal bir ilişkinin var olmadığı görülebilmektedir (Grafik 18). Doğrusal (lineer) değişim sadece yüksek düzey duygusal şiddet (D2) oranlarında görülmektedir. Buna karşılık, odak çocuğun **şiddet tanıklığının** kırılganlık düzeyi ile doğru orantılı olarak arttığı görülmüştür (Grafik 19).

Grafik 18. Gelir Kırılganlık Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

Grafik 19. Gelir Kırılganlık Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Çocuğun Materyal Gereksinimleri

Çocukların birey olarak algılandığını gösterecek ve gelişimlerini olumlu yönde geliştirecek temel materyallere sahip olup olmadıklarını anlamak için **çocuğun materyal gereksinimleri endeksi** oluşturulmuştur. Bu endekste yer alan maddeler şunlardır:

- Kendine ait yatağının/beşiğinin olması
- Kendine ait dolabının olması
- Yaşına uygun oyuncaklarının olması
- Yaşına uygun kitaplarının olması

- Yaşına uygun kıyafetlerinin olması
- Gerekli okul malzemelerinin olması (0-2 yaş için geçerli değildir)

Tablo 43'te de görülebileceği gibi, tüm maddelerde kentteki oran kırdaki orandan yüksektir. Kentteki odak çocukların gelişimsel açıdan gereksinim duyulan materyallere daha fazla sahip oldukları görülmektedir.

Bir başka nokta, çocukların sadece %73'ünün kendine ait yatağı ya da beşiği olmasıdır. İlginç olan, odak çocuğunun yaşı büyüdükçe, bu oranın düşme eğiliminde olmasıdır. Odak çocukların yaşlarına uygun kitaplarının bulunma oranı da oldukça düşüktür.

Tablo 43. Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler (%)

Sahip Olunan Materyaller	Genel	Kent	Kır	0-2 Yaş	2-5 Yaş	5-8 Yaş	Kız	Erkek
Kendine ait yatağı/beşiği	73,4	76,9	61,8	83,1	73,8	67,9	73,2	73,7
Kendine ait dolabı	54,0	59,1	36,9	56,4	54,3	52,4	55,3	52,8
Yaşına uygun oyuncukları	83,1	87,4	68,8	77,3	88,8	81,4	82,8	83,5
Yaşına uygun kitapları	54,8	58,7	41,8	7,8	32,3	59,9	54,9	54,8
Yaşına uygun kıyafetleri	96,6	97,1	94,8	96,6	97,0	96,3	96,9	96,4
Gerekli okul malzemeleri	40,4	41,8	35,8	-	20,7	77,1	40,6	40,2

Çocuğun sahip olduğu materyal gereksinimler, ailenin ekonomik koşullarına göre değişiyor mu?

Ailenin ekonomik koşulları ile ilişkili olduğu düşünülen bu materyallerin mevcudiyetine ailenin ihtiyaç/gelir oranı algısına göre bakılınca, yine en zor koşullarda yaşayan ailelerin çocuklarının materyal gereksinim endeksi açısından önemli derecede dezavantajlı oldukları görülmektedir (Tablo 44).

Tablo 44. Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler ve Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı

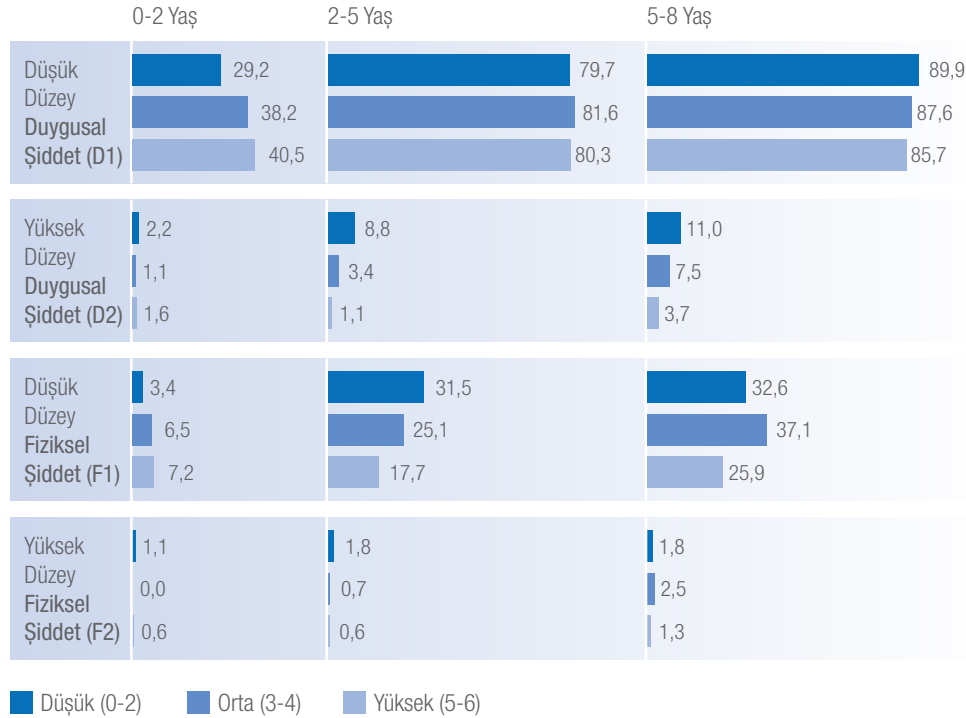
	En temel gereksinimleri karşılayamıyor (%)	Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor (%)	Pahalı ve zorunlu olmayan şeyleri almazsa geçinebiliyor (%)	Rahatça geçinecek geliri var (%)
Kendine ait yatağı/beşiği	42,4	76,5	79,6	90,7
Kendine ait dolabı	18,9	55,6	61,0	79,6
Yaşına uygun oyuncukları	52,2	87,3	89,6	95,9
Yaşına uygun kitapları	34,7	58,0	57,6	64,6
Yaşına uygun kıyafetleri	90,4	97,2	98,6	98,7
Gerekli okul malzemeleri	33,4	41,5	42,8	41,2

Çocuğun sahip olduğu materyal gereksinimlere daha yakından bakmak için yaş gruplarına göre endeks puanları hesaplanmıştır. Her bir madde için 1 puan verilerek oluşturulan endekste 0-2 yaş grubu çocuğun endeks hesaplamasına 'gerekli okul malzemeleri' dahil

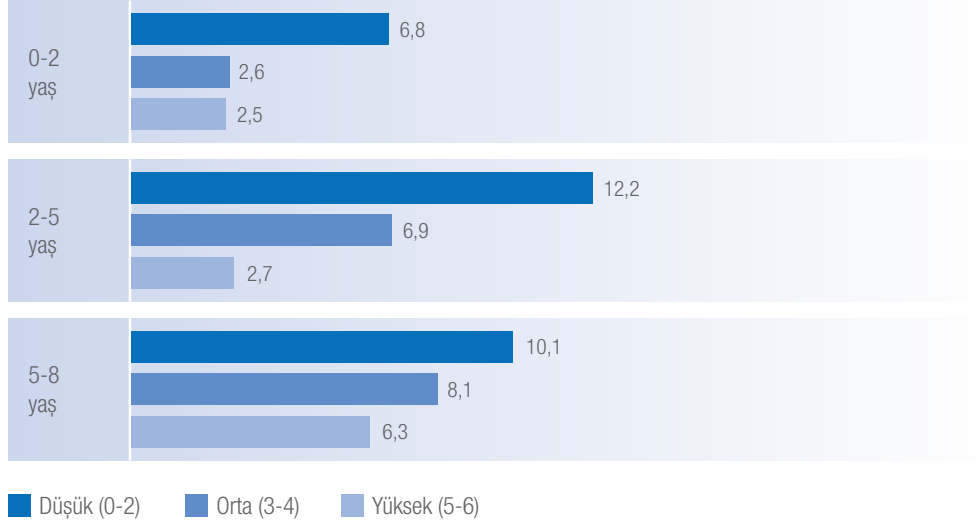
edilmemiştir. Bu yaş grubu için endeks puanı hesaplandıktan sonra puanlar 'düşük' (en fazla 1 maddeye sahip), 'orta' (2-3 maddeye sahip) ve 'yüksek' (4-5 maddeye sahip) olarak yeniden değerlendirilmiştir. Diğer iki yaş grubunda da benzer bir yol izlenmiştir. Tek farklılık, bu yaş gruplarında 'gerekli okul malzemeleri' de endekste yer almıştır ve düzey puanlamaları şöyle yapılmıştır: 'düşük' (en fazla 2 maddeye sahip), 'orta' (3-4 maddeye sahip) ve 'yüksek' (5-6 maddeye sahip).

Çocuğun materyal gereksinimleri endeksi çocuğun yaş grubuna göre değerlendirildiğinde (Grafik 20) farklılaşan bir profil görülmüştür. 0-2 yaş grubunda düşük düzey duygusal (D1) ve düşük düzey fiziksel şiddet (F1) 'yüksek' materyal gereksinim düzeyine sahip ailelerde daha fazla beyan edilmiştir. 2-5 yaş grubunda ise yüksek düzey duygusal şiddet (D2) ve düşük düzey fiziksel (F1) şiddet oranları en fazla 'düşük' materyal gereksinim düzeyine sahip ailelerde beyan edilmiştir. Düşük düzey duygusal şiddet (D1) için gruplar arasındaki dağılımlar birbirine benzerdir. 5-8 yaş grubuna bakıldığında ise, en düşük şiddet oranlarının 'yüksek' materyal gereksinim düzeyine sahip ailelerde, en yüksek oranların 'düşük' ve 'orta' materyal gereksinim düzeyine sahip ailelerde beyan edildiği görülmektedir. Son olarak, odak çocuğun şiddet tanıklığı söz konusu olduğunda, her yaş grubu için en yüksek oranların 'düşük' materyal gereksinim düzeyine sahip ailelerde beyan edildiği görülmüştür (Grafik 21).

Grafik 20. 0-2 / 2-5 / 5-8 Yaş Çocuğun Materyal Gereksinimleri Endeksi ve Şiddet Oranları (%)

Grafik 21. Çocuğun Materyal Gereksinimleri Endeksi ve Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Ailenin Refah Düzeyi

Ailenin ekonomik koşullarını değerlendirmek için son olarak, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008) kapsamında kullanılan “Hanehalkı Dayanıklı Tüketim Malları” endeksi (**Refah Endeksi**) kullanılmıştır. Tablo 45’te endekste her maddenin genel mevcudiyet yüzdesi verilmektedir.

Tablo 45. Refah Endeksi Maddelerinin Mevcudiyet Oranları (%)

Refah Endeksi Maddeleri	Mevcudiyet Oranı	Refah Endeksi Maddeleri	Mevcudiyet Oranı
Buzdolabı	98,3	Ödemeli TV yayınları	14,4
Gazlı/elektrikli fırın	85,9	Uydu yayınları	75,2
Mikrodalga fırın	30,5	Video kamera	15,8
Mutfak robotu/mikser/blender	57,8	DVD/VCD çalar	33,9
Bulaşık makinesi	56,8	Fotoğraf makinesi	32,9
Çamaşır makinesi	97,5	Bilgisayar	45,3
Ütü	93,8	İnternet bağlantısı	35,8
Elektrik süpürgesi	92,1	Klima	19,2
Telefon	33,2	Özel araba	30,7
Cep telefonu	97,7	Traktör	4,2
Televizyon	88,6	Motosiklet	5,3
LCD-Plazma TV	34,4		

Refah endeksinin ihmal ve şiddet oranlarıyla ilişkisine bakmak için refah endeksi ortalamasına bakılarak, ortalama altındaki haneler ‘düşük refah grubu’, ortalamanın üzerindeki

Hangisine öncelik veriliyor? Çocuğun materyal gereksinimlerine mi, lüks tüketime mi?

Yukarıda listelenen ailenin sahip olduğu tüketim malları ile bir önceki kısımda sunulan çocuğun materyal gereksinimleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ailede bulunan ancak öncelik sırasında odak çocuğun temel gereksinimlerinden önde durduğu anlaşılan karşılaştırmalar Tablo 46'da verilmektedir. Tablodan da görülebileceği gibi, evinde plazma TV'si bulunan katılımcıların odak çocuklarının sadece %14'ünün kendine ait yatağı, %36'sının yaşına uygun kitabı ve %56'sının gerekli okul malzemeleri bulunmaktadır.

Tablo 46. Ailenin Refah Düzeyi ve Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler

Ailenin Sahip Olduğu Refah Endeksi Maddeleri	Çocuğun Sahip Olduğu Materyal Gereksinimler (%)					Gerekli okul malzemeleri
	Kendine ait yatak	Kendine ait dolap	Yaşına uygun oyuncak	Yaşına uygun kitaplar	Yaşına uygun kıyafet	
Mikrodalga	11,3	28,2	6,3	37,0	1,2	56,4
Plazma TV	13,5	28,2	8,0	35,9	1,5	56,3
Ödemeli yayın	10,0	22,8	4,7	34,2	0,7	55,5
Uydu Yayın	24,6	43,0	14,5	43,3	2,7	59,0
Mutfak robotu vb.	12,6	28,6	5,8	34,9	1,1	55,5
Bulaşık makinesi	12,7	27,9	12,7	27,9	1,3	55,6
DVD çalar	12,5	26,3	5,2	33,9	0,9	56,8
Klima	25,5	39,7	15,6	42,8	2,0	57,9
Bilgisayar	13,0	26,6	5,7	32,5	1,1	53,1
İnternet bağlantısı	10,8	22,6	4,7	30,6	0,8	52,4

haneler ise 'yüksek refah grubu' olarak ayrıştırılmıştır. Bu gruplamaya göre **ihmal** endeksi değerleri karşılaştırması Tablo 47'de verilmektedir.

Tablo 47. Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

Refah Endeksi	İhmal Endeksi
Düşük	1,4 (ss:1,1)
Yüksek	1,2 (ss:1,0)

Tablo 48'de ise refah endeksi gruplarına göre hanelerde beyan edilen **şiddet** göstergeleri verilmektedir. Buna göre, özellikle düşük düzey fiziksel şiddet (F1) oranları açısından dağılıma bakıldığında, düşük refah düzeyine sahip hanelerde beyan edilen şiddet (F1) oranı %26 iken, yüksek refah düzeyi olan ailelerde aynı oran %19 olarak beyan edilmiştir.

Tablo 48. Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

Refah Endeksi	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
	Düşük	75,3	5,6	26,1
Yüksek	72,1	2,6	18,9	0,8

Benzer şekilde, şiddet tanıklığı açısından bakıldığında, refah endeksi daha düşük olan hanelerde odak çocuk şiddet tanıklığı %8 iken, yüksek refah endeksi olan ailelerde bu oran %4'tür (Tablo 49).

Tablo 49. Refah Endeksi Gruplarına Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Refah Endeksi	Şiddet Tanıklığı
Düşük	7,7
Yüksek	4,4

3.2.4 / Baba Desteği

Babaların aile hayatına olan katkıları (ev işi ve çocuk bakımı konularında) hem çocuklarıyla ilişkileri hem de eşlerine sağladıkları destek açısından literatürde önemsenen bir olgudur.^{16,17} Bu kapsamda, baba desteği bu araştırmada üç gösterge ile değerlendirilmiştir:

- Babanın ev işlerine katkısı
- Babanın çocuk bakımına katkısı
- Babanın çalışma nedeniyle evden uzakta olması

Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Katkısı

Bu doğrultuda araştırmada iki ayrı soru altında babanın düzenli olarak ev işlerine ve çocuk bakımına verdiği katkı sorulmuştur. Tablo 50'de her iki alan için sorulan maddeler ve bu maddelere göre ev işlerine ve çocuk bakımına düzenli katkı sağladığı beyan edilen babaların ortalama oranları sunulmaktadır.

Tablo 50. Babanın Düzenli Olarak Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Katkı Oranı (%)

Babanın Ev İşlerine Katkısı	Genel	Babanın Çocuk Bakımına Katkısı	Genel
Yemek yapmak	3,6	Çocuğun altını değiştirmek	3,4
Temizlik yapmak	3,3	Çocuğu uyutmak	9,7
Çamaşır yıkamak	2,1	Yemek yedirmek	9,5
Evi toplamak	3,9	Yıkamak	6,9
Bulaşık yıkamak	2,8	Çocukla oyun oynamak	27,8
Ev için alışveriş yapmak	48,1	Beraber gezmek	30,0
Çocuklarla ilgilenmek	41,6	Çocukla kitap okumak	8,3
		Çocuğun kreş/okul sorunlarıyla ilgilenmek	12,4
		Ders çalıştırmak	9,7

Tablo 50'de verilen konularda babaların düzenli olarak katkı verdiği beyan edilen maddeler toplanarak **babanın ev işlerine katkı endeksi** ve **babanın çocuk bakımına katkı endeksi** oluşturulmuştur. Oluşturulan endekslerin ortalamaları Tablo 51'de verilmektedir. Buna göre, babaların ister ev işine olsun, ister çocuk bakımına olsun sundukları düzenli katkının çok düşük bir seviyede olduğu görülmektedir.

16 Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). Fathers' Involvement and Children's Developmental Outcomes: A Systematic Review of Longitudinal Studies. *Acta Paediatrica*, 97(2), 153-158.

17 Baruch, G. K., & Barnett, R. C. (1986). Consequences of Fathers' Participation in Family Work: Parents' Role Strain and Well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(5), 983.

Tablo 51. Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Katkısı Endeksleri Ortalamaları

Babanın ev işlerine katkı endeksi (0-7) ortalaması	1,1 (ss:1,3)
Babanın çocuk bakımına katkı endeksi (0-9) ortalaması	1,2 (ss:1,9)

Babaların ev işleri ve çocuk bakımı için verdikleri düzenli destek bölgeler arasında değişmektedir. Tablo 52’de bölgelere göre dağılımlar verilmektedir. Her iki gösterge için de en düşük oran Güneydoğu Anadolu’da beyan edilmiştir.

Tablo 52. Bölgelere Göre Baba Destek Endeks Ortalamaları

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Babanın ev işlerine katkısı	1,2 (ss:1,3)	1,0 (ss:1,8)	1,0 (ss:1,2)	1,2 (ss:1,4)	1,1 (ss:1,04)	0,7 (ss:0,9)	1,2 (ss:1,3)
Babanın çocuk bakımına katkısı	1,4 (ss:1,9)	1,4 (ss:2,2)	1,2 (ss:1,9)	1,2 (ss:2,1)	1,0 (ss:1,7)	0,6 (ss:1,3)	1,4 (ss:2,1)

Ekonomik koşullar ve eğitim düzeyi babaların ev işlerine ve çocuk bakımına desteklerini etkiliyor mu?

Babaların ev işlerine ve çocuk bakımına düzenli desteklerinin ekonomik koşullar düzeldikçe ve eğitim düzeyi arttıkça yükseldiği görülmektedir (Tablo 53-54). Bu tablo, toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim düzeyi ve refah düzeyi arttıkça farklılaşması üzerinden değerlendirilebilir.

Tablo 53. Baba Destek Endekslerinin Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı

	En temel gereksinimleri karşılayamıyor	Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor	Pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almazsa geçinebiliyor	Rahatça yaşayacak geliri var
Babanın ev işlerine katkısı	0,7 (ss:1,0)	1,0 (ss:1,1)	1,2 (ss:1,3)	1,5 (ss:1,5)
Babanın çocuk bakımına katkısı	0,7 (ss:1,5)	1,0 (ss:1,7)	1,4 (ss:2,1)	2,0 (ss:2,3)

Tablo 54. Baba Destek Endekslerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

	Hiç okula gitmemiş	5 yıl okula gitmiş	8 yıl okula gitmiş	11 yıl okula gitmiş	15 yıl okula gitmiş
Babanın ev işlerine katkısı	0,5 (ss:0,7)	1,0 (ss:1,2)	1,0 (ss:1,1)	1,1 (ss:1,3)	1,7 (ss:1,7)
Babanın çocuk bakımına katkısı	0,5 (ss:1,2)	1,0 (ss:1,7)	1,1 (ss:1,7)	1,5 (ss:2,1)	2,1 (ss:2,6)

Babaların ev işlerine ve çocuk bakımına düzenli katkı yapma düzeyleri ile **ihmal** endeksi arasındaki ilişkiye bakıldığında, babanın ev işlerine düzenli destek sunmasının düşük ol-

duğu ailelerde ihmal ortalaması 1,3 iken; babanın ev işlerine desteğinin yüksek olduğu ailelerde 1,2 olduğu görölmektedir (Tablo 55).

Tablo 55. Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Desteği ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi		İhmal Endeksi
Babanın ev işlerine destek düzeyi		Babanın çocuk bakımına destek düzeyi	
Düşük	1,3 (ss:1,1)	Düşük	1,3 (ss:1,0)
Yüksek	1,2 (ss:1,0)	Yüksek	1,2 (ss:1,1)

Babaların ev işlerine ya da çocuk bakımına katkıları ve çocuğa yönelik **şiddet** oranlarına bakıldığında, babaların düzenli destek sundukları hanelerde çocuğa yönelik yüksek düzey duygusal şiddet (D2) ile düşük ve yüksek düzey fiziksel şiddetin (F1-F2) de daha az oranda beyan edildiği görölmektedir (Tablo 56). Babaların ev işlerine ya da çocuk bakımına düşük düzeyde destek sunmaları hem annenin ev içindeki yükünün paylaşılmasının ağırlığını gösterdiği için, hem de babanın ev içindeki ilişkilerinin kalitesi açısından önemsenmesi gereken bir konudur.

Tablo 56. Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek Düzeyleri ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Babanın ev işlerine destek düzeyi				
Düşük	73,4	5,0	24,0	1,5
Yüksek	74,3	2,0	19,5	0,3
Babanın çocuk bakımına destek düzeyi				
Düşük	72,8	4,8	24,0	1,5
Yüksek	75,7	2,4	19,6	0,3

Son olarak, beyan edilen odak çocuğun **şiddet tanıklığı** oranı babaların daha yüksek destek sundukları hanelerde yaklaşık %4-5 iken, düşük destek sunulan hanelerde %7 olarak belirtilmiştir (Tablo 57).

Tablo 57. Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Babanın ev işlerine destek düzeyi	
Düşük	7,0
Yüksek	4,1
Babanın çocuk bakımına destek düzeyi	
Düşük	6,6
Yüksek	4,6

Babanın Çalışma Nedeniyle Evden Uzak Olması

“Baba desteği” başlığı altında son olarak, babaların iş yüzünden yılın belli bir zamanında aileden uzak olup olmadıkları sorulmuştur. Babaların % 9’unun yılın belli zamanlarında evden uzak oldukları belirtilmiştir. Tablo 58’de de görülebileceği gibi, bu gösterge açısından bölgeler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Ege bölgesinde en az 1 ay evden uzakta yaşamak zorunda olan babaların oranı %4 iken, aynı oran Doğu Anadolu’da %24’tür.

Tablo 58. Bölgelere Göre Babaların Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olma Oranları (%)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Baba yılda en az 1 ay evden uzakta	5,0	4,2	10,5	6,3	24,3	11,9	5,6

Gelir ve eğitim durumu, babaların evden uzak yaşamak zorunda kalması ile ilişkili mi?

Babaların yılda en az 1 ay evden uzak yaşamak zorunda kalma durumları ailenin gelir durumu ve eğitim durumu düzeldikçe azalmaktadır (Tablo 59-60). Bu da aileler için zorlayıcı durumların nasıl eşgüdümlü olarak var olduğunu göstermektedir.

Tablo 59. Babanın Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olması ve Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısı

	En temel gereksinimleri karşılayamıyor	Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor	Pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almazsa geçinebiliyor	Rahatça yaşayacak geliri var
Baba yılda en az 1 ay evden uzakta olması (%)	19,9	6,6	6,7	7,8

Tablo 60. Babanın Çalışma Nedeni ile Evden Uzakta Olması ve Eğitim Düzeyleri

	Hiç okula gitmemiş	5 yıl okula gitmiş	8 yıl okula gitmiş	11 yıl okula gitmiş	15 yıl okula gitmiş
Baba yılda en az 1 ay evden uzakta olması (%)	21,5	9,5	5,9	3,9	7,0

İş nedeniyle evden uzakta çalışmak zorunda olup, yılda en az 1 ay ev dışında yaşayan babaların bulunduğu hanelerde odak çocuğun **ihmal** durumu ile **şiddete** ve **şiddet tanıklığına** maruz kalma beyanlarının oranları Tablo 61-63’te verilmiştir. Buna göre, babaların evden uzakta olduğu ailelerde odak çocuklara yönelik şiddet ve şiddet tanıklığı beyanları artış gösterebilmektedir.

Tablo 61. Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Baba evde	1,3 (ss:1,0)
Baba evden uzakta	1,4 (ss:1,1)

Tablo 62. Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Baba evde	73,5	4,0	22,2	1,2
Baba evden uzakta	76,9	5,6	26,8	0,8

Tablo 63. Babanın Evde/Evden Uzakta Olması ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Baba evde	5,5
Baba evden uzakta	7,7

3.2.5 / Ebeveyn Ruh Sağlığı

Bu çalışmada ebeveynin ruh sağlığını ve taşıdığı duygusal yükü ele alabilmek için iki değişken kullanılmıştır:

- Kendini Değerlendirme Ölçeği (KDÖ)
- Travmatik olay endeksi

Kendini Değerlendirme Ölçeği (KDÖ)

Ebeveynin ruh sağlığının çocuğa yönelik ihmal ve şiddet ile ilişkisini değerlendirebilmek için kullanılan ilk değişken, Dünya Sağlık Örgütü'nün geliştirmiş olduğu "Kendini Değerlendirme Ölçeği"dir (DSÖ-KDÖ-20). Bu 20 maddelik anket katılımcıların psikiyatrik sorunlarını taramak için geliştirilmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkin bir tarama aracı olarak geliştirilmiş olan bu ölçeğin uluslararası uygulamalarda genel olarak kullanılan eşik değeri 8 ve üstü sayıda maddeye 'evet' cevabı verilmesidir.¹⁸ Böylece, 8 ve üstü soruya evet demiş bir kişinin psikolojik/psikiyatrik sorunları olma olasılığı, bu eşikten düşük olanlara göre daha fazladır. Bu doğrultuda katılımcıların 'Kendini Değerlendirme Ölçeği'nden aldıkları puan eşik altı (düşük puan) ve eşik üstü (yüksek puan) olarak değerlendirilmiştir. Buna göre elde edilen dağılım Tablo 64'te verilmiştir.

Tablo 64. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalaması ile Eşik Altı ve Üstü Dağılımı

DSÖ - Kendini Değerlendirme Ölçeği (KDÖ)	
Ortalama puan	5,1 (ss:4,8)
Eşik altı (0-7 puan)	3058 katılımcı - %74,6
Eşik üstü (8-20 puan)	1043 katılımcı - %25,4

18 Harpham, T., Reichenheim, M., Oser, R., Thomas, E., Hamid, N., Jaswal, S., Ludermer, A. & Aidoo, M. (2003). Measuring Mental Health in a Cost-Effective Manner. **Health Policy and Planning**, 18(3), 344-349.

Beklenebileceği gibi bu gösterge bölgeler açısından farklılık göstermektedir. İç Anadolu bölgesi en düşük düzeye sahipken, Doğu Anadolu bölgesinin en yüksek düzeye sahip olduğu görülmüştür (Tablo 65). Yine beklenebileceği gibi, ailenin gelir durumu düzeldikçe ruh sağlığı ile ilgili semptomlarda belli bir azalma olduğu görülmektedir^{19, 20} (Tablo 66).

Tablo 65. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalamalarının Bölgelere Göre Dağılımı

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
KDÖ Ortalaması	5,1 (ss:4,5)	3,5 (ss:4,0)	5,8 (ss:5,0)	2,9 (ss:4,1)	7,0 (ss:5,2)	6,3 (ss:4,8)	4,8 (ss:4,2)

Tablo 66. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Ortalamalarının Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı

	En temel gereksinimleri karşılayamıyor	Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor	Pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almazsa geçinebiliyor	Rahatça yaşayacak geliri var
KDÖ ortalaması	7,4 (ss:5,4)	4,8 (ss:4,7)	4,6 (ss:4,3)	4,1 (ss:3,9)

Bu ölçüğe göre eşik altı ve eşik üstü olan gruplar çocuğa yönelik **ihmal** ve **şiddet** ile çocuğun **şiddet tanıklığı** üzerinden karşılaştırıldığında; eşik üstü grubun beyan ettiği odak çocuğa yönelik ihmal, düşük düzey duygusal (D1), yüksek düzey duygusal (D2) ve düşük düzey fiziksel şiddet (F1) oranlarının eşik altı gruba göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 67-68). Bu karşılaştırmalardaki en çarpıcı farklılık odak çocuğun şiddet tanıklığında ortaya çıkmaktadır. Eşik altı grubun beyan ettiği odak çocuğun şiddet tanıklığı %4 iken, eşik üstü grubun beyan ettiği oran %13'tür (Tablo 69).

Tablo 67. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
KDÖ Eşik altı (0-7 puan)	1,2 (ss:1,0)
KDÖ Eşik üstü (8-20 puan)	1,4 (ss:1,1)

19 Belle, D. (1990). Poverty and Women's Mental Health. *American Psychologist*, 45(3), 385.

20 Poole, R., Higgo, R., & Robinson, C. A. (2013). *Mental Health and Poverty*. Cambridge University Press.

Tablo 68. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
KDÖ Eşik altı (0-7 puan)	71,4	3,3	18,8	1,1
Eşik üstü (8-20 puan)	80,3	6,4	33,4	1,2

Tablo 69. DSÖ Kendini Değerlendirme Ölçeği Eşiği ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
KDÖ Eşik altı (0-7 puan)	3,5
KDÖ Eşik üstü (8-20 puan)	13,4

Travmatik Olay Endeksi

Ebeveynin ruh sağlığının çocuğa yönelik ihmal ve şiddet ile ilişkisini değerlendirebilmek için kullanılan ikinci gösterge ise, katılımcının son 12 ay içinde yaşamış olduğu travmatik olayların listesidir. Bu listeden beyan edilen olaylar toplanarak **travmatik olay endeksi** oluşturulmuştur. Travmatik olay endeksinde bulunan 9 madde ve sıklık oranları Tablo 70'te belirtilmiştir. Buna göre, yaşanan travmatik olay oranları oldukça düşüktür. En sık bahsedilen travmatik olay %12 ile işten çıkarılma ya da işsiz kalmaktır.

Tablo 70. Travmatik Olay Listesi ve Sıklık Oranları

Son 1 Yıl İçinde Yaşanan Travmatik Olaylar	Genel (%)
Eşler arası ciddi geçimsizlik	6,0
Ayrılma/boşanma	1,8
İşten çıkarılma/işsiz kalma	11,9
İflas	2,1
Ciddi hastalık/yaralanma/kaza	6,7
Tutukluluk/hapis	0,8
Ölüm	2,5
Doğal afet/yangın	1,3
Göç/şehir değiştirme/taşınma	4,2
Travmatik Olay Endeksi (0-9) ortalaması	0,4 (ss:0,8)

Ailelerin son 1 yıl içinde yaşamış oldukları travmatik olayların bölgeler arasındaki dağılımına bakıldığında, özellikle işten çıkarılma, işsiz kalma oranlarının bölgeler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir (Tablo 71). Bu oran Doğu Anadolu'da %21, Akdeniz bölgesinde %18, Güneydoğu Anadolu bölgesinde %17 iken, İç Anadolu bölgesinde %4'tür.

Tablo 71. Yaşanan Travmatik Olayların Bölgelere Göre Dağılımı (%)

Son 1 Yıl İçinde Yaşanan Travmatik Olaylar	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Eşler arası ciddi geçimsizlik	7,3	4,7	6,5	3,4	5,3	8,5	3,1
Ayrılma/boşanma	2,0	1,9	1,4	2,5	1,7	1,5	0,9
İşten çıkarılma / işsiz kalma	9,1	8,5	17,8	3,8	21,0	17,3	7,4
İflas	2,6	0,9	2,2	0,9	3,1	2,9	0,3
Ciddi hastalık /yarananma / kaza	5,4	4,7	6,2	2,3	10,0	13,3	4,6
Tutukluluk / hapis	0,3	1,2	0,5	0,4	1,9	1,5	0,3
Ölüm	2,2	3,6	0,7	1,4	2,6	5,4	1,2
Doğal afet/yangın	0,9	0,7	0,7	0,7	4,3	1,9	0,6
Göç/şehir değiştirme / taşınma	3,8	6,2	1,4	6,3	4,1	3,2	6,8
Travmatik Olay Endeksi (0-9) ortalaması	0,4 (ss:0,9)	0,3 (ss:0,7)	0,4 (ss:0,8)	0,2 (ss:0,8)	0,6 (ss:0,9)	0,6 (ss:1,0)	0,3 (ss:0,7)

Yine son 1 yıl içinde aile içinde yaşanan travmatik olaylara ailenin maddi durumuna göre bakıldığında işten çıkarılma/işsiz kalma, iflas, eşler arası geçimsizlik, ciddi hastalık/yaralanma/kaza gibi olumsuz olayların en zor koşullar altında yaşayan ailelerde daha yüksek oranda gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 72).

Tablo 72. Yaşanan Travmatik Olayların Ailenin İhtiyaç/Gelir Oranı Algısına Göre Dağılımı (%)

Son 1 Yıl İçinde Yaşanan Travmatik Olaylar	En temel gereksinimleri karşılayamıyor	Maaştan maaşa ancak geçinebiliyor	Pahalı ve zorunlu olmayan şeyler almazsa geçinebiliyor	Rahatça yaşayacak geliri var
Eşler arası ciddi geçimsizlik	12,0	5,3	4,7	3,7
Ayrılma/boşanma	3,3	1,5	1,5	1,3
İşten çıkarılma/işsiz kalma	28,0	10,2	8,6	3,2
İflas	4,6	1,6	1,4	1,5
Ciddi hastalık/ yarananma/kaza	14,8	5,3	5,6	3,0
Tutukluluk/hapis	2,0	0,7	0,5	0,4
Ölüm	4,1	1,9	3,0	1,5
Doğal afet/yangın	2,8	1,0	1,3	0,4
Göç/şehir değiştirme/ taşınma	3,8	4,6	4,1	3,9
Travmatik Olay Endeksi (0-9) ortalaması	0,8 (ss:1,1)	0,3 (ss:0,8)	0,3 (ss:0,8)	0,2 (ss:0,5)

Travmatik olay endeksinin ortalamasına göre oluşturulan 'düşük' ve 'yüksek' gruplar çocuğa yönelik **ihmal** ve **şiddet** ile çocuğun **şiddet tanıklığı** üzerinden karşılaştırıldığında (Tablo 73-74), düşük düzey duygusal (D1) ve fiziksel (F1) şiddetin yüksek travma grubunda daha fazla beyan edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, yüksek travma endeksi pua-

nına sahip katılımcıların ailelerinde düşük düzey duygusal şiddet (D1) %81, düşük düzey fiziksel şiddet (F1) %32 iken, aynı oranlar düşük travma endeksi puanına sahip ailelerde %71 ve %19'dur. Son olarak, odak çocukların şiddet tanıklığı yüksek travma endeksi puanına sahip katılımcıların ailelerinde %13 iken, aynı oran düşük travma endeksi puanına sahip ailelerde %4'tür (Tablo 75).

Tablo 73. Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Travmatik Olay Endeksi	
Düşük	1,2 (ss:1,0)
Yüksek	1,4 (ss:1,1)

Tablo 74. Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Travmatik Olay Endeksi				
Düşük	71,3	3,4	19,4	1,0
Yüksek	80,9	6,0	31,6	1,5

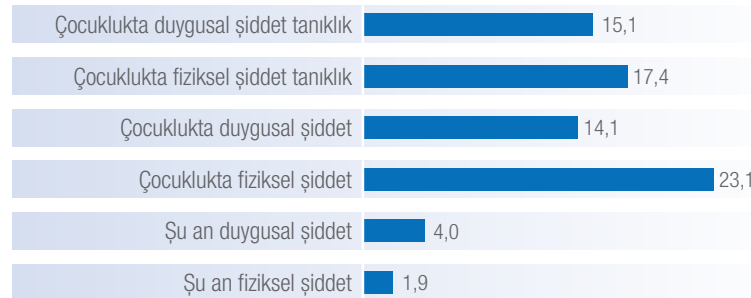
Tablo 75. Travmatik Olay Endeksi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Travmatik Olay Endeksi	
Düşük	3,5
Yüksek	13,4

3.2.6 / Ebeveynin Şiddet Deneyimi

Araştırma kapsamında, ebeveynlerin çocukluklarındaki duygusal/fiziksel şiddet deneyimleri ve tanıklıkları ile son 12 ay içinde maruz kaldıkları duygusal ya da fiziksel şiddete de yer verilmiştir. Son 12 ay içinde gerçekleşen şiddet var ise, bu şiddete odak çocuğun tanık olup olmadığı da sorulmuştur. Grafik 22'de ebeveynlerin kendilerine ait şiddet deneyimleri yansıtılmaktadır.

Grafik 22. Ebeveynlerin Çocuklukta ve Şu Anda Yaşadıkları Şiddet Deneyimleri (%)

Ebeveynlerin şiddetin zararına dair algıları zamanla değişiyor mu?

Çocukluğunda duygusal ya da fiziksel şiddete maruz kalan ebeveynlere bu deneyimin kendilerine zarar verip vermediği sorulduğunda, katılımcılar daha yüksek oranda duygusal şiddetin kendilerine zarar verdiğini belirtmişlerdir (Tablo 76). Bu, katılımcıların çoğunluğunun özellikle duygusal şiddetin çocuklara 'hiç zarar vermediğini' düşünmeleri ile çelişkili bir durum oluşturmaktadır (bkz. Bölüm 3.1.5).

Tablo 76. Ebeveynlerin Geçmiş Şiddet Deneyiminin Kendilerine Zarar Verme Algısı

	Duygusal Şiddet	Fiziksel Şiddet
Zarar verdiğini düşünenler (%)	67,6	48,8

Geçmiş Şiddet Deneyimi

Çocuklukta yaşanan şiddet deneyimleri hakkında kadın ve erkek katılımcılar birbirine oldukça yakın oranlar beyan etmişlerdir. Bu kısımdaki bulgular bakım verenlerin cinsiyeti göz önünde bulundurularak verilmiştir. Tablo 77-79'de bakım verenlerin şiddet tarihçesine göre odak çocuğa yönelik **ihmal** ve **şiddet** ile **şiddet tanıklığı** oranları verilmektedir. Genel olarak bakıldığında, çocukluğunda şiddet deneyimi olan bakım verenlerin daha yoğun ihmal, düşük düzey duygusal (D1) ve fiziksel şiddet (F1) beyan ettikleri görülmektedir. Tablo 77'den de görülebileceği gibi, odak çocuğa yönelik ihmal oranları erkek katılımcıların geçmişlerinde şiddet deneyimi var ise artmaktadır. Aynı sonuç kadın katılımcılar için ise geçerli değildir.

Tablo 77. Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

		İhmal Endeksi			İhmal Endeksi
Geçmiş Duygusal Şiddet Tanıklığı			Geçmiş Duygusal Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	1,3 (ss:1,0)	Kadın	Yok	1,3 (ss:1,0)
	Var	1,2 (ss:1,0)		Var	1,3 (ss:1,1)
Erkek	Yok	1,3 (ss:1,1)	Erkek	Yok	1,3 (ss:1,1)
	Var	1,3 (ss:1,1)		Var	1,4 (ss:1,3)
Geçmiş Fiziksel Şiddet Tanıklığı			Geçmiş Fiziksel Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	1,3 (ss:1,0)	Kadın	Yok	1,2 (ss:1,0)
	Var	1,3 (ss:1,1)		Var	1,3 (ss:1,1)
Erkek	Yok	1,3 (ss:1,1)	Erkek	Yok	1,2 (ss:1,1)
	Var	1,4 (ss:1,2)		Var	1,4 (ss:1,2)

Çocukluğunda ister duygusal/fiziksel şiddet tanıklığı olsun, ister duygusal/fiziksel şiddet deneyimi olsun, bu tür zedeleyici durumlara maruz kalmış katılımcıların ailelerinde odak çocuğa yönelik her tür şiddetin daha fazla beyan edildiği görülmektedir (Tablo 78).

Benzer bir durum, odak çocuğun ev içi şiddet tanıklığı için geçerlidir. Şiddet geçmişi olan katılımcıların ailelerinde odak çocuğun şiddet tanıklığı, böyle bir tarihçesi olmayan katılımcıların ailelerine göre oldukça yüksektir (Tablo 79).

Tablo 78. Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

		Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Geçmiş Duygusal Şiddet Tanıklığı					
Kadın	Yok	74,4	4,5	23,5	1,3
	Var	80,5	5,0	34,2	1,1
Erkek	Yok	67,8	2,4	13,3	0,5
	Var	75,7	5,1	20,3	1,7
Geçmiş Fiziksel Şiddet Tanıklığı					
Kadın	Yok	73,6	4,2	22,5	1,1
	Var	83,6	6,1	38,8	2,2
Erkek	Yok	67,0	2,5	12,7	0,4
	Var	77,6	4,3	21,9	1,9
Geçmiş Duygusal Şiddet Deneyimi					
Kadın	Yok	74,6	4,2	23,5	1,3
	Var	78,2	6,3	35,2	1,0
Erkek	Yok	67,4	2,8	13,9	0,6
	Var	76,0	3,3	16,9	1,1
Geçmiş Fiziksel Şiddet Deneyimi					
Kadın	Yok	72,9	4,2	21,5	1,3
	Var	83,3	5,6	38,8	1,3
Erkek	Yok	65,4	2,6	10,8	0,3
	Var	78,2	3,6	23,7	1,6

Tablo 79. Ebeveynin Geçmiş Şiddet Deneyimi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

Geçmiş Duygusal Şiddet Tanıklığı			Geçmiş Duygusal Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	4,5	Kadın	Yok	5,2
	Var	18,4		Var	14,9
Erkek	Yok	2,4	Erkek	Yok	2,9
	Var	15,4		Var	12,6
Geçmiş Fiziksel Şiddet Tanıklığı			Geçmiş Fiziksel Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	4,3	Kadın	Yok	4,5
	Var	17,7		Var	14,2
Erkek	Yok	3,2	Erkek	Yok	2,8
	Var	10,5		Var	9,2

Güncel Şiddet Deneyimi

Araştırma kapsamında, aile içi fertler arası duygusal ya da fiziksel şiddet oranı beyanı oldukça düşüktür (aile içi duygusal şiddet %6; aile içi fiziksel şiddet: %4). Aynı şekilde son 12 ay içerisinde kendilerine yönelik gerçekleşen şiddet sorulduğunda da, katılımcılar son derece düşük bir düzeyde beyanda bulunmuşlardır. Katılımcıların sadece %4'ü duygusal şiddete maruz kaldığını, %2'si ise fiziksel şiddete maruz kaldığını beyan etmiştir. Bu oranların yakın zamanda ülkemizde yapılan çalışmalarda bulunan oranların çok altında olması dikkat çekicidir.²¹

Tablo 80-81'den de görülebileceği gibi, şu anda şiddet gören ebeveynlerin odak çocuklarına yönelik aile içinde yaşanan ihmal ve şiddet deneyimleri beyanları, şu anda şiddet görmeyenlere göre daha yüksektir. Bu etki her alan için söz konusu olup, halen şiddet gören kişilerin hem kendilerinin hem de çocuklarının ne denli risk altında olduğunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Örneğin, kadın katılımcılar arasında şu an duygusal şiddet gören katılımcıların ailelerinde odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet (D1) %86, yüksek düzey duygusal şiddet (D2) %14, düşük düzey fiziksel şiddet (F1) %50, yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) ise %4'e çıkmaktadır. Aynı oranlar şu anda duygusal şiddet görmeyen kadın katılımcıların ailelerinde sırasıyla %75, %4, %24 ve %1'dir. Aynı oranlara şu anda fiziksel şiddete maruz kalan kadınların ailelerinde beyan edilen şiddet düzeyleri açısından bakılırsa, oranlar aynı sıra ile %86, %18, %47 ve %5 iken, bu oranlar şu anda fiziksel şiddet görmeyen kadın katılımcıların aileleri için %75, %4, %25 ve %1'dir.

Tablo 80. Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

		İhmal Endeksi
Güncel Duygusal Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	1,2 (ss:1,0)
	Var	1,5 (ss:0,9)
Erkek	Yok	1,3 (ss:1,1)
	Var	1,6 (ss:1,0)
Güncel Fiziksel Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	1,3 (ss:1,0)
	Var	1,7 (ss:1,0)
Erkek	Yok	1,3 (ss:1,1)
	Var	1,4 (ss:1,2)

²¹ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" (2009) sonuçlarına göre son 12 ay içerisinde eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınların oranı %10, duygusal şiddet yaşamış kadınların oranı ise %25'tir.

Tablo 81. Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

		Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Güncel Duygusal Şiddet Deneyimi					
Kadın	Yok	74,8	4,0	24,1	1,2
	Var	85,6	13,7	49,6	3,6
Erkek	Yok	68,6	2,7	14,3	0,6
	Var	91,3	8,7	26,1	4,3
Güncel Fiziksel Şiddet Deneyimi					
Kadın	Yok	75,0	4,2	24,7	1,2
	Var	86,4	18,2	47,0	4,5
Erkek	Yok	68,9	2,7	14,5	0,6
	Var	84,6	15,4	23,1	7,7

Son 12 ay içinde şiddete uğrayan ebeveynlerin odak çocuklarının bu şiddete tanıklık oranları da oldukça yüksektir (Tablo 82).

Tablo 82. Ebeveynin Güncel Şiddet Deneyimi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

		Şiddet Tanıklığı
Güncel Duygusal Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	4,0
	Var	60,9
Erkek	Yok	3,3
	Var	68,2
Güncel Fiziksel Şiddet Deneyimi		
Kadın	Yok	5,0
	Var	75,8
Erkek	Yok	3,7
	Var	83,3

3.2.7 / Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumları

Araştırmanın önemli bir boyutu, çocuğa yönelik ihmal ve duygusal/fiziksel şiddet sıklığının ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile olan bağıni ortaya koymaktır. Bu bağlamda ebeveynlerin tutumları beş ayrı boyutta incelenmiştir:

- "Ebeveyn Kabul-Red Ölçümü" anketine dayanarak ebeveynlerin çocukları ile kurduğu ilişkiler
- Çocuklara ev içinde ve ev dışında yüklenen yaşına uygun olmayan sorumluluklar
- Çocukla birlikte zaman geçirme
- Ebeveynler arasındaki uyum
- Ebeveynlerin çocuk yetiştirme eğitimi/danışmanlığı alması

Ebeveyn Kabul-Red Ölçümü (EKRÖ)

Ebeveyn kabul-reddetme teorisi ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkinin önemli bir eksenini olan ebeveyn tarafından çocuğun kabul edilmesi-reddedilmesi boyutunu, ebeveyn ve çocuk üzerinden incelemektedir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bu

ilk boyutta Rohner tarafından geliştirilmiş olan ve Türkçe'ye Erkman²² tarafından uyarlanmış olan "Ebeveyn Kabul-Red Ölçümü" anketine dayanarak ebeveynlerin çocukları ile kurduğu ilişkiler 'Sıcaklık/Sevgi', 'Düşmanlık/Saldırganlık', 'İlgisizlik/İhmal' ve 'Ayrıştırılmamış Reddetme' alt ölçekleri üzerinden değerlendirilmiştir.

'Sıcaklık/Sevgi' altölçeği ebeveynle çocuk arasında kurulmuş olan duygusal bağın sıcaklığına bakmaktadır. Bu altölçeğin puanı yükseldikçe ebeveynin çocuğuna karşı hissettiği ve gösterdiği kabulün arttığı, azaldıkça da ebeveynin çocuğuna yönelik reddetmenin arttığı düşünülmektedir. Çocuklarına yüksek düzeyde kabul gösteren ebeveynlerin çocuklarını sevdikleri, çocuklarının kişiliklerini genelde onayladıkları, çocuklarının ilgi alanlarını ve iyi olmalarını önemsedikleri görülmektedir. Çocuklarına karşı reddedici olan ebeveynlerin ise çocuklarını pek sevmedikleri, onları daha çok bir yük gibi gördükleri anlaşılmaktadır. Bu ebeveynler çocuklarına karşı daha soğuk davranmakta olup, onları olumsuz yönde başka çocuklarla karşılaştırma eğilimindedirler.

'Düşmanlık/Saldırganlık' altölçeği ebeveynlerin çocuklarına ilişkin ne denli saldırgan bir tutum ve davranış içinde olduklarını değerlendirmeye odaklanmaktadır. Bu altölçekte yüksek puan alan ebeveynler çocuklarına karşı sabırsız, saldırgan, çabuk sinirlenen bir tavır içinde olabilir, çocuklar ile ilgili olumsuz sözler sarf edebilmekte ve fiziksel olarak çocuğa daha sert davranabilmektedirler.

'İlgisizlik/İhmal' altölçeğinde yüksek puan alan ebeveynler çocuklarına karşı saldırgan olmasa da ilgisiz davranabilmekte; çocuğun yardım, ilgi ve rahatlatma ihtiyaçlarına ve taleplerine duysız ya da ilgisiz kalarak, ya da verdikleri sözleri tutmayarak çocuklarına olumsuz bir yaklaşım sergileyebilmektedirler. Bu ebeveynlerin genelde çocuğa karşı soğuk, uzak ve umursamaz bir tutum ve tavır içinde oldukları görülmektedir.

'Ayrıştırılmamış Reddetme' altölçeği ise ebeveynin çocuğuna yönelik reddedici tavırlarını değerlendirmektedir.

Bu araştırmada sadece ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları incelenmiş olup, çocukların ebeveynlerine yönelik algıları ele alınmamıştır. Ayrıca, geçerliliği ve güvenilirliği çalışılmış olan EKRÖ Kısa Formu kullanılmıştır.²³

Bu ölçekten edinilen toplam puan, 'Sıcaklık/Sevgi' altölçeği dışında diğer alt ölçeklerin toplanması ve bu ölçekten alınan puanın 40'tan çıkarılarak kalan puanın diğer puanlarla toplanması ile oluşturulmaktadır.

Araştırmada EKRÖ Kısa Formu kullanıldığı için, daha sağlıklı sonuçlar elde etmek için dağılımlar EKRÖ toplam puanı üzerinden verilmiştir. Araştırma örneklemini için EKRÖ toplam puanı ortalaması 29,0'dır (ss:5,6). Bu doğrultuda, daha yüksek toplam puan, daha yüksek problemlili ebeveyn tutumuna işaret etmektedir. Toplam puan yükseldikçe reddedici tutumlar artmaktadır.

22 Anjel, M. & Erkman, F. (1993) **The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool for Assessing Child Abuse.** International Society for Prevention of Child Abuse & Neglect- Regional Conference, Ankara.

23 Anjel, M. & Erkman, F. (1993) **The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A tool for Assessing Child Abuse.** International Society for Prevention of Child Abuse & Neglect- Regional Conference, Ankara.

EKRÖ puanlarına göre odak çocuğun **ihmal** düzeyi ele alındığında, 'yüksek' toplam puan grubunda olan ailelerin odak çocuklarının ihmal puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 83).

Tablo 83. Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
EKRÖ – Toplam Puan Ortalama	
Düşük	1,2 (ss:1,0)
Yüksek	1,4 (ss:1,1)

Odak çocuğa yönelik **şiddet** oranların bakıldığında, 'yüksek' toplam puan almış katılımcıların ailelerinde beyan edilen her tür ve düzey şiddet daha fazladır (Tablo 84). 'Düşük' toplam puana sahip katılımcıların ailelerinde beyan edilen düşük düzey duygusal şiddet (D1) %69, yüksek düzey duygusal şiddet (D2) %3, düşük düzey fiziksel şiddet (F1) %19, yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) %1 iken, aynı oranlar 'yüksek' toplam EKRÖ puanı almış ailelerde sırasıyla %81, %7, %29 ve %2'dir.

Tablo 84. Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
EKRÖ – Toplam Puan				
Düşük	69,4	2,6	19,0	0,6
Yüksek	81,4	6,7	28,7	2,1

Son olarak, odak çocuğun **şiddet tanıklığına** bakıldığında, 'yüksek' EKRÖ toplam puanına sahip katılımcıların ailelerinde şiddet tanıklığı oranlarının da daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 85).

Tablo 85. Ebeveyn Kabul Red Ölçümü Düzeyine Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
EKRÖ – Toplam Puan	
Düşük	4,5
Yüksek	8,8

Yaşa Uygun Olmayan Sorumluluklar

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının önemli bir göstergesi de çocuklara verilen sorumluluklar ve bu sorumlulukların çocukların yaşları ve gelişimleri ile uygunluğudur. Bu alanda yapılan çeşitli araştırmalar özellikle yaşça daha büyük kız çocukların ev içi bakım

yüklerinin oldukça ağır olduğunu göstermektedir.^{24,25} Bu araştırmada da bu kapsamda öncelikle odak çocuğun yaş sınırı düşük olmasına karşın ev içi bakım yükü taşıyıp taşımadığı sorulmuştur ve bu sorulardan **çocuğun ev içi bakım yükü endeksi** oluşturulmuştur. Tablo 86'da ev içi bakım yükü göstergesinin her maddesi, odak çocuğun yaş aralığına, cinsiyetine ve kent/kır dağılımına göre verilmiştir. Tablo 87 ise bu göstergelerin bölgelere göre oranlarını vermektedir.

Tablo 86. Çocuğun Yaş Grubuna Göre Ev İçi Bakım Yükü (%)

	Genel	2-5 Yaş	5-8 Yaş	Kız	Erkek	Kent	Kır
Kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmek (yemek yedirmek, uyutmak, altını değiştirmek, vb.)	4,2	2,4	5,8	4,6	3,8	3,7	5,9
Sürekli olarak temizlik, bulaşık, çamaşır, yemek vb. ev işleri yapmak	2,0	1,3	2,6	2,5	1,5	1,7	2,9
Evdeki yaşlı veya hasta yetişkine bakmak	1,0	0,4	1,3	0,8	0,9	0,7	1,4
Aile gelirine katkıda bulunmak	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3
Çocuğun Ev içi Bakım Yükü Endeksi (0-4) ortalaması	0,1 (ss:0,3)	0,0 (ss:0,2)	0,1 (ss:0,4)	0,1 (ss:0,3)	0,1 (ss:0,3)	0,1 (ss:0,3)	0,1 (ss:0,4)

Tablo 87. Bölgelere Göre Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü (%)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmek (yemek yedirmek, uyutmak, altını değiştirmek, vb.)	1,4	3,9	4,8	2,1	6,9	10,3	2,3
Sürekli olarak temizlik, bulaşık, çamaşır, yemek vb. ev işleri yapmak	0,9	0,3	6,0	0,5	2,1	3,7	1,1
Evdeki yaşlı veya hasta yetişkine bakmak	0,4	1,0	0,7	0,2	1,2	2,5	0,4
Aile gelirine katkıda bulunmak	0,2	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0
Çocuğun Ev içi Bakım Yükü Endeksi (0-4) ortalaması	0,0 (ss:0,2)	0,1 (ss:0,3)	0,1 (ss:0,4)	0,0 (ss:0,2)	0,1 (ss:0,4)	0,2 (ss:0,5)	0,0 (ss:0,2)

24 TÜİK, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012

25 Uyan-Semerci, P., Müderrisoğlu, S., Karatay, A., Ekim-Akkan, B., Kılıç, Z., Oy, B. ve Ural, Ş. (2012). **Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk: Çocuğun İyi Olma Halini Anlamak**. Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Tablo 86'dan da görüldüğü gibi, araştırmada 0-8 yaş arasındaki çocukların ev içi bakım yükleri içinde en fazla belirtilen kendilerinden daha 'küçük çocukların bakımından sorumlu' olmalarıdır (%4). Odak çocuğun 0-8 yaş arasında olduğu düşünüldüğünde bir başka çocuğun bakımından sorumlu olmanın ne denli ağır bir yük olduğu ortadadır. Bu tablodaki yüzdelerle bakıldığında değerlerin çok düşük olduğu göze çarpmaktadır. Ancak, 8 yaşından küçük çocukların %4'üne denk gelen 133 çocuğun bu ağır sorumluluk altında olmasının dikkate değer bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Ev içi bakım yükünün kırdan kente göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Özellikle küçük kardeşlere ve evde yaşlı/ hasta yetişkine bakım verme oranları Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde diğer bölgelere göre yüksektir (Tablo 87). Ev işlerinin sorumluluğu da Akdeniz bölgesinde, diğer bölgelere kıyasla daha yüksek oranda beyan edilmiştir.

Odak çocuğun taşıdığı ev içi bakım yükünün, maruz kaldığı **ihmal** ve **şiddet** ile olan ilişkisine bakmak için bakım yükü endeksinin ortalaması alınıp, ortalama altında puan alanlar 'düşük', ortalama üzerinde puan alanlar ise 'yüksek' gruba ayrılmıştır. Buna göre, 'yüksek' ev içi bakım yükü verilen çocukların ihmal endeksi puanlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 88).

Çocuğun ev içi bakım yükü ile **şiddet** türleri ve düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, 'yüksek' ev içi bakım yükü olan odak çocukların daha yüksek oranda düşük düzey duygusal şiddet (D1), yüksek düzey duygusal şiddet (D2) ve düşük düzey fiziksel şiddete (F1) maruz kaldıkları görülmektedir (Tablo 89). Benzer şekilde, Tablo 90'da da görüldüğü üzere, ev içi bakım yükü 'yüksek' olan çocuklar ailelerinde daha yüksek oranda şiddete tanıklık etmektedirler.

Tablo 88. Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü Endeksi	
Düşük	1,5 (ss:1,0)
Yüksek	1,8 (ss:1,1)

Tablo 89. Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü Düzeyi ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü Endeksi				
Düşük	83,6	4,6	26,5	1,3
Yüksek	93,4	9,3	37,7	2,2

Tablo 90. Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü Düzeyi ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Çocuğun Ev İçi Bakım Yükü Endeksi	
Düşük	6,7
Yüksek	11,0

Bu araştırma kapsamında çocukların **sokakta çalışma deneyimleri** de sorulmuş; odak çocuklardan 22'sinin (12 kız, 10 erkek) (%0,7) son 12 ay içinde sokakta çalıştırıldığı beyan edilmiştir. Sokakta çalıştırıldığı belirtilen 12 çocuğun 2-5 yaş, 10 çocuğun ise 5-8 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Sokakta çalıştırılma durumu bu araştırmanın özel ilgi odağı değildir. Örneklem seçimi ve sorular bu deneyimin ayrıntılarını yorumlamak için yeterli bilgi sunmamaktadır. Yukarıda belirtilen sayılar sadece, seçilen genel örneklem içerisinde son 12 ayda bu deneyime maruz kalanları yansıtmaktadır.

Çocukla Birlikte Zaman Geçirme

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu bir pencereden bakmak için, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zaman üzerinden de bir gösterge oluşturulmuştur. Tablo 91'de oluşturulan bu göstergenin içindeki maddeler ve genel dağılımı verilmiştir. Oldukça dikkat çekici olan nokta, ebeveynlerin odak çocuklarıyla geçirdikleri zaman içinde her gün beraber kitap okumaya ve oyun oynamaya ne denli az zaman ayırdıklarıdır.

Tablo 91. Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Oranları (%)

	Her Gün	Haftada 1-2 gün	Nadiren	Hiç
Birlikte parka gitmek	14,1	41,9	19,4	24,5
Birlikte evde oynamak	64,4	19,9	9,8	5,9
Birlikte konuşmak/dertleşmek	49,4	16,7	11,6	22,2
Birlikte yemek yemek	89,6	5,4	1,6	3,4
Birlikte kitap/masal okumak	21,2	14,1	13,1	51,5

Odak çocukların bu maddeleri kimin ile en sık yaptığı sorulduğunda, bu aktivitelerin açık farkla en sık annelerle yapıldığı görülmüştür (Tablo 92).

Tablo 92. Annelerin ve Babaların Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Oranları (%)

	Anne	Baba
Birlikte parka gitmek	79,8	12,7
Birlikte evde oynamak	72,4	11,9
Birlikte konuşmak/dertleşmek	87,7	8,4
Birlikte yemek yemek	91,5	3,8
Birlikte kitap/masal okumak	71,7	18,5

Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte zaman geçirmeleri ile çocuğa yönelik şiddet arasındaki ilişkiye bakabilmek amacıyla **çocukla birlikte zaman geçirme endeksi** oluşturulmuştur. Oluşturulan bu endeks, araştırmada oluşturulan diğer endekslerden farklı olarak çocukla yapılan etkinliklerin sıklığına göre bir ağırlık kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir madde için eğer 'her gün' seçeneği geçerli ise o madde için '3' puan, 'haftada 1-2 gün' seçene-

ği geçerli ise '2' puan, 'nadiren' seçeneği geçerli ise '1' puan verilerek, toplam puan hesaplanmıştır. Buna göre elde edilen endeks (0-15) ortalaması 9,7 olarak bulunmuştur. Bu ortalamanın altında kalanlar 'düşük', üzerinde olanlar ise 'yüksek' olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Tablo 93-95'te bu gösterge üzerinden odak çocuğa yönelik **ihmal** ve **şiddet** ile çocuğun **şiddet tanıklığı** oranları verilmiştir. İhmal düzeyi incelendiğinde, beklentilerin aksine, çocuğuyla daha fazla zaman geçiren ailelerin odak çocuklarına ilişkin ihmal düzeyi beyanlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Tablo 93).

Tablo 93. Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirmeleri ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Endeksi	
Düşük	1,2 (ss:1,1)
Yüksek	1,4 (ss:1,0)

Tablo 94'te çocukla birlikte zaman geçirme endeksinin aile içinde odak çocuğa uygulanan fiziksel şiddet oranları açısından bir fark yaratmadığı görülmektedir. Ancak, duygusal şiddet ve düzeyleri söz konusu olduğunda, farklı bulgular ortaya çıkmıştır. Çocuğu ile birlikte 'yüksek' düzeyde zaman geçiren katılımcıların ailelerinde daha fazla oranda düşük düzey duygusal şiddet (D1) uygulandığı beyan edilmiştir. Ancak, bunun tersinin yüksek düzey duygusal şiddet (D2) için geçerli olduğu görülmüştür. Çocukla birlikte zaman geçirme değişkeninin farklı şiddet türlerinde ayrı sonuçlar vermesi daha ayrıntılı incelenmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 94. Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Düzeyleri ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Endeksi				
Düşük	66,4	5,4	22,4	1,1
Yüksek	80,1	2,9	22,5	1,1

Son olarak, Tablo 95'te görüldüğü üzere, çocukla birlikte zaman geçirme düzeyinin odak çocuğun maruz kaldığı şiddet tanıklığı açısından bir fark yaratmadığı gözlenmiştir.

Tablo 95. Ebeveynlerin Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Düzeyleri ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Çocukla Birlikte Zaman Geçirme Endeksi	
Düşük	6,4
Yüksek	5,7

Ebeveynler Arasındaki Uyum

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konularında ne denli uyumlu oldukları önemlidir. Özellikle eşlerin birbirleriyle bu konuda uyumsuz olmaları ve çocuklara yönelik tutum ve davranışlarında belli bir oranda ortaklaşamamaları stres kaynağı olabilmektedir.²⁶ Bu araştırma kapsamında da eşlerin bu konudaki uyum düzeyleri ve çocuğa yönelik ihmal ve şiddet ile ilişkisi incelenmiştir. Tablo 96'da çocuk yetiştirme konularında uyumlu ve uyumsuz olan çiftlerin odak çocuklarına yönelik beyan ettikleri **ihmal** endeksi ortalamaları verilmiştir.

Tablo 96. Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Konusundaki Uyum Durumu	
Uyumlu	1,2 (ss:1,1)
Uyumsuz	1,3 (ss:1,0)

Çocuğa yönelik **şiddet** oranlarına bakıldığında ise, uyumsuz olduklarını belirten çiftlerin odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet (D1) ve fiziksel şiddet (F1) beyan oranları uyumlu çiftlere göre daha yüksektir (Tablo 97). Uyumlu olduklarını belirten katılımcıların ailelerinde odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet (D1) %71, fiziksel şiddet (F1) %19 iken, bu oranlar uyumsuz olduklarını belirten katılımcıların ailelerinde %82 ve %31'dir.

Tablo 97. Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Konusundaki Uyum Durumu				
Uyumlu	70,6	3,6	19,1	1,1
Uyumsuz	81,7	5,5	31,3	1,1

Odak çocuğun ev içinde şiddet tanıklığı oranlarının da çiftlerin uyum durumlarına göre değiştiği görülmektedir. Uyumlu çiftlerin beyan ettikleri çocuğun şiddet tanıklığı %4 iken, uyumsuz çiftlerin beyan ettikleri oran %11'dir (Tablo 98).

Tablo 98. Ebeveynler Arasındaki Uyum Durumuna Göre Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Konusundaki Uyum Durumu	
Uyumlu	4,0
Uyumsuz	10,8

26 Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence Between Maternal and Paternal Parenting Styles in Early Childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20(1), 1-12.

Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Eğitimi/Danışmanlığı Alması

Çocuk yetiştirme tutumlarını incelemeye yönelik katılımcılara son olarak bu konuda bir eğitime katılıp katılmadıkları ya da danışmanlık alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcıların genel olarak bu tür bir sürece katılım oranları %7'dir. Bu sorunun cevaplarına göre Tablo 99'da verilen çocuğa yönelik **ihmal** değerlerinde fark bulunmamaktadır.

Tablo 99. Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğa Yönelik İhmal Düzeyleri

	İhmal Endeksi
Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumu	
Eğitim almadı	1,3 (ss:1,1)
Eğitim aldı	1,3 (ss:1,0)

Ebeveynlerin eğitim/danışmanlık alma durumlarına göre çocuğa yönelik **şiddet** oranlarına bakıldığı zaman, eğitim/danışmanlık almış katılımcıların ailelerinde odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet (D1), düşük düzey fiziksel şiddet (F1) ve yüksek düzey fiziksel şiddetin (F2) daha yüksek oranda beyan edildiği görülmektedir (Tablo 100). İlk bakıldığında şaşırtıcı olabilecek bu bulguların detaylı incelenmesi sorulmuş olan sorular çerçevesinde olası değildir. Ancak, bu bulgular sorun yaşadığı için eğitim ya da danışmanlığa başvurmuş aileler olabileceği ve alınan hizmetlerin ihtiyacı karşılamadığı ihtimalini düşündürmektedir.

Tablo 100. Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)	Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)	Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)	Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)
Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumu				
Eğitim almadı	72,9	4,2	22,4	1,0
Eğitim aldı	84,5	2,4	24,1	2,1

Yukarıdaki tanımlamaya paralel olarak, eğitim ya da danışmanlık almış ailelerde odak çocuğun şiddet tanıklığı %9 iken, eğitim ya da danışmanlık almamış ailelerde bu oran %6'dır (Tablo 101).

Tablo 101. Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumları ve Çocuğun Şiddet Tanıklığı Oranları (%)

	Şiddet Tanıklığı
Ebeveynlerin Eğitim/Danışmanlık Alma Durumu	
Eğitim almadı	5,8
Eğitim aldı	9,0

3.3 / Çocuğa Yönelik Şiddetin Yaygınlığı ve Müdahale Yöntemlerine İlişkin Görüşler

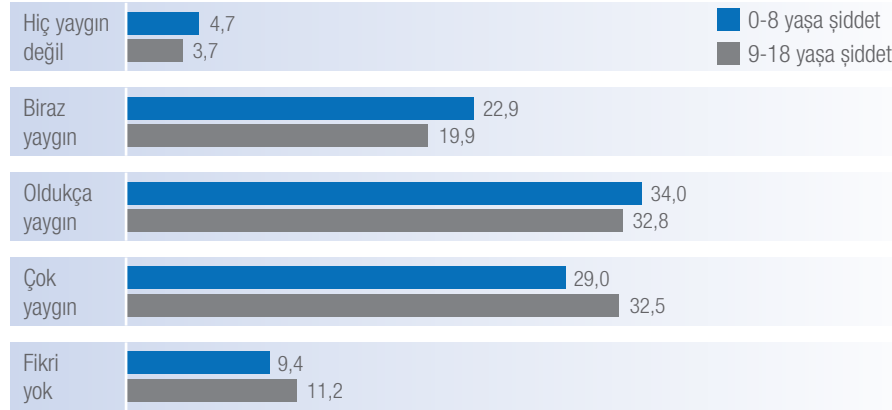
Araştırmanın son bölümünde katılımcılara, anketin yapılmasının amacının Türkiye’de çocukları korumaya yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak olduğu iletilmiş ve bu bağlamda, kendilerinin bu konudaki görüşlerinin önemli olduğu vurgulanarak müdahale sürecine ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Bu kapsamda katılımcılara öncelikle Türkiye’de çocuğa yönelik şiddetin yaygınlığına dair algıları, sonrasında ise tanık olunan şiddete müdahale yöntemlerine yönelik görüşleri sorulmuştur.

3.3.1 / Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı

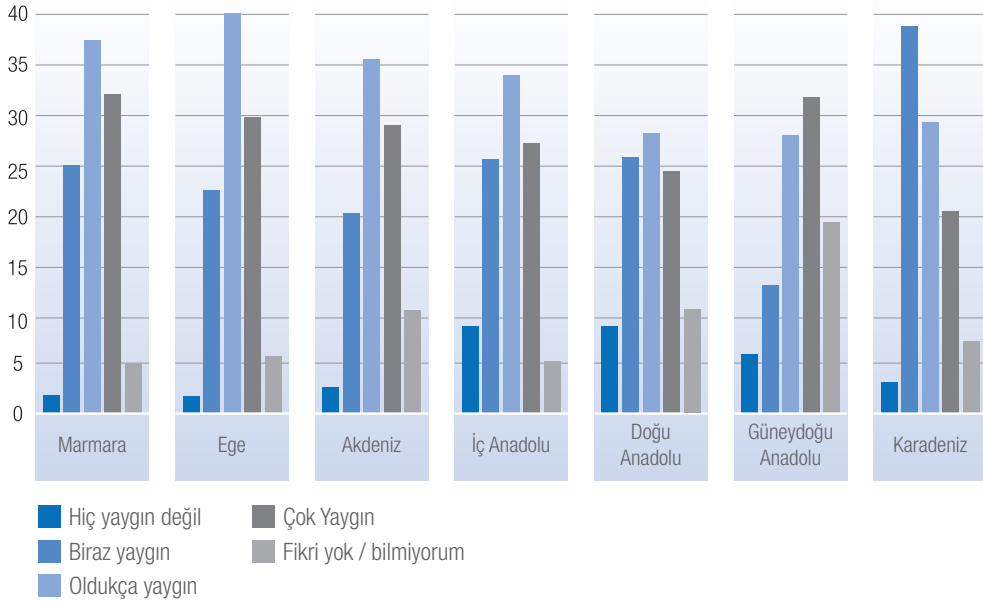
Bu bölümde sorulan sorular iki kısma ayrılmaktadır. Birinci kısımda Türkiye’de çocuğa yönelik şiddet yaygınlığının algısını ölçmek için katılımcılara iki yaş grubuna yönelik (0-8 yaş ve 9-18 yaş) genel olarak çocuğa yönelik şiddet ve cinsel istismar yaygınlığı hakkında düşündükleri sorulmuştur. Grafik 23’ten de görülebileceği gibi, genel algı çocuğa yönelik şiddetin her iki yaş grubu için de yaygın olduğudur.

Grafik 23. Türkiye’de Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)

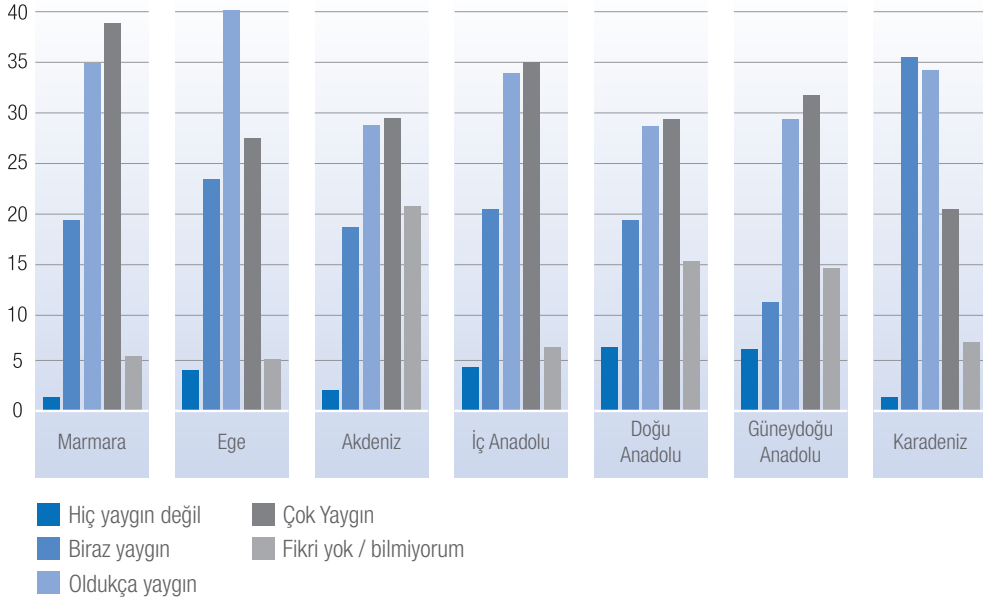

0-8 yaş çocuğa yönelik şiddet yaygınlığı algısı kent/kır ve coğrafi bölge üzerinden incelendiğinde, kentte yaşayan katılımcıların toplam %66’sı 0-8 yaş arasındaki çocuğa yönelik şiddetin ‘oldukça yaygın’ ya da ‘çok yaygın’ olduğunu düşündüklerini beyan etmişlerdir. Aynı oran kırdaki yaşayan katılımcılar için %54’tür. Bölgeler arasındaki dağılıma bakıldığında ise (Grafik 24) çocuğa yönelik şiddetin ‘oldukça yaygın’ ya da ‘çok yaygın’ olduğunu düşünme oranları değişmektedir. En yüksek oranlar Marmara (%70) ve Ege (%70) bölgelerinde beyan edilirken en düşük oranlar Karadeniz (%50) ve Doğu Anadolu (%53) bölgelerinde dile getirilmiştir.

Grafik 24. Bölgelere Göre Türkiye'de 0-8 Yaş Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)

Grafik 25. Bölgelere Göre Türkiye'de 9-18 Yaş Çocuğa Yönelik Şiddet Yaygınlığı Algısı (%)

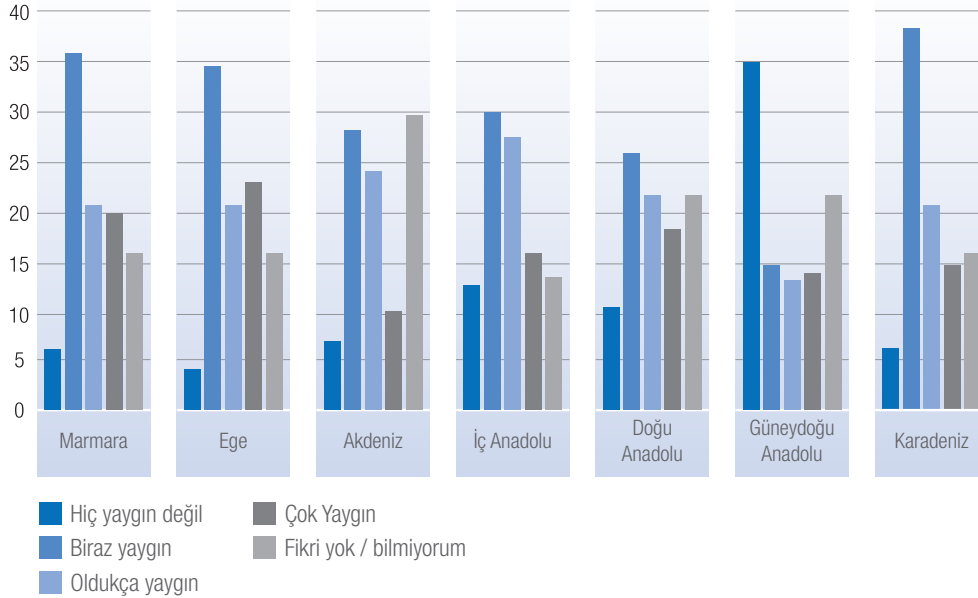

9-18 yaş arasındaki çocuklara yönelik şiddet yaygınlığı algısı da benzer bir tablo çizmektedir (Grafik 25). Bu algı kent/kır ve coğrafi bölge üzerinden incelendiğinde, kentte yaşayan katılımcıların toplam %68'i 9-18 yaş arasındaki çocuğa yönelik şiddetin 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğunu düşündüklerini beyan etmişlerdir. Aynı oran kırdaki yaşayan katılımcılar için %57'dir. Bölgeler arasındaki dağılıma bakıldığında ise çocuğa yönelik

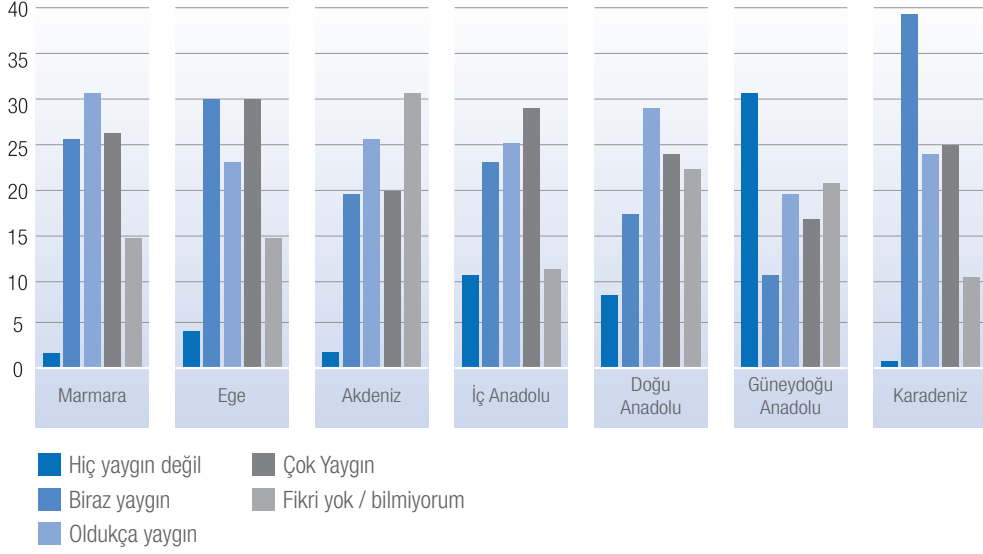
şiddetin 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğunu düşünme oranları değişmektedir. En yüksek oran Marmara (%74) bölgesinde beyan edilirken en düşük oranlar Karadeniz (%56) ve Doğu Anadolu (%57) bölgelerinde dile getirilmiştir.

0-18 yaş çocuklarına yönelik cinsel istismarın yaygınlığı konusundaki görüşleri katılımcılara yine iki yaş dilimi açısından sorulmuştur. Katılımcılara göre 0-8 ve 9-18 yaş çocuklar oldukça yaygın bir şekilde cinsel istismara maruz kalmaktadırlar. Bu tür durumların 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğunu belirten katılımcı oranı 0-8 yaş için %38, 9-18 yaş için %51'dir. Kent/kır ayrımına bakıldığında kentte yaşayan katılımcıların %40'ı, kırdaki katılımcıların ise %32'si 0-8 yaş arasındaki çocukların cinsel istismarının yaygın olduğu kanısını taşımaktadır. Aynı oranlar 9-18 yaş arasındaki çocuklara ilişkin kentte yaşayan katılımcılarda %53 iken, kırdaki yaşayanlar için %43'tür. 0-8 ve 9-18 yaş çocukların cinsel istismara maruz kalma yaygınlığına ilişkin algıların bölgesel dağılımına bakılınca daha büyük çocukların cinsel istismara uğramalarının daha yaygın olduğu algısının varlığı görülmüştür. Grafik 26-27'de bölgelere ilişkin yaygınlık algılarının dağılımı verilmektedir. Buna göre, 0-8 yaş arasındaki çocuklara yönelik cinsel istismarın 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğuna ilişkin algı en yüksek Ege (%45) ve İç Anadolu (%44) bölgelerinde iken, en düşük Güneydoğu Anadolu (%27) bölgesinde dile getirilmiştir. 9-18 yaş arasındaki çocuklara yönelik cinsel istismarın 'oldukça yaygın' ya da 'çok yaygın' olduğuna ilişkin algı ise en yüksek Marmara (%58) bölgesinde, en düşük yine Güneydoğu Anadolu bölgesinde (%37) dile getirilmiştir. Ayrıca bu sorulara fikir belirtmeyen ya da bilmediğini söyleyen katılımcıların oranı da oldukça yüksektir.

Grafik 26. Bölgelere Göre Türkiye'de 0-8 Yaş Çocukların Cinsel İstismara Uğrama Yaygınlığı Algısı (%)

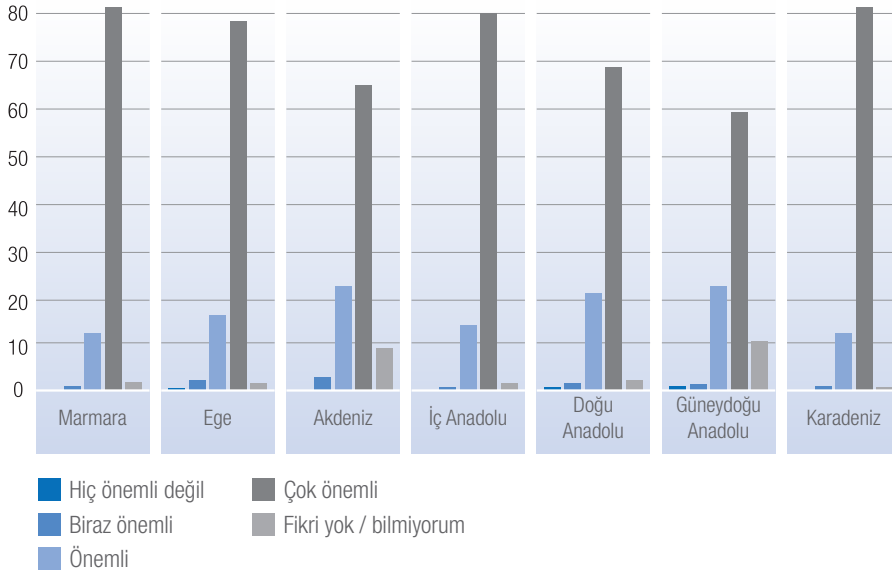

Grafik 27. Bölgelere Göre Türkiye'de 9-18 Yaş Çocukların Cinsel İstismara Uğrama Yaygınlığı Algısı (%)

Katılımcılara ayrıca Türkiye'de **çocuğa yönelik şiddetin ne kadar önemli bir problem olduğunu** düşündükleri de sorulmuştur. Verilen cevaplardan katılımcıların çok büyük bir oranının (%92) bu sorunun 'önemli' ya da 'çok önemli' olduğunu düşündüğü görülmüştür. Kent/kır ayırımına bakıldığında, kentlerde yaşayan katılımcıların %93'ü, kırdaki yaşayanların ise %87'si çocuğa yönelik şiddetin 'önemli' ya da 'çok önemli' bir sorun olduğunu belirtmiştir. Grafik 28 de bu konuda elde edilen bölgeler arasındaki dağılımı göstermektedir.

Grafik 28. Bölgelere Göre Türkiye'de Çocuğa Yönelik Şiddetin Ne Kadar Önemli Bir Sorun Olduğu Algısı (%)

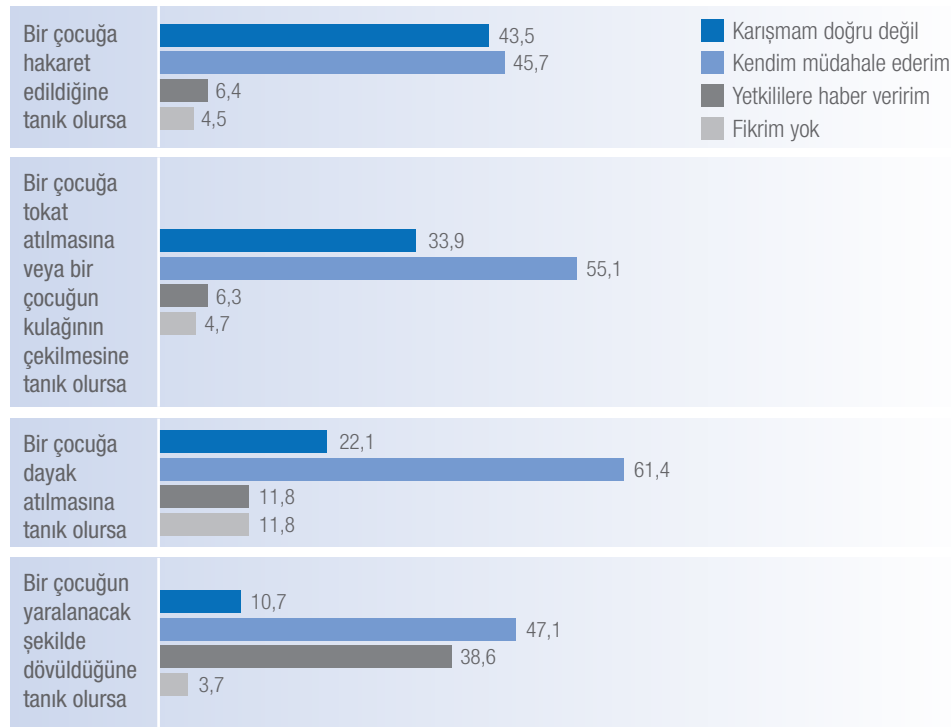

3.3.1 / Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri

Tanık olunan şiddete müdahale yöntemleri konusunda tercihlerini anlamak amacıyla katılımcılara bir çocuğun farklı düzeylerde şiddete maruz kaldığını görmeleri durumunda nasıl bir tepki verebilecekleri sorulmuştur. Grafik 29'da görülebileceği üzere, mahallede veya çevrelerinde bir çocuğun şiddete uğraması durumunda katılımcılar en sık 'kendilerinin duruma müdahale edeceklerini' belirtmişlerdir. Daha düşük düzey fiziksel şiddet durumlarında ise önemli bir oranda katılımcı 'karışmam doğru değil' demiştir. Bu durum şiddet oranı arttıkça yerini 'yetkililere haber veririm'e bırakmaktadır.

Grafik 29. Bir Çocuğun Aşağıdaki Şiddet Türlerine Maruz Kaldığına Tanık Olursanız Ne Yaparsınız? (%)

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar katılımcıların cinsiyeti açısından da incelenmiştir. Tablo 102'de de görüleceği üzere, bu konuda dikkati çeken nokta, özellikle daha düşük fiziksel şiddet durumlarında kadın ve erkek katılımcıların birbirlerine oldukça yakın cevaplar vermeleridir.

Tablo 102. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%)

	Karışmam doğru değil	Kendim müdahale ederim	Yetkililere haber veririm	Fikrim yok
Bir çocuğa hakaret edildiğine tanık olursa				
Kadın	43,7	45,0	6,5	4,8
Erkek	42,6	47,5	6,2	3,6
Bir çocuğa tokat atılmasına veya bir çocuğun kulağının çekilmesine tanık olursa				
Kadın	33,9	54,7	6,3	5,0
Erkek	33,8	56,0	6,4	3,8
Bir çocuğa dayak atılmasına tanık olursa				
Kadın	22,4	60,6	12,1	5,0
Erkek	21,5	64,0	10,9	3,7
Bir çocuğun yaralanacak şekilde dövüldüğüne tanık olursa				
Kadın	11,2	44,8	39,8	4,2
Erkek	9,2	53,7	35,1	2,1

Tablo 103-104'te tanık olunan şiddete müdahale yöntemlerinin kent/kır ayrımına ve bölgelere göre dağılımları verilmektedir. Buna göre, özellikle bölgeler arasında katılımcıların 'kendilerinin müdahale etmesi' ile 'yetkililere haber veririm' cevapları arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Örneğin, Tablo 104'te görülebileceği gibi, Ege bölgesinde 'yetkililere haber veririm' şikkını dile getirenlerin oranı diğer bölgeler göre oldukça yüksektir.

Tablo 103. Kent/Kır Ayrımına Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%)

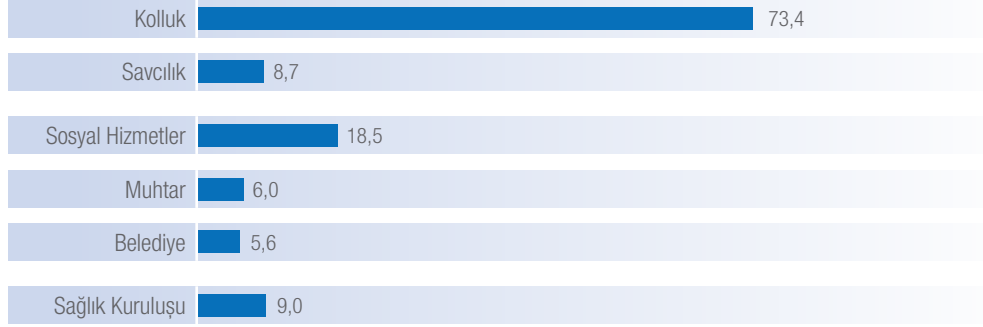
		Genel	Kent	Kır
Bir çocuğa hakaret edildiğine tanık olursa	Karışmam doğru değil	43,5	45,3	37,1
	Kendim müdahale ederim	45,7	44,6	49,3
	Yetkililere haber veririm	6,4	6,2	7,2
	Fikrim yok	4,5	3,9	6,3
Bir çocuğa tokat atılmasına veya bir çocuğun kulağının çekilmesine tanık olursa	Karışmam doğru değil	33,9	34,4	32,3
	Kendim müdahale ederim	55,1	55,6	53,3
	Yetkililere haber veririm	6,3	5,8	8,3
	Fikrim yok	4,7	4,3	6,1
Bir çocuğa dayak atılmasına tanık olursa	Karışmam doğru değil	22,1	22,2	22,0
	Kendim müdahale ederim	61,4	62,3	58,6
	Yetkililere haber veririm	11,8	11,5	12,6
	Fikrim yok	4,6	4,0	6,8
Bir çocuğun yaralanacak şekilde dövüldüğüne tanık olursa	Karışmam doğru değil	10,7	10,9	10,1
	Kendim müdahale ederim	47,1	45,4	52,8
	Yetkililere haber veririm	38,6	41,0	30,4
	Fikrim yok	3,7	2,8	6,8

Tablo 104. Bölgelere Göre Tanık Olunan Şiddete Müdahale Yöntemleri (%)

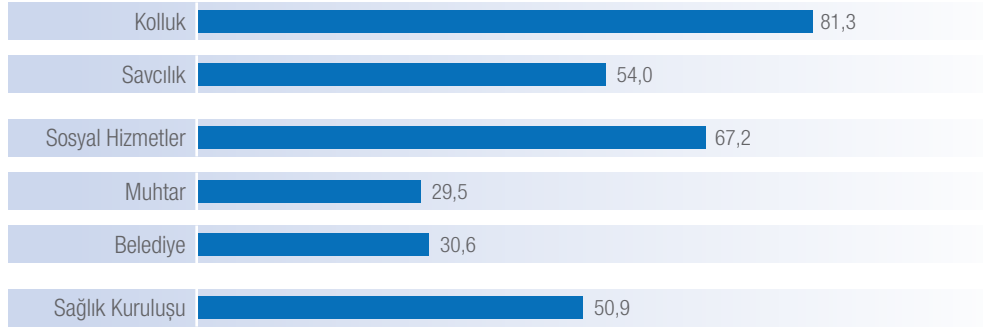
		Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Bir çocuğa hakaret edildiğine tanık olursa	Karışmam doğru değil	54,2	32,9	40,0	52,5	27,9	32,6	50,2
	Kendim müdahale ederim	38,4	53,1	43,8	39,3	65,2	48,1	46,5
	Yetkililere haber veririm	6,6	13,3	2,9	3,9	3,1	11,1	1,8
	Fikrim yok	0,8	0,7	13,2	4,3	3,8	8,2	1,5
Bir çocuğa tokat atılmasına veya bir çocuğun kulağının çekilmesine tanık olursa	Karışmam doğru değil	40,5	25,1	33,0	41,4	23,4	25,2	40,9
	Kendim müdahale ederim	52,3	61,1	51,1	49,8	65,9	56,6	56,0
	Yetkililere haber veririm	6,2	13,3	3,3	3,8	3,1	11,4	1,5
	Fikrim yok	1,0	0,5	12,7	5,0	7,6	6,8	1,5
Bir çocuğa dayak atılmasına tanık olursa	Karışmam doğru değil	24,5	16,4	20,3	28,0	18,6	19,3	24,3
	Kendim müdahale ederim	64,8	62,1	49,5	58,8	66,6	60,0	69,8
	Yetkililere haber veririm	9,3	21,3	21,2	8,6	5,7	12,5	4,3
	Fikrim yok	1,4	0,2	9,1	4,6	9,1	8,2	1,5
Bir çocuğun yaralanacak şekilde dövüldüğüne tanık olursa	Karışmam doğru değil	16,1	5,0	7,1	11,6	10,0	9,9	5,5
	Kendim müdahale ederim	50,9	32,9	45,5	43,2	60,4	46,4	45,2
	Yetkililere haber veririm	32,0	60,9	44,7	41,1	20,5	35,1	48,6
	Fikrim yok	1,0	1,2	2,7	4,1	9,1	8,7	0,6

Yukarıdaki soru sonrasında katılımcılara bir çocuğun şiddete maruz kaldığını görürlerse nerelere başvurmayı düşünecekleri açık uçlu olarak (kurumlar konusunda bir hatırlatma yapmadan) sorulmuştur. Grafik 30'da katılımcıların başvuracaklarını söyledikleri kurumlar gösterilmektedir. Buna göre, katılımcılar arasında en sık akla gelen kurum 'kolluk' (%73); açık ara ile ikinci en sık dile getirilen kurum ise 'sosyal hizmetler' (%19) olmuştur. Grafik 31'de ise, katılımcıların bu kurumlara başvurmanın 'işe yarama' düzeyine ilişkin algıları verilmiştir.

Grafik 30. Bir Çocuğun Şiddete Maruz Kaldığına Tanık Olursanız Nereye Başvurabilirsiniz? (%)

Grafik 31. Bir Çocuğun Şiddete Maruz Kaldığına Tanık Olunduğunda Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algısı (%)

Tablo 105-106'da ise bir çocuğun şiddete maruz kaldığına tanık olduğunda başvurulabileceği dile getirilen kurumlar ve bu kurumların işe yarayacağına dair algılar kent/kır ayrımına göre verilmiştir. Buna göre, bu tür durumlarda kaynak olarak görülen kurumlar arasında ciddi farklılıklar öne çıkmaktadır. Kente göre kırdaki kolluk güçleri ve sosyal hizmetler daha düşük oranda dile gelmiştir. İşe yarama açısından ise kırdaki muhtarlara ve belediyeye kente göre daha yüksek oranda atıfta bulunulmuştur.

Tablo 105. Kent/Kır Ayrımına Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabileceği Beyan Edilen Kurumlar (%)

	Genel	Kent	Kır
Kolluk güçleri	73,4	76,5	62,9
Savcılık, mahkeme	8,7	8,7	8,5
Sosyal hizmetler	18,5	20,0	13,8
Muhtar	6,0	4,8	10,1
Belediye	5,6	5,4	6,1
Sağlık Kuruluşu	9,0	9,3	8,0

Tablo 106. Kent/Kır Ayrımına Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algısı (%)

	Genel	Kent	Kır
Kolluk güçleri	81,3	80,7	83,6
Savcılık, mahkeme	54,0	53,8	54,8
Sosyal hizmetler	67,2	67,9	64,9
Muhtar	29,5	25,8	41,8
Belediye	30,6	28,6	37,4
Sağlık Kuruluşu	50,9	50,1	53,5

Bölgeler arasındaki farklılıklara bakıldığında ise, kolluk güçlerinin en yüksek oranda Ege bölgesinde, en düşük oranda ise Güneydoğu Anadolu bölgesinde; savcılık, mahkeme, sosyal hizmetler, muhtar ve belediyenin ise Güneydoğu Anadolu bölgesinde diğer bölgelere göre çok daha yüksek oranda dile getirildiği görülmüştür (Tablo 107). Başvurulabilecek kurumların işe yarama algısı açısından ise bölgeler

arasındaki temel farklar, en yüksek işe yarama algılarının kolluk güçleri için Ege; savcılık/mahkeme, sosyal hizmetler ve muhtarlar için İç Anadolu; belediye ve sağlık kuruluşları için ise Güneydoğu bölgesinde dile getirilmiş olmasıdır (Tablo 108).

Tablo 107. Bölgelere Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabileceği Beyan Edilen Kurumlar (%)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Kolluk güçleri	81,0	90,0	80,6	72,0	65,2	46,2	79,1
Savcılık, mahkeme	50,1	10,0	6,2	8,2	8,8	19,6	2,8
Sosyal hizmetler	24,0	20,1	11,1	21,3	12,4	20,4	8,9
Muhtar	4,3	5,0	1,8	5,2	4,1	17,9	0,9
Belediye	4,5	5,2	1,4	3,2	3,1	17,6	0,6
Sağlık Kuruluşu	7,8	11,1	7,8	4,6	6,4	19,0	3,1

Tablo 108. Bölgelere Göre Çocuğa Karşı Şiddet Tanıklığında Başvurulabilecek Kurumlara İlişkin İşe Yarama Algısı (%)

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Karadeniz
Kolluk güçleri	76,2	89,6	84,2	84,1	81,4	82,4	77,5
Savcılık, mahkeme	52,4	57,3	46,4	63,9	59,7	56,4	39,7
Sosyal hizmetler	76,4	63,5	54,2	76,8	61,8	64,5	56,6
Muhtar	24,9	30,6	19,2	38,9	37,0	35,1	24,6
Belediye	29,7	35,8	13,8	37,9	32,2	41,1	20,3
Sağlık Kuruluşu	49,7	51,4	41,3	53,8	51,8	61,2	44,3

4 / SONUÇ VE ÖNERİLER

Yürütölen araştırma kapsamında, 0-8 yaş arası çocuklara yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı, yöntemleri ve özellikle de şiddetin uygulanmasına neden olan etmenler ilgili elde edilen bilgiler bundan sonrası için çizilecek yol haritalarına ışık tutacak niteliktedir.

Araştırma ile elde edilen sonuçlardan bazıları, bazı konularda daha detaylı araştırmalar yapılması ihtiyacını ortaya koymakta, bazıları ise değiştirilmesi gereken politikalara dair fikir vermektedir. Bu bölümde bu alanlarda araştırma ekibinin tespit ettiği önerilere yer verilmiştir.

4.1 / Araştırma Önerileri

Çocuğa Yönelik İhmal Araştırması

Bu araştırma sonuçları, çocukların ihmal sayılan davranışlarla karşılaşma risklerinin yüksek olduğunu ve bölgelere göre de bu oranların değişebildiğini ortaya koymuştur. Örneğin, araştırmaya katılanların %65,5'i çocuklarının günde 2 saatten fazla TV izlediğini beyan etmiştir. Hiç TV izlememesi gereken 0-2 yaş arasındaki çocuklar için bile bu oranın %23,6 olduğu görölmektedir. Çocuğun doğum sonrası ilk bir yıl içinde düzenli sağlık kontrolüne götürmeme davranışı ise İç Anadolu'da %0,7 iken bu oran Ege'de %6,2'ye çıkmaktadır.

Bu sonuçlar; ihmalin nedenleri ve ihmal davranışını etkileyen faktörleri (çevre koşulları, erişilebilir hizmetler, bilgisizlik, gelenekler gibi) ayrıca araştırmaya ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Örneğin, Marmara bölgesinde çocukları evde tek başına bırakma davranışının diğer bölgelere göre daha yüksek (%12,0) olmasının sebebinin çekirdek ailelerin daha fazla olması ve annelerin çalışma ya da alışveriş gibi sebeplerle evden çıkmaları gerektiğinde yardım alabilecekleri kimsenin bulunmamasından mı, yoksa bilgi eksikliğinden mi kaynaklandığı anlaşıldığında; "bu bölgede eğitime mi ağırlık verilmeli, yoksa destek

hizmetlerine mi” sorusu daha kolay cevaplanabilecektir. Öte yandan olumluyu da anlamaya ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin; ihmal davranışlarının önemli bir kısmının görece daha az görüldüğü Karadeniz bölgesinde risklerin hangi yöntemlerle bertaraf edildiğini anlamak da gerekmektedir. Böyle bir araştırma, sosyo-ekonomik politikaların çocuklar üzerindeki etkilerini göstermek bakımından da önem ifade edecektir.

Çocuğun materyal gereksinimleri ile ailenin ihtiyaç gelir oranı karşılaştırmasının sonuçları da ihmal ile ilgili araştırma ihtiyacını desteklemektedir. Rahatça geçinecek geliri olduğunu söyleyenlerin %9,3’ü, çocuklarının kendine ait yatağı/beşiği olmadığını; %58,8’i ise gerekli okul malzemelerinin bulunmadığını beyan etmektedir. Bu sonuç TÜİK’in 2009 Yoksulluk Çalışmaları sonuçlarını anımsatmaktadır. Buna göre, Türkiye genelinde yoksulluk oranı %18 iken, 0-6 yaş grubu çocuk nüfusunda bu oran %24’e çıkmaktadır. Bu da çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasının önemi ve önceliği konusundaki tutumun geri planını araştırma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Çocuğa yönelik ihmal konusunda yapılacak bir araştırmanın şu konuları kapsamı önerilmektedir:

- Çocuğa yönelik ihmalin ne olduğuna ve neleri kapsadığına dair bakış açıları;
- Çocuğa yönelik ihmal davranışının nedenleri;
- Çocuğa yönelik ihmal davranışının toplumdaki çocukluk algısı, kadının statüsü ve aile yapısı ile ilişkisi;
- Çocuk gelişimi, çocuğun ihtiyaçları ve çocuklara yönelik riskler gibi konularda ailelerin bilinç düzeyleri.

Aile Eğitim Programları Etki Araştırması

Araştırmaya katılan ebeveynlerden, çok az bir bölümü (%7,0) aile eğitim/danışmanlık hizmetlerinden yararlandığını beyan etmiştir. Aile eğitim programına katıldığını beyan edenler ile katılmadıklarını beyan edenler arasında ihmal davranışı bakımından bir fark gözlenmemektedir. Duygusal ve fiziksel şiddet sayılan davranışlar bakımından ise bu tür bir eğitime katıldığını beyan edenlerin aynı zamanda daha fazla duygusal veya fiziksel şiddet beyanında bulunmaları dikkat çekicidir. Aile eğitimi/danışmanlığı almadığını söyleyenlerin %72,9’u düşük düzey duygusal şiddet beyan ederken, eğitim alanlarda bu oran %84,5’e çıkmaktadır. Yüksek düzey fiziksel şiddet ise eğitim/danışmanlık almadığını söyleyenlerin %1,0’ı tarafından beyan edilirken, bu oran eğitim/danışmanlık alanlar için %2,1’dir. Genel olarak düşünüldüğünde, ya bu eğitimlerin etkili olmadığı ya da bu ailelerin daha fazla bilgiye sahip oldukları için daha çok beyanda bulunduğu söylenebilir. Hangi ihtimalin doğru olduğunu araştırmak, özellikle aile eğitimleri ile ilgili strateji değişikliği önerisinin hayata geçirilmesi bakımından önemlidir. Ancak bu sonuç aynı zamanda aile eğitimlerinin etkililiğinin araştırılmasının da önemini göstermektedir. Aile eğitim programlarının yaygınlığı, etkililiği, bilinirliği ve bu programlar konusundaki algının araştırılması, aile eğitim programlarının yaygınlaştırılması stratejisine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Araştırması

Cinsel istismarın karşılaşma sıklığını ortaya çıkarmaya yönelik araştırmaların bu konudaki gerçeği ortaya koymayabileceği öngörülmektedir. Bu araştırmada da çok düşük bir be-

yan bulunmakla birlikte, beyan edilenler içerisinde resmi kurumlara bildirme ve destek alma oranlarının düşüklüğü (17 vakadan 7'sinin resmi kurumlara bildirildiği, 2'sinin danışmanlık desteği aldığı, 5'inin tedavi hizmetlerinden yararlandığı, 1'inin ise koruma altına alındığı beyan edilmiştir) dikkate alınarak, bu konu üzerinde bir araştırma planlanması önerilmektedir.

Bu araştırma da göstermektedir ki, cinsel istismarın sıklığını araştırma ile tespit etmek zor ve etik açıdan da zorlu bir konudur. Önerilen araştırmanın amacı sıklık tespitinden ziyade, toplumun cinsel istismar ile ilgili algısı ile istismar durumunda refleksini anlamaya ve cinsel istismar mağdurlarına yönelik hizmetlerin tanınırlığı ve etkililiğini tespite yönelik olmalıdır.

Çocuk Koruma Hizmetlerinin Bilinirliği Araştırması

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu bir çocuğa şiddet uygulandığını gördüklerinde kendilerinin müdahale edeceğini bildirmektedirler. İkinci sırada ise karışmama tercihi yer almaktadır. Yetkililere haber verme genellikle üçüncü sırada gelmektedir. Bunun tek istisnası çocuğun yaralanacak biçimde dövülmesidir. Bu durumda dahi araştırmaya katılan erkeklerin %53,7'si kadınların ise %44,8'i kendilerinin müdahale edeceğini; erkeklerin %35,1'i kadınların ise %39,8'i yetkililere haber vereceğini; erkeklerin %9,2'si kadınların ise %11,2'si karışmayı doğru bulmadıklarını beyan etmişlerdir. Bir çocuğa dayak atıldığını görenler bakımından yetkililere bildirim oranı ise çok düşüktür. Kadınların %12,1'i erkeklerin ise %10,9'u yetkililere bildireceğini beyan etmektedir. Bölgelere göre de bu tercihlerde önemli farklılıklar görülmektedir.

Oysa çocuk koruma sistemi açısından herkesin kendini çocuğa yönelik ihmal veya istismarı fark etme ve bildirmekten sorumlu görmesi çok önemlidir.

Bildireceğini söyleyenler açısından da tercih edilen başvuru makamları ilginçtir. Başvurulacak makam bakımından kolluğun %73,4 ile birinci sırada, sosyal hizmetlerin ise % 18,5 ile ikinci sırada tercih edildiği görülmektedir.

Bu verilerden hareketle; öncelikle istismara tanık olup bunu bildirmeme tercihinin nedenleri anlaşılmalı; aynı zamanda bildirimde bulunanlar ve hizmetten yararlananlar ile yapılacak bir araştırma ile süreç ve hizmetin etkililiği değerlendirilmelidir.

Ailede Rol ve Sorumluluk Dağılımı Araştırması

Araştırma, 8 yaşından küçük çocuklara dahi aile içinde kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmek (%4,2), sürekli olarak temizlik vb. ev işleri yapmak (%2,0), yaşlı bakımı (%1,0) gibi sorumluluklar verildiğini göstermektedir. Bu sorumlulukların çocuğun yaşı büyüdükçe artması muhtemeldir. Çok küçük yaşlarda verilen sorumluluk biçimlerinden hareketle, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek sorumluluklar verme alışkanlığının dikkate değer olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan araştırma sonuçları babanın ev içi işlerde sorumluluk almasının ihmal ve istismar konusunda kayda değer bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Çok az erkek ev işlerinde rol aldığını beyan ettiğinden mevcut veriden bir yargı oluşturmak mümkün değildir. Bu nedenle ailedeki rollere bakıldığında erkeklerin rollerine ve babalık rolüne de ayrıca bakmak yararlı olacaktır. Bu nedenle aile rolleri araştırmasının aşağıdaki iki konuyu kapsamı önerilmektedir:

- Aile içinde rol ve sorumlulukların dağılım biçimi ile ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuğun haklarını kullanma olanakları (eğitim, sağlık vb.) ve ihmal-istismar davranışları arasındaki ilişki;
- Babanın hangi koşullarda daha fazla sorumluluk aldığı, alınan sorumlulukların türleri, ev içi işlerde daha fazla sorumluluk alan erkeklerin aile içindeki diğer roller ve sorumluluklar ile ilgili tutumları, babanın aile içindeki rolü ile çocuğa karşı şiddet arasındaki ilişki.

Aile Geliri ve Destek Hizmetleri Araştırması

Ailenin ekonomik koşulları ile ihmal ve istismar arasındaki ilişki, çocuk sahibi ebeveynler için ekonomik desteğin önemini ortaya koymaktadır. İhtiyaç/gelir algısında en temel gereksinimlerini karşılayamadıklarını söyleyenlerin %78,7'si çocuklarına yönelik düşük düzey duygusal şiddet uyguladığını beyan ederken, rahatça yaşayacak gelir düzeyi olanlar için bu oran %68,8'e düşmektedir. Benzer şekilde yüksek düzey fiziksel şiddet için de bu oran %1,5'ten %0,4'e düşmektedir. Refah düzeylerine göre çocuğa yönelik şiddet oranlarına bakıldığında da, refah endeksi düşük olan ailelerde yüksek düzey duygusal şiddet beyan edenlerin oranı %5,6 iken, bu oran yüksek refah düzeyine sahip ailelerde %2,6'dır. Yüksek düzey fiziksel şiddet için oranlar ise %1,4'ten %0,8'e düşmektedir.

Çocuğa aile içinde verilen yükümlülüklerin ağırlığı gibi sonuçlar da ailenin olanaklarını ve bu olanakları kullanma biçimlerinin araştırılmasının önemi ortaya koymaktadır. Asgari ücretin, çocuk yardımlarının ve destek hizmetlerinin planlanmasında kullanılmak üzere bu alanda yapılacak araştırmanın şu konuları kapsamasa önerilmektedir:

- Aile geliri için asgari sınır, çocuğun refahı için asgari standartlar, bu standartların maliyeti;
- Aile destek hizmetleri ile sağlanan fayda, erişilebilir aile destek hizmetleri, erişebilen ve erişemeyen ailelere ait özellikler, bu hizmetlerden yararlanma yolları, hizmetlerin ailenin ve çocuğun yaşam kalitesine etkileri;
- Sosyal yardımların çocuklu ailelerde, çocuğun refahına katkısı ve bu katkıyı arttırmak üzere alınabilecek önlemler.

Bu araştırma yapılırken, gelir kırılmalık endeksinin yüksek düzey fiziksel şiddeti etkileme biçimindeki farklılığın nedenini de tespit etmek üzere bir çalışma yapılması düşünülebilir.

Şiddet ile İlgili Kampanya ve Haberlere Dair Algı Araştırması

Araştırmaya katılanların önemli bir bölümünün (%91,6) toplumda çocuğa karşı şiddeti çok önemli bir sorun olarak görürken kendi hayatlarında çok düşük oranlarda şiddet beyan ediyor olması dikkat çekicidir. Bu durum, bireylerin kendi pratikleri dışında bir yolla toplumda çocuğa karşı şiddet konusunda algı oluşturdıklarını düşündürmektedir. Şiddeti önlemeye yönelik pek çok kampanya bulunmaktadır; bu kampanyaların ve şiddet ile ilgili haberlerin şiddet davranışı ve algısı üzerine etkisini araştırmak özellikle yeni kampanyalarda kullanılacak dil ve yöntem konusunda aydınlatıcı olacaktır.

4.2 / Politika Önerileri

Anne-Baba Eğitimi

Araştırmanın aşağıdaki alanlarda elde ettiği bulgular, aile eğitiminin önemini ortaya koymaktadır:

- Ebeveynlik becerilerine yönelik herhangi bir eğitim veya danışmanlık hizmetinden yararlanan ebeveynlerin oranı (araştırmaya katılan ebeveynlerden sadece %7'si ebeveynlik becerilerine yönelik herhangi bir eğitim veya danışmanlık hizmetinden yararlandığını beyan etmiştir);
- Çocuklarına yönelik reddedici tutumları yüksek olan ebeveynlerin şiddet uygulama riskinin artması (EKRO puanı düşük olan ebeveynlerde düşük düzey duygusal şiddet beyan edenlerin oranı %69,4 iken EKRO düzeyi yüksek olanlarda bu oran %81,4'e çıkmaktadır);
- Çocukların düzenli olarak sağlık kontrolüne götürülmeme (%3,6), evde 1 saatten fazla tek başına bırakılma (%5,7), her gün en az iki saat televizyon başında zaman geçirme (%65,5), oyun parkı vb. yerlerde yanında yetişkin olmadan zaman geçirme (%32,1) gibi ihmal davranışlarının görülme yüzdelerinin yüksekliği;
- Çevre risk koşulları algısının çocukların dışarıda tek başına zaman geçirmesine izin verme tutumunu etkileme oranının düşüklüğü (çevre risk koşulları endeks ortalaması dışarıda tek başına zaman geçirmeyenler için 0,83 iken, geçirenler için 0,76'dır);
- Çocuğun kızdıran davranışlarına gösterilen tepkilerde etkisiz davranışların (%86,1) ve şiddet niteliğindeki davranışların (düşük düzey duygusal şiddet %23,7) yer alma oranı;
- Refah endeksi maddeleri ile çocuğun materyal gereksiniminin karşılaştırılmasından elde edilen çocuğun ihtiyaçlarına kaynak ayırma eğilimlerine ilişkin değerler (rahatça geçinecek geliri olduğunu söyleyenlerin %9,3'ü, çocuklarının kendine ait yatağı/beşiği olmadığını; %58,8'i ise gerekli okul malzemelerinin bulunmadığını beyan etmektedir).
- Eşler arasında uyuma göre çocuğa yönelik şiddet beyan oranlarındaki farklılık (uyumlu olduklarını belirten katılımcıların ailelerinde odak çocuğa yönelik düşük düzey duygusal şiddet %70,6; fiziksel şiddet %19,1 iken, bu oranlar uyumsuz olduklarını belirten katılımcıların ailelerinde %81,7 ve %31,3'tür.)

Bu bulgular, her ebeveyn ve çocuğun bakımını üstlenmiş kişi için erişilebilir ve etkililiği kanıtlanmış anne-baba eğitim programları bulunması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Çocuğun yaşına göre anne-babayı kızdıran davranışlar farklılaşmaktadır. 0-2 yaş için yemek yememe, uykudan uyandırma, sebepsiz ağlama gibi davranışlar en çok kızdıran davranışları oluştururken, 2 yaşın üzerinde bunların yerini söz dinlememe, gürültü yapma, ortalığı dağıtma almaktadır. Bu da yaş grupları ve ebeveynlerin zorlandıkları konulara göre becerilerini geliştirecek eğitim programları ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Bu eğitim programları en az aşağıdaki konuları kapsamalıdır:

- Çocukluk dönemi ve ihtiyaçları, riskler ve koruma yolları;
- Çocuk ve ergenlerin zor davranışlarını anlama, çocuğun gelişimini destekleyici disiplin yöntemleri, aile içi iletişim;
- Eşler arasında çocuğun eğitimi ile ilgili konularda tutarlılık (uyum).

Türkiye’de halihazırda birden fazla anne-baba eğitim programı bulunmaktadır. Bu alandaki gelişmeler dikkate alındığında ilerleme ve iyileşme için, uygulanan programların etkililiğinin değerlendirilmesi, bütün nüfus için erişilebilir kılınması, ihtiyaca uygun biçimde farklı alternatiflere sahip olması gerekmektedir. Eğitimlerin çocuğun büyümesi ile gelişen ihtiyaçları karşılayacak biçimde zamana yayılması ve yenilenmesi, kısa süreli eğitimleri takiben anne-babalara danışma olanaklarının tanınması gibi tutum ve becerileri pekiştirici yöntemleri içermesi de sağlanmalıdır.

Araştırmanın babalar ile ilgili bulguları da baba eğitim programları ve babaların da katılacağı eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır. Babanın iş nedeniyle evden uzak olması duygusal ve fiziksel şiddet oranlarında belirgin etkiler yaratmaktadır. Baba evden uzakta olduğunda %76,9 olan düşük düzey duygusal şiddet oranı, babanın eve gelmesi ile %73,5’e düşmektedir. Yüksek düzey duygusal şiddet için bu oranlar %5,6’dan %4,0’a, düşük düzey fiziksel şiddette ise %26,8’den %22,2’ye düşmektedir. Ancak babanın evde olduğu durumlarda yüksek düzey fiziksel şiddet oranları yükselmektedir. Babanın evden 1 aydan fazla uzakta kaldığını söyleyenler arasında yüksek düzey fiziksel şiddet beyan edenler %0,8 iken, babanın evde olduğu durumlarda beyan edilen oran %1,2’dir. Bu nedenle, aile eğitim programlarının babaları da kapsamı özel bir önem kazanmaktadır.

Aile Danışmanlık Hizmetleri

Aile içinde çocuğa yönelik şiddet içeren davranışlar gösterildiğini beyan eden ebeveynlere sorulan bu davranışların nedenini anlamaya yönelik soruya verilen cevaplara bakıldığında, ‘öfkenin kontrol edilememesi’nin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Şiddete başvurma sebebi olarak öfkesini kontrol edemediğini beyan edenlerin oranı yüksek düzey duygusal şiddet için %61,1; düşük düzey fiziksel şiddet için %47,2; yüksek düzey fiziksel şiddet için ise %56,1’dir. Bu veriler, bakım verenlerin çocuğun davranışı karşısında kendi duygularını kontrol etme ve bu duyguları daha yapıcı bir şekilde taşıma becerilerinin geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, çocuğun bakımında sorumluluk üstlenen bütün aile bireyleri bakımından olumlu disiplin yöntemlerini öğrenmek kadar, kendi duygularını kontrol etme becerisini kazandırıcı danışmanlık ve tedavi niteliğinde hizmetlerin bulunması da çok önemlidir. Nüfusa oranlı biçimde aile danışmanlık ve tedavi hizmetleri bulunan birimlerin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Bu hizmetlerde bir öncelik belirlemek gerekirse araştırmanın aşağıda yer verilen bulguları kullanılabilir:

- Anne-babaların eğitim düzeyleri düştükçe şiddet uygulama riskinin arttığı görülmektedir. Hiç okula gitmemiş annelerde yüksek düzey duygusal şiddet beyan edenlerin oranı %12,2 iken, bu oran 8 yıl gitmiş olanlarda %2,6’ya, 15 yıl gidenlerde %0,7’ye düşmektedir.
- Ailenin ekonomik durumu ile şiddet arasında etkileşim olduğu görülmektedir. Araştırma aynı zamanda en yoksul ailelerin destek hizmetlerinden yararlanma olanaklarının diğer ailelere göre daha düşük olduğunu da ortaya koymaktadır. Örneğin rahatça yaşayacakları geliri olduğunu söyleyenlerin %30’u buldukları çevrede toplum merkezi olduğunu beyan ederken, en temel gereksinimlerini karşılayamadığını söyleyenlerde bu oran %10’un altında kalmaktadır.

Bu bulgulardan hareketle, eğitim düzeyi düşük ve ekonomik sorunları olan ailelerin eğitim, danışmanlık ve aile destek hizmetlerinden öncelikle yararlanmasını sağlayacak bir

planlama yapılabilir. Ancak, oransal olarak fark olsa bile, çocuğa yönelik şiddeti bir bölgeye veya sosyo-ekonomik gruba ait bir sorun olarak tarif etmek mümkün değildir. Araştırmanın ortaya koyduğu, şiddetin her ekonomik düzeyde varlığını sürdürdüğünü ve sosyal çevreye ait özelliklerin çocuk ihmal ve istismarı açısından çok da etkili olmadığını gösteren sonuçlar da bunu destekleyecek niteliktedir. Bu nedenle aile eğitimi, danışmanlık ve destek hizmetlerinin ülkenin genelinde ve bütün nüfusun ulaşabileceği biçimde yaygınlaştırılması ana hedef olmalıdır.

Aile Destek Hizmetleri

Çocukların ev içi bakım yükü (kardeşine bakma sorumluluğu %4,2; ev işleri %2,0) gibi çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen aile içi pratiklere ilişkin veriler aile destek hizmetlerine yönelik ihtiyacın önemini ortaya koymaktadır. Ailede engelli bireyin bulunması ile çocuğa yönelik şiddet arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir. Düşük düzey duygusal şiddet engelli bireyin olmadığı durumlarda %73,2 oranında beyan edilirken, engelli bireyin olduğu durumlarda %80,2 olarak beyan edilmektedir. Yüksek düzey fiziksel şiddet de %10'dan %2,5'e çıkmaktadır. Çok çocuk, tek ebeveyn, çalışan ebeveyn, ailede engelli veya yaşlı bulunması gibi çocuğun bakım ve ilgi ihtiyacını karşılama konusunda ebeveynlerin zorlanabileceği haller için, ebeveynin kendine veya çocuğuna daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak bakıcı temini, bakım hizmetleri sunma gibi alternatifler geliştirilmelidir. Aynı zamanda aile destek hizmeti sunulan her durumda (engelli, yaşlı bakımı vb.) hazırlanacak sosyal inceleme raporunda ailedeki çocukların özel olarak dikkate alınması çocuk ihmal ve istismarını önleme politikasının bir parçası olmalıdır.

Aynı zamanda, ailenin son bir yıl içinde yaşadığı travmatik olayların, en temel gereksinimlerini karşılayamayanlar arasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin en temel gereksinimlerini karşılayamadığını söyleyen grupta eşler arası şiddetli geçimsizlik beyan edilme oranı %12,0; işten çıkarılma oranı %28,0 iken, rahatça yaşayacak geliri olduğunu söyleyenler bakımından bu oranlar %3,7 ve %3,2'dir. Travmatik olay endeksi düşük ailelerde çocuğun şiddete tanıklık ettiğini beyan edenlerin oranı %3,5 iken, yüksek olan ailelerde bu oran %13,4'e çıkmaktadır. Bu veriler de aile destek hizmetlerinin önleyici yaklaşımla planlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Temel Gelir Güvencesi

Sosyal yardım desteklerinin, ailenin gelire sahip olmaması koşuluna bağlı olarak verilmesi, asgari ücretin yoksulluk sınırının altında, sosyal yardımın ise asgari ücretin de altında olması, çocuk ihmal ve istismarını önleme politikası kapsamında gözden geçirilmesi gereken uygulamalardır. Zira, bu araştırma ailenin ekonomik koşulları ile ihmal ve istismar arasında doğrudan ve önemli bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ailenin ihtiyaç/gelir oranı ve çocuğa yönelik şiddet oranları karşılaştırıldığında; en temel gereksinimlerini karşılayamadığını söyleyenler bakımından düşük düzey duygusal şiddet beyan etme oranı %78,7 iken, rahatça yaşamak için geliri olduğunu söyleyenlerde bu oran %68,8'e düşmektedir. Yüksek düzey fiziksel şiddet ise bu oranlar %1,5'ten %0,4'e düşmektedir.

Ailenin ekonomik durumu, çocuğa yönelik şiddette belirgin etkisi olan diğer faktörlerle de ilişkilidir. Ekonomik durum ile sosyal çevre olanaklarından yararlanma arasında ters yönde bir ilişki görülmektedir. En temel gereksinimini karşılayamayanların mahalle ola-

naklarına (oyun parkı, kreş, sağlık ocağı, toplum merkezi vb.) erişimi diğer gruplara göre daha düşüktür.

Benzer biçimde ekonomik durum, ebeveyn ruh sağlığı ile de ilişkili görülmektedir. Ailenin gelir durumu düzeldikçe ruh sağlığı ile ilgili semptomlarda belli bir azalma olduğu görülmektedir. Ebeveyn ruh sağlığı değerlendirmesi kapsamında kullanılan kendini değerlendirme ölçeğinde (KDÖ) en temel gereksinimlerini karşılayamayanlar bakımından ortalama 7,4 olarak tespit edilirken, rahatça yaşayacak geliri olanlarda bu ortalama 4,1'dir.

Bütün bunlar göstermektedir ki, çocuğun asgari yaşam standardına sahip olması için ailesinin desteklenmesi hakkının hayata geçirilmesi, çocuğa yönelik şiddet ile mücadelenin öncelikli konularından biridir. Ekonomik durum, tek başına şiddetin sebebi olmamakla ve hatta diğer sebepler olduğunda en etkili sebep olarak görülmemekle birlikte, şiddetti etkileyen birçok sebebin arka planında bulunması sebebiyle çok önemlidir.

Bu nedenle, çocuğu olan her aile için temel gelir güvencesi sağlanmalı, çocuk yardımları ve asgari ücret belirlemesi ailedeki çocukların ihtiyaçları dikkate alınarak yapılmalı ve çocuğa yönelik şiddeti etkileyen ekonomik durumla da ilişkili olan bütün diğer faktörleri (ruh sağlığı, eğitim, mahalle olanakları vb.) de dikkate alarak yaşam standardını destekleyecek olanaklar (gelire ek verilecek ve bazı hizmetlerden yararlanmayı sağlayan haklar, teşvikler vb.) ile birleştirilmelidir.

Sosyal Yardım Politikası

Araştırma, aile gelirinde düşüklük, eğitim düzeyinin düşük olması, ailede çocuk sayısının yüksek olması veya hane halkının kalabalık olması gibi sebeplerin ihmal ve istismar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bunlar birbirileri ile de aynı biçimde etkileşim içinde olduklarından, aileye yönelik sosyal destek hizmetleri verilirken çocuğun ihtiyaçları her zaman öncelikli olmalıdır. Aile desteği hangi sebeple alırsa alsın, ailede bir çocuk var ise onun bu süreçte nasıl etkileneceği, ihtiyaçları dikkate alınmalı ve sosyal yardımlar da buna göre organize edilmelidir.

Bunun yanında, araştırma bulgularına göre, ailede engelli bir bireyin olmadığı hanelerde odak çocuğa düşük düzey duygusal şiddet uygulama beyanı %73,2'den ailede engelli bireyin olması ile %80,2'ye, düşük düzey fiziksel şiddet uygulama beyanı da %21,9'dan %30,2'ye yükselmektedir. Benzer şekilde, yüksek düzey duygusal şiddet oranı %3,9'dan %6,8'e, fiziksel şiddet oranı ise %1,0'dan %2,5'e çıkmaktadır. Şiddet tanıklığı da engelli bireyin olmadığı durumlarda %5,6 oranında beyan edilmişken, olduğu durumlarda bu oran %12,4 olmaktadır. Bu da ailede engelli, yaşlı gibi bakım gerektiren birinin varlığı halinde aileyi destekleyecek sosyal yardım politikalarını önemli hale getirmekte, aynı zamanda da engelli, yaşlı yardımı gibi yardımlar yapılırken çocukların dikkate alınmasını sağlayacak bir modele ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda, çocuk için sağlanacak sosyal yardımlarda çocuğun refahı için gerekli malzemelerin temini de öncelikli konulardan olmalıdır. Araştırma çocukların önemli bir bölümünün (%26,6) kendine ait bir yatağının olmadığını – ki, bu durum cinsel istismar için önemli bir risk olarak kabul edilmektedir – gerekli okul malzemelerinin (%59,6) veya yaşına uygun kitaplarının (%45,2) bulunmadığını ortaya koymaktadır. Refah endeksi materyalleri ile çocuğun materyal gereksinimleri karşılaştırıldığında ise, plazma TV'ye sahip ailelerin

%86,5'inde odak çocuğun kendine ait yatağı olmadığı, %43,7'sinin ise gerekli okul malzemelerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu verilerin ortaya koyduğu ihtiyaçlar dikkate alınarak sosyal yardımlar sadece nakdi olarak değil aynı zamanda da çocuğun materyal gereksinimi dikkate alınarak aynı olarak sağlanmalıdır.

Sosyal Hizmet Birimleri

Araştırma, ebeveynin geçmişinde şiddet görmüş olması, yoksulluk, eğitim eksikliği, halihazırda ebeveynlerden birinin şiddete maruz kalıyor olması gibi bazı faktörlerin ihmal ve istismara zemin oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Şiddetin önlenmesi bakımından erken fark etme ve bertaraf etmeye yönelik hizmetler sunma Devletlerin önemli görevlerinden biridir. Oysa ailelerin erişebildikleri hizmetler değerlendirildiğinde sosyal hizmet faaliyeti veren kuruluşların nüfusun %20,5'i bakımından erişilebilir olduğu, erişebilecekler arasından da %30,9'unun hizmetten yararlandığı görülmektedir. Raporun bu bölümünde öneriler kapsamında yer alan geliştirilmesi gereken stratejilerin hemen hepsi erişilebilir olmak zorundadır. Bu nedenle hem fark etme hem de önleme yükümlülüğünün yerine getirilmesi, sosyal hizmetlerin en küçük idari birim (mahalle) dikkate alınarak örgütlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Eğitim Politikası

Anne-babaların eğitim düzeyleri ile şiddet uygulama beyanı arasındaki ilişki birçok öneriye gerekçe teşkil eder niteliktedir. Araştırma, annelerde eğitim yılı ortalamasının 7,0; babalarda ise 8,6 yıl olduğunu söylemektedir. Hiç okula gitmemiş annelerde yüksek düzey duygusal şiddet beyan edenlerin oranı %12,2 iken, bu oran 8 yıl gitmiş olanlarda %2,6'ya, 15 yıl gidenlerde se %0,7'ye düşmektedir. Eğitim, ekonomik durum ve şiddet arasındaki ilişkiye bakıldığında eğitim yılının artmasının hemen bütün şiddet türleri bakımından her ekonomik seviye için çocuğa yönelik şiddeti azaltıcı bir etkisi olduğu görülmektedir.

Geleceğe yönelik bir yatırım olarak, okul dışında kalma ile mücadele ve telafi eğitimleri gibi alternatifler ile her çocuğun asgari olarak zorunlu eğitim süresi olan 12 yılı tamamlamasını sağlamak ve temel eğitim içerisinde bireylerin yaşam becerileri ve özellikle de çatışma çözme becerilerini geliştirici programlara yer vermek uzun vadeli stratejilerde öncelikli hedef olmalıdır.

Nüfus Artış Politikası

Araştırma, ailedeki çocuk sayısının ve hane halkı sayısının ihmal ve şiddet üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin ailedeki çocuk sayısı arttıkça yüksek düzey duygusal şiddet istikrarlı biçimde artmaktadır. 1 çocuğu olan ailelerde yüksek düzey duygusal şiddet beyan edilme oranı %2,2 iken, 2 çocukta bu oran %3,3'e, 3 çocukta %5,2'ye, 5 çocukta %9,6'ya çıkmaktadır. Bu veriler ışığında gözden geçirilmesi gereken en önemli politikardan biri her ailenin en az 3 çocuk sahibi olmasını talep eden hükümet politikasıdır. Elde edilen veriler çok çocuğun şiddete doğrudan sebebiyet verdiğini söylememektedir. Ancak çok çocuklu ailelerde şiddet daha fazla beyan edilmektedir. Burada yapılması gereken ya 3 çocuğa göre ihtiyaç duyulacak hizmetlerin öngörüsünü yaparak bu hizmetleri eksiksiz yerine getirmek üzere bir politika geliştirmek; ya da Devletin bu

hizmetleri gerçekleştirme olanaklarına bakarak nüfusun büyüme hızını belirlemek ve ona göre bir politika izlemektir.

İstismar Mağdurlarına Yönelik Destek Hizmetleri

Araştırma sonuçlarında yüzde olarak düşük düzey duygusal şiddet daha yüksek çıkmakla birlikte, cinsel istismar, fiziksel ve duygusal istismarın ağır biçimleri konusunda araştırmanın ortaya koyduğu oranlar, nüfusa göre bakıldığında pek çok çocuğun ciddi istismar tehdidi altında olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılanların %0,4'ü odak çocuğa yönelik cinsel istismar beyanında bulunmuştur. Türkiye'de 0-8 yaş grubunda yaklaşık 10 milyon çocuk bulunduğu varsayılırsa bu oran yaklaşık olarak 40 bin çocuğu işaret eder. Benzer şekilde yüksek düzey fiziksel şiddet beyan edilme oranı %1,1'dir; bu da yaklaşık olarak 110 bin çocuk demektir. Düşük düzey fiziksel şiddet ve duygusal şiddet türleri için bu sonuçlar çok daha fazla sayılara işaret etmektedir. Güncel ve ağır tehlikeler için mağdurlara yönelik destek hizmetlerinin çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılması ve kolay erişilebilir hale getirilmesi önemlidir. Telefon hatları, danışmanlık hizmetleri, sığınmaevleri bunların başında gelmektedir.

Bu hizmetler uzun vadeli politikalar bakımından da önemlidir. Zira araştırma ebeveynin geçmiş şiddet deneyimi ile çocuğa yönelik şiddet arasında ilişki bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Genel olarak bakıldığında, çocukluğunda şiddet deneyimi olan bakım verenlerin daha yoğun ihmal, duygusal ve fiziksel şiddet beyan ettikleri görülmektedir. Örneğin, çocukluğunda fiziksel şiddet deneyimi olmadığını söyleyen annelerin %21,5'i çocuğu için düşük düzey fiziksel şiddet uygulandığını beyan ederken, şiddet geçmişi olduğunu söyleyen anneler için bu oran %38,8'e çıkmaktadır.

Ruh Sağlığı Tedavi Hizmetleri

Araştırma hem ebeveynin ruh sağlığı problemlerine sahip olmasının, hem de ebeveynlerin kendi geçmişlerinde ve bugün şiddete maruz kalıyor olmalarının aile içinde çocuğun şiddet görme riskini arttırdığını ortaya koymaktadır.

Ebeveyn ruh sağlığı değerlendirmesinde kullanılan ölçeklerden biri olan Kendini Değerlendirme Ölçeğine (KDÖ) göre eşik altı ve eşik üstü olan gruplar çocuğa yönelik ihmal ve şiddet ile çocuğun şiddet tanıklığı üzerinden karşılaştırıldığında; eşik üstü grubun beyan ettiği odak çocuğa yönelik yüksek düzey duygusal şiddet %3,3 iken, eşik üstü grupta bu oran %6,4'e çıkmaktadır. Eşik altı grubun beyan ettiği odak çocuğun şiddet tanıklığı %3,5 iken, eşik üstü grubun beyan ettiği oran %13,4'tür.

Bu risk, ruh sağlığı hizmetlerinin önemine dikkat çekmektedir. Ruh sağlığı hizmetleri bütün nüfus bakımından rahatlıkla erişilebilir nitelikte değildir. Ruh sağlığı tedavi hizmetlerinin hem kalite hem de ücret bakımından erişilebilir hale gelmesi sağlanmalıdır.

Aynı zamanda, araştırma bulgularına göre, çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalmadığını söyleyen annelerin çocuklarına yönelik düşük düzey duygusal şiddeti beyan oranları %72,9 iken, maruz kaldığını söyleyen annelerde bu oran %83,3'tür. Aynı grupların düşük düzey fiziksel şiddet beyanları karşılaştırıldığında bu oranlar birinci grupta %21,5 ikinci grupta ise %38,8'dir.

Annenin halihazırda yaşadığı şiddet deneyimine bakıldığında ise, güncel fiziksel şiddet deneyimi olmadığını söyleyenlerin duygusal şiddet beyan etme oranları %75,0 iken, fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyen annelerde bu oran %86,4'e çıkmaktadır. Fiziksel şiddete bakıldığında ise birinci grup anneler çocuklarına yönelik %24,7 oranında düşük düzey fiziksel şiddet uygulandığını beyan ederken; ikinci grup annelerde bu oran %47,0'a çıkmaktadır. Babalarda ise güncel fiziksel şiddet deneyimi olmadığını söyleyenlerde fiziksel şiddet beyan oranı %14,5 iken, güncel fiziksel şiddet deneyimi olanlarda bu oran %23,1'dir.

Anne ve/veya babanın geçmişte veya halihazırda şiddete maruz kalması ile çocuğa yönelik şiddet arasında bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Bu ilişki maruz kalınan şiddetin türü ve maruz kalanın cinsiyetine göre değişen oranlarda görülmekte ise de, bir istisna dışında her zaman çocuğun şiddete maruz kalması bakımından önemli bir risk oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bir tek, kadınların geçmişte yüksek düzey fiziksel şiddete tanık olmaları veya maruz kalmaları halinde çocuğa yönelik şiddet beyanında azalma gözlenmektedir. Onun dışındaki bütün hallerde çocukluğunda şiddete maruz kalan veya tanıklık eden anne-babalar çocuklarına yönelik daha fazla fiziksel veya duygusal şiddet uygulandığını beyan etmektedirler. Babaların geçmiş veya güncel şiddet deneyiminin, çocuklarına yönelik şiddet beyanı bakımından annelere göre biraz daha fazla etkili olduğu da gözlenmektedir. Bu nedenle tedavi hizmetleri bakımından şiddet mağduru veya tanığı erkek çocuklarının özel olarak dikkate alınması gerekir.

Tedavi hizmetleri bakımından bu sayıların ortaya koyduğu bir diğer önemli konu da, şiddete tanıklığın doğrudan şiddet uygulanması kadar etkili olduğudur. Çocuklukta fiziksel şiddet tanıklığı olmadığını söyleyen babaların % 67,0'ı çocuklarına yönelik düşük düzey duygusal şiddet beyan ederken; olduğunu söyleyen babalarda bu oran %77,6'dır. Dolayısıyla ruh sağlığı tedavi hizmetlerinin sadece şiddete maruz kalanlar bakımından değil, şiddete tanıklık edenler bakımından da erişilebilir olması gerekmektedir.

Şiddete Tanıklığın Korunma Sebebi Olarak Kabul Edilmesi

Araştırma ev içinde şiddete tanıklık eden çocukların şiddete maruz kalma ihtimallerinin arttığını göstermektedir. Aile içinde şiddetin bulunduğu durumlarda, çocukların büyük oranda buna tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Aile fertleri arasındaki fiziksel şiddetin %67,1'ine; ebeveyne yönelik fiziksel şiddetin ise %69,9'una çocukların tanıklık ettiği beyan edilmektedir. Çocukların yaşı büyüdükçe tanıklığın da arttığı anlaşılmaktadır. 0-2 yaş için beyan edilen oran %2,9; 2-5 yaş için %6,6; 5-8 yaş için %7,3'tür.

Bu bulgular, çocuğun fiziksel şiddetten korunması ile ilgili olarak yapılması gerekenler arasında, aile içi şiddeti fark etme ve önlemeye yönelik olanları öne çıkarmaktadır. Eğer aile içinde şiddet var ise, buna müdahale etmekten sorumlu kurumlar çocuk o anda şiddete uğramamış dahi olsa, uğrama riskinin yüksekliğinin bilincinde olarak hareket etmelidir. Bu bilinç bir dizi çalışmayı gerekli kılar:

- Aile içi şiddet vakalarında koruyucu hizmetlerden yararlanmak için şiddet mağduru olma koşulu aranmamalıdır. Şiddete tanıklık korunma sebebi kabul edilmelidir.
- Her aile içi şiddet vakası bildiriminde mutlaka çocukların durumunun özel olarak ele alınmasını sağlayacak hizmet prensipleri oluşturulmalıdır.

- Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik hizmetler (telefon hattı, sığınma evi, her tür destek hizmetleri vb.) yaygınlaştırılmalı ve etkinleştirilmelidir.
- Aile içi şiddet mağdurları ile çalışan profesyonellerin bu sürecin çocuklara etkisi konusunda uzmanlaşmaları sağlanmalıdır. Aile içi şiddetin varlığı ve buna çocuğun tanıklık etmesinin fiziksel şiddete etkisi dikkate alındığında, kısa vadeli stratejiler bakımından aile içi şiddet ortamlarında çocuğa özel bir önem verilmesini sağlamaya yönelik çalışmalar öncelik kazanmaktadır.

Erken Uyarı Sistemi

İhmal maddelerinin birbirleri ile olan ilişkisi ihmal davranışlarının herhangi birinin zamanında fark edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Örneğin ilk 12 ay içinde düzenli sağlık kontrolüne götürülmemiş çocukların %48'i dışarıda yetişkin olmadan zaman geçirmekte; %32'sinin ebeveynleri arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımadığı beyan etmektedir. Bu veriler de göstermektedir ki, çocukların bazı konularda ihmal ediliyor olmaları, diğer bazı alanlarda da ihmal edilme riskleri hakkında fikir vericidir.

Araştırma aynı zamanda ailede şiddet uygulandığını beyan eden katılımcıların odak çocuklara yönelik ihmal düzeyinin, şiddet uygulanmadığını beyan edenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, ihmal ve şiddet arasında olası bir ilişkiye işaret etmektedir. Örneğin düşük düzey duygusal şiddet uygulanmadığını beyan edenlerde ihmal endeksi 0,75 iken, uygulandığını beyan edenlerde 1,45'tir. Dolayısıyla örneğin çocuğun düzenli sağlık kontrolüne götürülmemesi bir işaret olarak kabul edilip, diğer faktörlerin incelendiği bir sosyal hizmet desteği devreye girerse diğer alanlardaki ihmallerin ve bundan doğacak zararların ve de istismarın fark edilmesi ve önlenmesinin mümkün olacağı söylenebilir.

Araştırmanın ortaya koyduğu başka bazı ipuçları erken uyarı sisteminde kullanılabilecek niteliktedir. Örneğin ev içi bakım yükü yüksek olan çocukların şiddete maruz kalma ve tanıklık etme oranları da yüksektir. Çocuklarının ev içi bakım yükünün düşük olduğunun söylendiği hallerde çocukların yüksek düzey duygusal şiddete maruz kaldıkları %4,6 oranında beyan edilirken, ev içi bakım yükünün yüksek olduğu hallerde bu oran %9,3'tür.

Veri Toplama Sistemi

Araştırmanın ortaya koyduğu veriler, anne ve babaların belli bir dönem içerisinde odak çocuğa yönelik şiddet uygulandığına dair beyanlarına dayanmaktadır. Bu beyanların tam gerçeği yansıtmayabileceği öngörülmektedir. Durumun anlaşılabilmesi için çocuğa yönelik hizmetler içerisinde riski fark etme, bildirme ve müdahale etme mekanizmaları oluşturulurken mutlaka etkin bir veri toplama sistemi de oluşturulmalıdır. Fark edilen, bildirilen, müdahale edilen, koruma sistemi içinde çözülen veya adli sisteme intikal eden durumlarda hem güncel sayıları hem de nedenleri ve sonuçları takip etmeyi sağlayacak verilerin kaydı tutulmalı ve bunlar üzerinde analizler yapılmasını sağlayacak bir araştırma mekanizması oluşturulmalıdır.

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARAŞTIRMASI

EK / KATILIMCI ONAM FORMU: A

Türkiye'de Çocuk Yetiştirme Tutum Araştırması için Onam Formu

Bu bilgilendirme formu, araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan, 0-8 yaş arasındaki çocukların BİRİN-CİL DERECE BAKIMINDAN sorumlu anne baba ya da diğer yetişkin için hazırlanmıştır.

Ana Araştırmacı: Doç. Dr. Serra Müderrisoğlu

Kurum: Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü

İletişim: Tel: (0212) 359 73 24

E-mail: serra@boun.edu.tr

Araştırmayı Yürüten Ekip: Frekans Araştırma

İletişim: Tel: (0212) 225 00 00

E-mail: frekans@frekans.com.tr

AÇIKLAMA:

İyi Günler,

İsmim ....., Frekans Araştırma için çalışıyorum. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Serra Müderrisoğlu liderliğinde Türkiye'deki çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili bir araştırma yürütülüyor.

Bu Türkiye çapında yürütülen bir araştırma. Bu araştırmanın Türkiye'de çocuklar ve ailelerine yönelik hizmetleri iyileştirmek için çok önemli olduğuna inanıyoruz. Dünyanın birçok yerinde bu şekilde araştırmalar yapılmakta ve sonuçları hizmetlerin geliştirilmesi için kullanılmaktadır.

Bu çalışma için Türkiye'deki çeşitli illerden 4.000 kişi ile görüşme yapmaktayız. Sizin hanenizi de bu çalışma için tesadüfen seçtik. Sizinle bu araştırma kapsamında yaklaşık 40 dakika sürecek bir görüşme yapmak isteriz. Bu özel bir görüşmedir; bize vereceğiniz tüm cevapların gizli kalacağını, isim ve adres bilgilerinizin başka kişi ve kurumlarla paylaşılmayacağını özellikle belirtmek istiyorum. Cevap vermek istemediğiniz soruları geçebilirsiniz ya da görüşmeyi istediğiniz noktada sonlandırabilirsiniz.

Bu çalışmaya katılmanızı çok isteriz çünkü görüşleriniz bizim için çok değerli ve önemli. Sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde katkı sağlayacaktır.

Bu görüşmeyi yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞMEYİ KABUL ETTİ	GÖRÜŞMEYİ REDDETTİ
Kabul ettiyse,	Kabul etmediyse,
GÖRÜŞME İÇİN SEÇİLEN KİŞİYE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN. GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN. BAŞ BAŞA KALABİLECEĞİNİZ BİR YERE GEÇİN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.	GÖRÜŞME İÇİN SEÇİLEN KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.
GÖRÜŞMECİ TARAFINDAN DOLDURULACAKTIR.	
GÖRÜŞME İÇİN SEÇİLEN KİŞİYİ SORU KAĞIDI HAKKINDA BİLGİLENDİRDİĞİMİ VE ONAYINI ALDIĞIMI BEYAN EDERİM.	
İMZA	TARİH

Frekans Araştırma Tel : (0-212) 2968590	ÇOCUK YETİŞTİRME ARAŞTIRMASI [ÇOCUĞUN BAKIMINDAN 1. DERECEDE SORUMLU KİŞİ]	KÜME NO	SIRA NO	ANKET NO
--	---	---------	---------	----------

A. ANE ALKI İLE İLGİLİ DEMOGRAFİK VERİLER

EVDEKİ 0-8 YAŞ ARASI ÇOCUĞUN / ÇOCUKLARIN BİRİNCİL DERECEDE BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ SİZ MİSİNİZ?

1- HAYIR--> BİRİNCİL DERECEDE SORUMLU KİŞİYLE GÖRÜŞME İSTEYİN YOKSA ANKETİ SONLANDIRIN.

2- EVET-> ANKETE DEVAM EDİNİZ

Hedef Çocuk	Kişi No	İsim (her bir hane halkı üyesi için)	Görüşülen kişi ile yakınlığı	Çocuğun durumu	Cinsiyeti	Doğum tarihi	Doğum yılı bilinmiyorsa YAŞ	Öğrenciyse devam ettiği / Mezunsu bitirdiği okul	Terk etmişse, kaçınıcı sınıftan terk?	Çalışma durumu
İŞARETLEYİN			(1) Eşi (2) Çocuğu (3) Anne-Baba (4) Kayınvalide / Kayınpeder (5) Akraba Diğer (Yazınız) ...	(1) Öz edinilmiş (2) Eviat (3) Koruyucu aile (4) (sadece çocuklar için sorun)	(1) Erkek (2) Kadın	Gün / Ay / Yıl	YAŞ (Yazınız)	(1) Eğitimi yok/ ilkokulu bitirmemiş (2) Anasınıfı (3) İlkokul terk (4) İlkokul (5 yıl) (5) İlköğretim terk (6) İlköğretim (8 yıllık) (7) Ortaokul terk (8) Ortaokul (9) Lise terk (10) Lise (11) Üniversite terk (12) Üniversite ve üzeri	(Yazınız)	(1) Tam zamanlı (haftada 40+saat) (2) Kısmi zamanlı (part-time) çalışıyor (3) Mevsimlik işte çalışıyor (4) Ücretsiz aile işçisi (altının işyerinde, bahçesinde, vb. çalışıyor) (5) Ev kadını (6) Emekli (7) Öğrenci (8) İşsiz fakat gelir sahibi (kira, vb.) (9) İşsiz (10) Hastalık vb. nedenlerle çalışmıyor
2	Görüşülen kişi		Kendisi							
3	2. kişi									
4	3.kişi									
5	4. kişi									
6	5. kişi									
7	6. kişi									
8	7. kişi									
9	8. kişi									
10	9. kişi									
	10. kişi									

a	b	c	ç	d	e	f	g	ğ	h	ı	i	j	k	l	m	n	o	ö	p	r	s	ş	t	u	ü	v	y	z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

B. HANE DIŞINDA YAŞAYAN ÇOCUK

B.0 [HC].....'nin nesi oluyorsunuz?

1	Annesi
2	Babası
	Diğer (Yazınız).....

B.1 Herhangi bir nedenle hane dışında yaşayan 18 yaş altı çocuğunuz var mı?

1	Var
2	Yok → B3'E GEÇİN

B.2 Var ise yaşlarını, cinsiyetlerini ve nerede kaldıklarını söyler misiniz?

Yaşı	Cinsiyeti (1) Erkek (2) Kadın	Nerede kaldığı (1) Akraba / aile yakını (2) Başka aile (koruyucu, evlatlık, vb.) (3) Yurt / yatılı okul (4) Bakım kurumu (5) Diğer (Yazınız .....)

B.3 Bakım amacıyla sizin yanınızda kalan çocuk var mı?

1	Var
2	Yok → C1'E GEÇİN

B.4 Var ise yaşlarını, cinsiyetlerini söyler misiniz?

Yaşı	Cinsiyeti (1) Erkek (2) Kadın

C. FİZİKSEL ÇEVRE

C.1 Mülkiyet durumu

1	Ev sahibi
2	Kiracı
3	Başkasına ait ama kira ödemiyor
	Diğer (Yazınız) .....

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AILE İÇİ
ŞİDDET
ARASTIRMASI

C.2 Evinizde salon dahil kaç oda var (mutfak ve tuvalet hariç)? (3 oda 1 salon ise “4” olarak yazılacak)

Yazınız:.....

C.3 Evde uyumak için kullanılan kaç oda var? Eğer uyumak için düzenli olarak kullanılıyorsa salonu da bu sayıya dahil ediniz.

Yazınız:.....

C.4 Yaşadığınız çevrede / mahallenizde yürüyüş mesafesinde hangileri var? Varsa kullandınız mı?

	Var mı?			Varsa Kullandı mı?	
	Var	Yok	Bilmiyor	Evet	Hayır
Oyun parkı	1	2	98	1	2
Spor sahası	1	2	98	1	2
İnternet kafe	1	2	98	1	2
Toplum merkezi / semt konağı / aile danışma merkezi / halk eğitim merkezi	1	2	98	1	2
Bilgi evi / gençlik merkezi	1	2	98	1	2
Kreş / anaokulu	1	2	98	1	2
Kütüphane	1	2	98	1	2
Etüt merkezi	1	2	98	1	2
Sağlık ocağı / aile sağlığı merkezi	1	2	98	1	2

D. STRES FAKTÖRLERİ

D.1 Hanenizde engelli veya bakıma muhtaç bir kişi var mı?

1	Var
2	Yok → D3'E GEÇİN

D.2 Var ise kim? (ÇOKLU CEVAP)

1	Engelli çocuk
2	Engelli yetişkin
3	Yaşlı
4	Kronik hasta çocuk
5	Kronik hasta yetişkin
	Diğer (Yazınız) .....

D.3 Çocukların babası (babayla görüşülüyorsa kendisi) / eşiniz / partneriniz evdeki işlere ne kadar katkı sağlamaktadır?

	Hiç	Arada sırada	Düzenli olarak	Hayatta değil / ayrı / bekar
Yemek yapmak	1	2	3	4
Temizlik yapmak	1	2	3	4
Çamaşır yıkamak	1	2	3	4
Evi toplamak	1	2	3	4
Bulaşık yıkamak	1	2	3	4
Ev için alışveriş yapmak	1	2	3	4
Çocuklarla ilgilenmek	1	2	3	4

D.4 Çocukların babası (babayla görüşülüyorsa kendisi) / eşiniz / partneriniz çocukların bakımına ne kadar katkı sağlamakta?

	Hiç	Arada sırada	Düzenli olarak	Hayatta değil / ayrı / bekar
Alt değiştirme\ eskiden değiştirdi	1	2	3	4
Uyutma	1	2	3	4
Yemek yedirme	1	2	3	4
Yıkama	1	2	3	4
Oyun oynama	1	2	3	4
Beraber gezme	1	2	3	4
Kitap okuma	1	2	3	4
Kreş/okul sorunlarıyla ilgilenme	1	2	3	4
Ders çalışmak	1	2	3	4

D.5 Çocuğunuzu büyütürken koyduğunuz kurallarda ve bunların uygulamasında eşiniz / partneriniz ile ne kadar uyumlu olduğunuzu düşünüyorsunuz?

1	Uyumluyuz, birbirimizin koyduğu kurallara uyarız
2	Uyumluyuz ama çocukların karşısında bazen birbirimize ters düşen şeyler yapabiliyoruz
3	Genelde uyumsuzuz
	Diğer (Yazınız) .....

D.6 Şimdi size bazı olaylar okuyacağım. Bu olaylar oldukça zorlayıcı olabiliyor ama ne yazık ki insanın başına da gelebiliyor. Son 1 yıl içinde ailenizde aşağıdakilerden biri yaşandı mı?

	Evet	Hayır
Eşler arası ciddi geçimsizlik	1	2
Ayrılma / boşanma	1	2
İşten çıkarılma/ işsiz kalma	1	2
İflas	1	2
Ciddi hastalık / yaralanma / kaza	1	2
Tutukluluk / hapis	1	2
Ölüm	1	2
Doğal afet / yangın	1	2
Göç / şehir değiştirme / taşınma	1	2
Ailenizi etkileyen başka önemli bir sorun oldu mu?	1	2
Evetse, (Yazınız).....		

D.7 Aşağıda insanların zaman zaman yaşadıkları bazı sorunlar listelenmiştir. Son 4 hafta içinde sizin de yaşadığınız sorunları belirtiniz.

	Evet	Hayır
Sık sık başınızın ağrıdığı oldu mu?	1	2
İştahsız mısınız?	1	2
Uyku sorunuz oldu mu?	1	2
Pek çok şeyden kolayca korkar mı oldunuz?	1	2
Ellerinizde titreme oldu mu?	1	2
Kendinizi sinirli, gergin ya da endişeli hissettiniz mi?	1	2
Hazımsızlık çektiniz mi?	1	2
Zihninizi toplamakta sorun yaşadığınız oldu mu?	1	2
Kendinizi mutsuz hissettiniz mi?	1	2
Genelde ağladığınızdan daha sık ağladınız mı?	1	2
Günlük faaliyetlerinizi yaparken isteksizlik duyduunuz mu?	1	2
Karar vermekte zorlandınız mı?	1	2
Gün içinde yaptığınız işleri aksattığınız oldu mu?	1	2
İşe yaramadığınızı düşündüğünüz oldu mu?	1	2
Daha önceden zevk aldığınız şeylere karşı ilginizi kaybettiniz mi?	1	2
Kendinizi değersiz hissettiğiniz oldu mu?	1	2
Hayatınıza son vermeyi düşündünüz mü?	1	2
Kendinizi hep yorgun hissettiniz mi?	1	2
Midenizde rahatsızlık hissi duyduunuz mu?	1	2
Hemen yorulduğunuz oldu mu?	1	2
(Genel olarak) Gelecek hakkında umutlu musunuz?	1	2

D.8 Ailenizin ihtiyaçları ile gelirinizi ve harcamalarınızı birlikte düşündüğünüzde, aşağıdakilerden hangisi hanenizin şu anki mali durumunu daha iyi tanımlar?

1	Sık sık yemek ve kira gibi temel ihtiyaçlarımız için bile yeterli paramız olmaz
2	Maaştan maaşa ancak idare edebilecek kadar paramız var
3	Eğer pahalı ve zorunlu olmayan şeyler satın almazsak geçinebiliyoruz
4	Rahatça yaşamak için yeterli gelirimiz var

D.9 Yaşadığınız çevrede / mahallenizde çocuklarınızın güvenliği açısından şu sayacaklarımdan sizi endişelendiren durumlar var mı?

	Var	Yok
Sağlıksız fiziksel alanlar (çöp, kanalizasyon, vb.)	1	2
Tehlikeli fiziksel alanlar (trafik, açık çukurlar, korumasız inşaatlar, vb.)	1	2
Sokak kavgaları / çeteleri	1	2
Gösteriler / çatışma	1	2
Suç / uyuşturucu	1	2
Diğer (Yazınız)		

E. HEDEF ÇOCUK

Dikkat! Girişte seçmiş olduğunuz “**Hedef Çocuğün**” [HC] ..... ismini buraya kaydediniz ve kılavuzda belirtilen açıklamayı yapınız. Tablodan da kontrol ederek hedef çocuğün yaşını aşağıya kodlayınız. İlgili sorularda [HC] görülen yerlerde çocuğün adını kullanarak soruları sorunuz.

E.1 Hedef çocuğün [HC].....'nin yaşı

1	0-24 ay
2	25-60 ay
3	61-96 ay

E.2 [HC].....'nin doğumu nerede oldu?

1	Evde sağlık personeli olmadan
2	Evde sağlık personeli eşliğinde
3	Sağlık kurumunda / hastanede
	Diğer (Yazınız).....

E.3 Aşağıdakilerden hangisi [HC].....'nin doğumu sonrası sağlık bakımını en iyi tanımlar?

1	Düzenli sağlık kontrolüne gitti ve tüm aşıları yaptı
2	Bazı kontrollerine gidemedi / sadece hastalandıkça sağlık kuruluşuna götürüldü
3	Sağlık kontrolüne / kuruluşuna hiç gitmedi

E.4 [HC]..... hangilerine sahip?

	Var	Yok
Kendine ait yatağı / beşiği	1	2
Kendine ait dolabı	1	2
Yaşına uygun oyuncakları	1	2
Yaşına uygun kitapları	1	2
Yaşına uygun kıyafetleri	1	2
Gerekli okul malzemeleri	1	2

E.5 [HC]..... nerede yatıyor/ uyuyor?

1	Kendi odasında tek başına → E8'E GEÇİN
2	Kardeşiyle başka bir odada
3	Anne-baba ile aynı odada
4	Bir başka yetişkinle aynı odada (anneanne-dede, hala, amca vs.)
5	Ortak kullanılan bir alanda (salon vb.)
	Diğer (Yazınız) .....

E.6 [HC] ..... düzenli olarak anne, baba, kardeş gibi bir başkasıyla aynı yatakta yatıyor mu?

1	Evet
2	Hayır → E8'E GEÇİN

E.7 Evet ise, kiminle birlikte?

Yazınız:.....

E.8 [HC].....'nin anne ve babası sağ mı?

	Hayatta	Vefat etmiş	HERHANGİ BİRİ VEFAT ETMİŞSE F1'E GEÇİN
ANNESİ	1	2	
BABASI	1	2	

E.9 [HC].....'nin anne ve babası da sağ ise, birlikte mi yaşıyorlar?

1	Birlikte yaşıyorlar
2	Boşanmış → F1'E GEÇİN
3	Boşanmamışlar ama ayrı yaşıyorlar → F1'E GEÇİN

E.10 [HC].....'nin anne ve babası hayatta ve birlikte yaşıyorlarsa sorun) İş ya da benzeri nedenlerle [HC] .....'nin babası evden uzun süreli olarak uzak kalıyor mu?

1	Hayır ya da nadiren
2	Yılda 1-2 ay
3	Yılda 3-6 ay
4	Yılda 6 aydan fazla

F. ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI

F.1 [HC].....'nin bakımıyla en çok kim ilgileniyor? Gündüz ve akşam/gece için ayrı ayrı söyler misiniz?

	Gündüz	Akşam/Gece
Anne	1	1
Baba	2	2
Diğer akraba	3	3
Kreş	4	4
Bakıcı	5	5

F.2 [HC].....aileden en az bir yetişkin ile beraber aşağıdakilerden her birini ne sıklıkta yapıyor?

	Sıklık	En sık kiminle?
	1-Her gün 2-Haftada bir-iki gün 3-Nadiren 4-Hiç	1-Anne 2-Baba 3-Ağabey / abla 4-Bakıcı 5-Hanedeki diğer yetişkinlerden biri
Birlikte parka gitmek		
Birlikte komşuya/akrabaya gitmek		
Birlikte alışverişe gitmek		
Birlikte tarlaya / bahçeye gitmek		
Birlikte evde oynamak		
Birlikte ders çalışmak		
Birlikte konuşmak/dertleşmek		
Birlikte yemek yemek		
Birlikte [HC]'nin istediği TV programını seyretmek		
Birlikte kitap / masal okumak		

F.3 [HC]..... yanında bir yetişkin olmadan ev dışında aşağıdakilerden hangilerinde zaman geçiriyor?

	Evet	Hayır
Oyun parkında	1	2
Sokakta	1	2
Spor sahasında	1	2
Okul saatleri dışında okul bahçesinde	1	2
İnternet kafede	1	2
Diğer (Yazınız)		

F.4 [HC].....bir günde kaç saatini TV izleyerek geçiriyor?

Yazınız:.....(saat)

F.5 [HC].....'nin arkadaşlarının ne kadarını tanıyorsunuz?

1	Hiçbirini tanımıyorum
2	Çoğunu tanımıyorum
3	Bazılarını tanıyorum
4	Hepsini tanıyorum
5	Arkadaşı yok

F.6 Siz veya eşiniz (veya [HC].....'nin bakımından sizinle birlikte sorumlu olan diğer yetişkin) herhangi bir aile eğitimi veya danışmanlığı programına katıldınız mı?

1	Ben katıldım
2	Eşim / diğer yetişkin katıldı
3	Birlikte katıldık
4	Katılmadık

→ G1'E GEÇİN

F.7 Katıldınız ise; ne tür bir eğitim / danışmanlık aldınız?

Yazınız:.....

G. GÖSTERGELER

G.1 Çocukları eğitmek veya onlara doğruyu öğretmek için ebeveynlerin kullandığı bazı yöntemler vardır. Sizin ailenizde [HC].....'yi eğitmek veya ona doğruyu öğretmek için hangi yöntemlerin kullanıldığını ve sizin bu yöntemler hakkında ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyorum.

	G.1.A	G.1.B	G.1.C	G.1.D
	Bu yöntem ne sıklıkta kullanılıyor?	Bu yöntemi en sık kim kullanıyor?	Bu yöntemin ne kadar işe yaradığını düşünüyorsunuz?	Bu yöntemin [HC]'ye zarar verdiğini düşünüyor musunuz?
	(1) Hiç kullanılmıyor → G1B,C,D SORULMAYACAK (2) Nadiren kullanılıyor (3) Bazen kullanılıyor (4) Sıklıkla kullanılıyor	(1) Sız (2) [HC]'nin bakımından sorumlu diğer ebeveyn (3) Ağabey / abla (4) Hanedeki diğer yetişkinlerden biri (5) Bakıcı	(1) Hiç işe yaramaz (2) Bazen işe yarar (3) Genelde / hep işe yarar (98) Fikri yok (OKUMA) (99) Cevap yok (OKUMA)	(1) Hiç zarar vermez (2) Biraz zarar verir (3) Çok zarar verir (98) Fikri yok (OKUMA) (99) Cevap yok (OKUMA)
Yöntem				
A	Çocuğun da düşüncelerini ifade etmesini sağlayacak şekilde karşılıklı konuşmak			
B	Doğru ve yanlışın ne olduğunu anlatmak (nasihat etmek)			
C	Başkalarıyla kıyaslamak, ayıplamak			
D	Küsmek, sevmediğini söylemek			
E	Azaltamak, bağırarak			
F	Yanlış davranış sonrasında odası gibi bir yerde, bir süre düşünmesini istemek ve yanlış davranışa devam etmesini engellemek			
G	Cezalandırmak (sevdiği bir şeyi yasaklamak, oodadan çıkmasını yasaklamak, vb.)			
H	Dayak atmak (vurmak, tokat atmak, sarımsak, kulağını çekmek, vb.)			

G.2 Çocukların yetişirken her ebeveyni kızdıran, tahammülünü zorlayan durumlar vardır. Aşağıdakilerden hangileri [HC] ..... ile ilgili sizi zorlayan durumlardır?

	Evet	Hayır
Söz dinlememesi	1	2
Yalan söylemesi	1	2
Ders çalışmaması	1	2
Gürültü yapması	1	2
Uykudan uyandırması	1	2
Eşyalara zarar vermesi	1	2
Ortalığı dağıtması	1	2
Kardeşi / arkadaşları ile kavga etmesi, eşyalarına zarar vermesi, oyuncak vb. paylaşmaması	1	2
Başkalarının şikayetine sebep olması	1	2
Yemek yememesi, uyumaması	1	2
Uzun süre TV / bilgisayar başından kalkmaması	1	2
Susturulamaz bir biçimde / sebepsiz yere ağlaması	1	2
Bir şeyi yaptırmak için ısrarcı olması (tutturarak ağlaması, kendini yerlere atması, vb.)	1	2
Diğer (Yazınız)		

G.3 Demin bahsettiğiniz gibi, [HC]..... sizi veya diğer büyükleri kızdıran, tahammülünü zorlayan şeyler yaptığı zaman son 1 yıl içerisinde ne tür tepkiler verdiniz?

	G.3.A	G.3.B	G.3.C	G.3.D	G.3.E
	G.3.A Bu yöntem ne sıklıkta kullanılıyor?	G.3.B Bu yöntemi en sık kim kullanıyor?	G.3.C Bu yöntemleri kullananlar sizce hangi neden(ler)le bu yönteme başvurdu?	G.3.D Bu yöntemin ne kadar işe yaradığını düşünüyorsunuz?	G.3.E Bu yöntemin [HC]'ye zarar verdiğini düşünüyor musunuz?
	(1) Hiç kullanılmıyor → G.3.B,C,D,E SORULMAYACAK (2) Nadiren kullanılıyor (3) Bazen kullanılıyor (4) Sıklıkla kullanılıyor	(1) Siz (2) [HC]'nin bakımından sorumlu diğer ebeveyn (3) Ağabey / abla (4) Hanedeki diğer yetişkinlerden biri (5) Bakıcı	(1) [HC] başka türü söz dinlemediği için (2) Kendisini / öfkesini kontrol edemediği için (3) İşe yaradığını düşünmediği için (4) Etraftan bu şekilde davranma yönünde baskı olduğu için Diğer (Yazınız).....	(1) Hiç işe yaramaz (2) Bazen işe yarar (3) Genelde / hep işe yarar (98) Fikri yok (OKUMA) (99) Cevap yok (OKUMA)	(1) Hiç zarar vermez (2) Biraz zarar verir (3) Çok zarar verir (98) Fikri yok (OKUMA) (99) Cevap yok (OKUMA)
AÇIK UÇLU SÖYLENEN YÖNTEMLER					
1	Davranışın nedenleri sormak, düşünmesine ve kendi görüşünü ifade etmesine fırsat vermek				
2	Yapabileceği alternatifleri anlatarak seçim şansı vermek				
3	Ebeveynin durum karşısında kendi duygusunu söylemesi (bu davranışın beni üzdü, vs.)				
4	Nasihat etmek				
5	Yanlış davranışı ödüllendirmek				
6	Yanlış davranışa göz yummak				
01					
02					

YÖNTEM

[ANKETÖRİ]

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN AÇIK UÇLU OLARAK SÖYLEDİĞİ YÖNTEMLERİ YAN KOLONA İŞARETLEYİN, SÖYLENMEYEN HER BİR GRUP BAŞLIĞI İÇİN YÖNTEMLERİ TEK TEK OKUYUP HER GRUP İÇİN CEVAP ALIN

G.4 Son 1 yıl içerisinde aile fertleri arasında birbirini **tehdit etme, hakaret etme, aşağılama** gibi davranışlar oldu mu?

1	Evet	
2	Hayır	→ G8'E GEÇİN
99	CY	→ G8'E GEÇİN

G.5 Evet ise, bu olay(lar) kimler arasında / kime yönelik oldu? (ÇOKLU CEVAP)

1	Ebeveynler arasında
2	Evdeki başka bir yetişkine yönelik
3	Evdeki başka bir çocuğa yönelik
4	Büyük çocuktan küçük çocuğa
5	Çocuktan yetişkine
99	CY

G.6 Evet ise, bu olay(lar) hangi sıklıkta oldu?

1	Her gün
2	Haftada bir-iki gün
3	Ayda bir
4	Nadiren
99	CY

G.7 Evet ise, bu olay(lar)a [HC]..... tanıklık etti mi?

1	Evet
2	Hayır
99	CY

G.8 Son 1 yıl içerisinde aile fertleri arasında birbirine **tokat atma, vurma, bir şey fırlatma** gibi davranışlar oldu mu?

1	Evet	
2	Hayır	→ G12'YE GEÇİN
99	CY	→ G12'YE GEÇİN

G.9 Evet ise, bu olay(lar) kimler arasında / kime yönelik oldu? (ÇOKLU CEVAP)

1	Ebeveynler arasında
2	Evdeki başka bir yetişkine yönelik
3	Evdeki başka bir çocuğa yönelik
4	Büyük çocuktan küçük çocuğa
5	Çocuktan yetişkine
99	CY

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARASTIRMASI

G.10 Evet ise, bu olay(lar) hangi sıklıkta oldu?

1	Her gün
2	Haftada bir-iki gün
3	Ayda bir
4	Nadiren
99	CY

G.11 Evet ise, bu olay(lar)a [HC]..... tanıklık etti mi?

1	Evet
2	Hayır
99	CY

G.12 Geçen 1 yıl içinde [HC].....'nin ciddi / tıbbi müdahale gerektiren şekilde yaralandığı (yanma, kemik kırılması, kesik, vb.) oldu mu?

0	Hayır
	..... kez

G.13 (HC'nin yaşı 0-24 ay arasında ise sormayınız) Geçen 1 yıl içinde [HC]..... herhangi bir zaman sokakta çalıştı mı (tartı, mendil / su satma, çöp toplama, vb.)?

1	Evet
2	Hayır

G.14 [HC].....'ye aşağıdaki sorumluluklar veriliyor mu? (HC'nin yaşı 0-24 ay arasında ise sormayınız)

	Evet	Hayır
Kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmek (yemek yedirmek, uyutmak, altını değiştirmek, vb.)	1	2
Sürekli olarak temizlik, bulaşık, çamaşır, yemek vb. ev işleri yapmak	1	2
Evdeki yaşlı veya hasta yetişkine bakmak	1	2
Aile gelirin katkıda bulunmak	1	2
Diğer (Yazınız)		

G.15 Çocukların bakımından sorumlu yetişkinler bazen alışveriş yapmak vb. sebeplerle evden dışarı çıkmak ve çocukları evde yalnız bırakmak zorunda kalırlar. Geçen 1 hafta içinde [HC]..... kaç kez **1 saatten fazla (12 yaş altı) başka bir çocuğun gözetiminde** kaldı?

Yazınız:.....

G.16 Geçen 1 hafta içinde [HC]..... kaç kez **1 saatten fazla yalnız** kaldı?

Yazınız:.....

H. ÇOCUĞUN KORUNMASI

Görüşmemizin bu aşamasında daha hassas ve konuşulması zor bir alana girmek ve sizin de bu konudaki görüşlerinizi almak istiyorum. Çocuklar bildiğiniz gibi bazen cinsel içerikli davranış veya durumlara maruz kalabiliyorlar.

H.1 Sizce bu tür olaylar Türkiye'de **0-8 yaş** çocuklara yönelik olarak ne kadar yaygın?

1	Hiç yaygın değil
2	Biraz yaygın
3	Oldukça yaygın
4	Çok yaygın
99	Fikrim yok / bilmiyorum

H.2 Sizce bu tür olaylar Türkiye'de **9-18 yaş** çocuklara yönelik olarak ne kadar yaygın?

1	Hiç yaygın değil
2	Biraz yaygın
3	Oldukça yaygın
4	Çok yaygın
99	Fikrim yok / bilmiyorum

H.3 Siz [HC].....'yi bu tür davranışlardan veya durumlardan korumak için neler yapıyorsunuz?

Yazınız:.....

.....

H.4 [HC]..... son 1 yıl içerisinde sizi rahatsız eden bu tür bir davranışa veya duruma maruz kaldı mı?

1	Evet	
2	Hayır	→ I1'E GEÇİN
99	CY	→ I1'E GEÇİN

H.5 Evet ise, ne oldu?

Yazınız:.....

.....

H.6 Evet ise, bu davranışı yapan [HC].....'nin

1	Tanıdığı biriydi
2	Tanımadığı biriydi

H.7 Evet ise, bu davranış sonrasında ne yapıldı?

Yazınız:.....

H.8 Evet ise, bu davranış sebebiyle aşağıdakilerden herhangi biri yapıldı mı?

	Evet	Hayır
Resmi kurumlara bildirim	1	2
Danışmanlık alma	1	2
Beden ve ruh sağlığı tedavisi	1	2
Devlet tarafından koruma altına alma	1	2

I. YETİŞKİNLERİN ÖYKÜSÜ

KENDİSİ ÇOCUKKEN DİĞER AİLE FERTLERİ

I.1 Siz çocukken aile fertleri arasında birbirini **tehdit etme, hakaret etme, aşağılama** gibi davranışlara tanıklık ettiniz mi?

1	Evet	
2	Hayır	→ I.3'E GEÇİN
99	CY	→ I.3'E GEÇİN

I.2 Evet ise, bu olay(lar) kimler arasında / kime yönelik oldu? (ÇOKLU CEVAP)

1	Ebeveynleriniz arasında
2	Anneniz ve kardeşleriniz arasında
3	Babanız ve kardeşleriniz arasında
4	Anneniz ve/veya babanız ile büyükanne ve büyükbabanız arasında
5	Kardeşleriniz arasında
	Diğer (Yazınız) .....

I.3 Siz çocukken aile fertleri arasında birbirine **tokat atma, vurma, bir şey fırlatma** gibi davranışlara tanıklık ettiniz mi?

1	Evet	
2	Hayır	→ I.5'E GEÇİN
99	CY	→ I.5'E GEÇİN

I.4 Evet ise, bu olay(lar) kimler arasında / kime yönelik oldu? (ÇOKLU CEVAP)

1	Ebeveynleriniz arasında
2	Anneniz ve kardeşleriniz arasında
3	Babanız ve kardeşleriniz arasında
4	Anneniz ve/veya babanız ile büyükanne ve büyükbabanız arasında
5	Kardeşleriniz arasında
	Diğer (Yazınız) .....

KENDİSİ ÇOCUKKEN KENDİSİNE KARŞI

I.5 Şimdi de size çocukken kendi yaşamış olabileceğiniz bazı durumlar ile ilgili soru soracağım. Siz çocukken aile fertleriniz tarafından **tehdit edilme, hakaret edilme, aşağılanma** gibi davranışlara maruz kaldınız mı?

1	Evet	
2	Hayır	→ I.7'YE GEÇİN
99	CY	→ I.7'YE GEÇİN

I.6 Evet ise, bu davranışların size zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

1	Evet
2	Hayır

I.7 Siz çocukken aile fertleriniz tarafından **tokat atma, vurma, bir şey fırlatma** gibi davranışlara maruz kaldınız mı?

1	Evet	
2	Hayır	→ I.9'A GEÇİN
99	CY	→ I.9'A GEÇİN

I.8 Evet ise, bu davranışların size zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

1	Evet
2	Hayır

ŞU AN KENDİSİNE KARŞI

I.9 Şimdi de size şu anda yaşayabileceğiniz bazı durumlar ile ilgili soru sormak istiyorum. Siz, son 1 yıl içinde yakın çevrenizden veya aile bireylerinizden (eş, kayınvalide, kayınpeder, ağabey, vs.) **tehdit edilme, hakaret edilme, aşağılanma** gibi davranışlara maruz kaldınız mı?

1	Evet	
2	Hayır	→ I.12'YE GEÇİN
99	CY	→ I.12'YE GEÇİN

I.10 Evet ise, bu olay hangi sıklıkta oluyor?

1	Her gün
2	Haftada bir-iki gün
3	Ayda bir
4	Nadiren
99	CY

I.11 Evet ise, [HC]..... bu olaya hiç tanıklık etti mi?

1	Evet
2	Hayır

I.12 Siz, son 1 yıl içinde yakın çevrenizden veya aile bireylerinizden (eş, kayınvalide, kayınpeder, ağabey, vs.) **tokat atma, vurma, bir şey fırlatma** gibi davranışlara maruz kaldınız mı?

1	Evet	
2	Hayır	→ J.1'E GEÇİN
99	CY	→ J.1'E GEÇİN

I.13 Evet ise, bu olay hangi sıklıkta oluyor?

1	Her gün
2	Haftada bir-iki gün
3	Ayda bir
4	Nadiren
99	CY

I.14 Evet ise, [HC]..... bu olaya hiç tanıklık etti mi?

1	Evet
2	Hayır

J. ÖNLEME VE MÜDAHALE STRATEJİLERİ

J.1 Mahallenizde, çevrenizde ailesi tarafından bir çocuğun aşağıdakilerden birisine maruz kaldığına tanık olursanız ne yaparsınız?

	Karışmanın doğru olmayacağını düşünürüm	Kendim müdahale ederek engellemeye çalışırım	Yetkililere haber veririm	Fikrim yok
Hakaret etmek, bağırarak	1	2	3	98
Tokat atmak, kulak çekmek	1	2	3	98
Dayak atmak / sarsmak	1	2	3	98
Çocuğu yaralayacak şekilde dövmek	1	2	3	98

J.2 Bir çocuğun şiddete maruz kaldığını görürseniz nerelere başvurabilirsiniz? (DİKKAT! ŞIKLAR KESİNLİKLE OKUNMAYACAK, AÇIK UÇLU VERİLEN CEVAPLAR AŞAĞIDAKİ TABLOYA KODLANACAK)

	Söylendi	Söylenmedi
Kolluk güçleri (polis, jandarma)	1	2
Savcılık, mahkeme	1	2
Sosyal hizmetler (çocuk esirgeme, aile bakanlığı)	1	2
Muhtar	1	2
Belediye	1	2
Sağlık kuruluşu	1	2
Diğer (Yazınız)		

J.3 Şimdi size sayacağım başvurabileceğiniz yerlerin işe yarayıp yaramayacağını öğrenebilir miyim?

	Yarar	Yaramaz
Kolluk güçleri (polis, jandarma)	1	2
Savcılık, mahkeme	1	2
Sosyal hizmetler (çocuk esirgeme, aile bakanlığı)	1	2
Muhtar	1	2
Belediye	1	2
Sağlık kuruluşu	1	2
Diğer:.....	1	2

J.4 Türkiye'de **0-8 yaş** aralığındaki çocuklara karşı şiddet sizce ne kadar yaygın?

1	Hiç yaygın değil
2	Biraz yaygın
3	Yaygın
4	Çok yaygın
99	Fikrim yok / bilmiyorum

J.5 Türkiye'de **9-18 yaş** aralığındaki çocuklara karşı şiddet sizce ne kadar yaygın?

1	Hiç yaygın değil
2	Biraz yaygın
3	Yaygın
4	Çok yaygın
99	Fikrim yok / bilmiyorum

J.6 Türkiye'de çocuğa karşı şiddetin ne kadar önemli bir sorun olduğunu düşünüyorsunuz?

1	Hiç önemli değil
2	Biraz önemli
3	Önemli
4	Çok önemli
99	Fikrim yok / bilmiyorum

J.7 Çocuklara yönelik zarar verici davranışları / şiddeti önlemek için sizce ne yapmak gerekir?

.....

.....

.....

J.8 Aşağıda ebeveynlerin bazen çocuklarına nasıl davrandığını ifade eden cümleler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeye "hemen her zaman doğru", "bazen doğru", "nadiren doğru", "hiçbir zaman doğru değil" şeklinde cevap veriniz.

	Hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
Çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.	1	2	3	4
Çocuğuma ilgi göstermem.	1	2	3	4
Çocuğumun bana güvenmesini sağlarım.	1	2	3	4
Hak etmediği zamanlarda bile çocuğuma vururum.	1	2	3	4
Çocuğumu büyük bir baş belası olarak görürüm.	1	2	3	4
Kızdığım zaman çocuğumu cezalandırırım.	1	2	3	4
Çocuğumun sorularını cevaplayamayacak kadar çok meşgulümdür.	1	2	3	4
Çocuğumdan hoşlanmıyorum.	1	2	3	4
Çocuğumun ne yaptığıyla gerçekten ilgiliyimdir.	1	2	3	4
Çocuğuma bir sürü kırıcı sözler söylerim.	1	2	3	4
Çocuğum yardım istediği zaman ilgi göstermem.	1	2	3	4
Çocuğuma istendiğini ve ihtiyaç duyulduğunu hissettiririm.	1	2	3	4
Çocuğuma çok ilgi gösteririm.	1	2	3	4
Çocuğumun duygularını incitirim.	1	2	3	4
Çocuğumun hatırlamam gerektiğini düşündüğü önemli şeyleri unutturum.	1	2	3	4
Eğer kötü davranırsa çocuğuma sevilmediğini hissettiririm.	1	2	3	4
Çocuğuma yaptığı şeylerin önemli olduğunu hissettiririm.	1	2	3	4
Çocuğum yanlış bir şey yaptığı zaman onu korkutur veya tehdit ederim.	1	2	3	4
Çocuğumun ne düşündüğünü önemserim ve fikirlerini ifade etmesi için onu cesaretlendiririm.	1	2	3	4
Diğer çocukların benim çocuğumdan daha iyi olduklarını düşünürüm.	1	2	3	4
Çocuğuma istenmediğini hissettiririm.	1	2	3	4
Çocuğuma onu sevdiğimi belli ederim.	1	2	3	4
Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumla ilgilenmem.	1	2	3	4
Çocuğuma karşı yumuşak ve iyi kalpliyimdir.	1	2	3	4

K. DİĞER

K.1 Medeni durumunuz

1	Evli	
2	Bekar	→ K.3'E GEÇİN
3	Boşanmış	→ K.3'E GEÇİN
4	Eşi ölmüş (Dul)	→ K.3'E GEÇİN

K.2 Evli ise, ilk evliliği mi?

1	Evet
2	Hayır

K.3 Hane halkınızın SGK, Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR gibi sağlık güvencesi var mı?

1	Var
2	Yok

K.4 [HC].....'nin

Annesinin mesleği:..... Babasının mesleği:.....

	Annenin Mesleği	Babanın Mesleği
Kamu ya da özel sektörde memur	1	1
Kamu ya da özel sektörde işçi	2	2
Kendi hesabına çalışan – uzmanlık gerektiren meslekler (konusunda yüksek okul mezunu doktor, mühendis, avukat vb.)	3	3
Maaş karşılığı çalışan – uzmanlık gerektiren meslekler (konusunda üniversite mezunu doktor, mühendis, avukat vb.)	4	4
Kendi hesabına çalışan – küçük/orta ticaret serbest meslek (alım-satım, bakkal, esnaf, vb.)	5	5
Kendi hesabına çalışan – büyük ölçekli ticaret (ithalat-ihracat, fabrika sahipleri, vb.)	6	6
Kamu ya da özel sektörde üst düzey yönetici	7	7
Kamu ya da özel sektörde orta düzey yönetici	8	8
Sporcu, sanatçı vb.	9	9
Tarımla / hayvancılıkla uğraşanlar	10	10
Emekli	11	11
Ev kadını	12	12
İş anıyor, bulursa çalışmak istiyor	13	13
Bir işte çalışmıyor, kira-faiz benzeri gelire geçiniyor	14	14
Hayatta değil	15	15
Cevap yok	99	99

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARASTIRMASI

K.5 Valilik, belediye, sosyal hizmetler, okul vb. bir kamu kurumundan düzenli ayni / nakdi / sosyal yardım alıyor musunuz?

1	Evet
2	Hayır
99	CY

K.6 Aşağıdakilerden hangileri evinizde var?

	Var	Yok
Buzdolabı	1	2
Gazlı / elektrikli fırın	1	2
Mikrodalga fırın	1	2
Mutfak robotu / mikser / blender	1	2
Bulaşık makinesi	1	2
Çamaşır makinesi	1	2
Ütü	1	2
Elektrik süpürgesi	1	2
Telefon	1	2
Cep telefonu	1	2
Televizyon	1	2
LCD-Plazma TV	1	2
Ödemeli TV yayınları (Digiturk, D-smart, vs.)	1	2
Uydu yayınları	1	2
Video kamera	1	2
DVD / VCD çalar	1	2
Fotoğraf makinesi	1	2
Bilgisayar	1	2
İnternet bağlantısı	1	2
Klima	1	2
Özel araba	1	2
Traktör	1	2
Motosiklet	1	2

Bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Z. ANKETÖR GÖZLEM

BU KISIM HANEDEN AYRILDIKTAN SONRA DOLDURULACAKTIR.

Z.1 Evin durumu

1	İmarlı lüks
2	İmarlı orta
3	Gecekondu
	Diğer (Yazınız) .....

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARAŞTIRMASI

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN ADI-SOYADI	
İL	
İLÇE	
MAHALLEKÖY	
CADDE/ SOKAK	
BİNA NO / APARTMAN İSMİ	
KAPI / DAİRE NO	
EV TELEFONU	(.....)
CEP TELEFONU	(.....)

ANKETÖR ADI	
GÖRÜŞME TARİHİ	..... /..... /2013
Bu görüşmeyi tanımadığım bir kişi ile, Frekans Araştırma Şirketi tarafından verilen eğitime ve ESOMAR kurallarına göre yaptığımı taahhüt eder ve süpervizör tarafından görüşmenin kısmen veya bir bütün olarak kontrol edileceğini kabul ederim.	
İMZA	

TÜRKİYE'DE
0-8 YAŞ ARASI
ÇOCUĞA YÖNELİK
AİLE İÇİ
ŞİDDET
ARAŞTIRMASI

www.ailecocuksiddet.info
info@ailecocuksiddet.info